

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

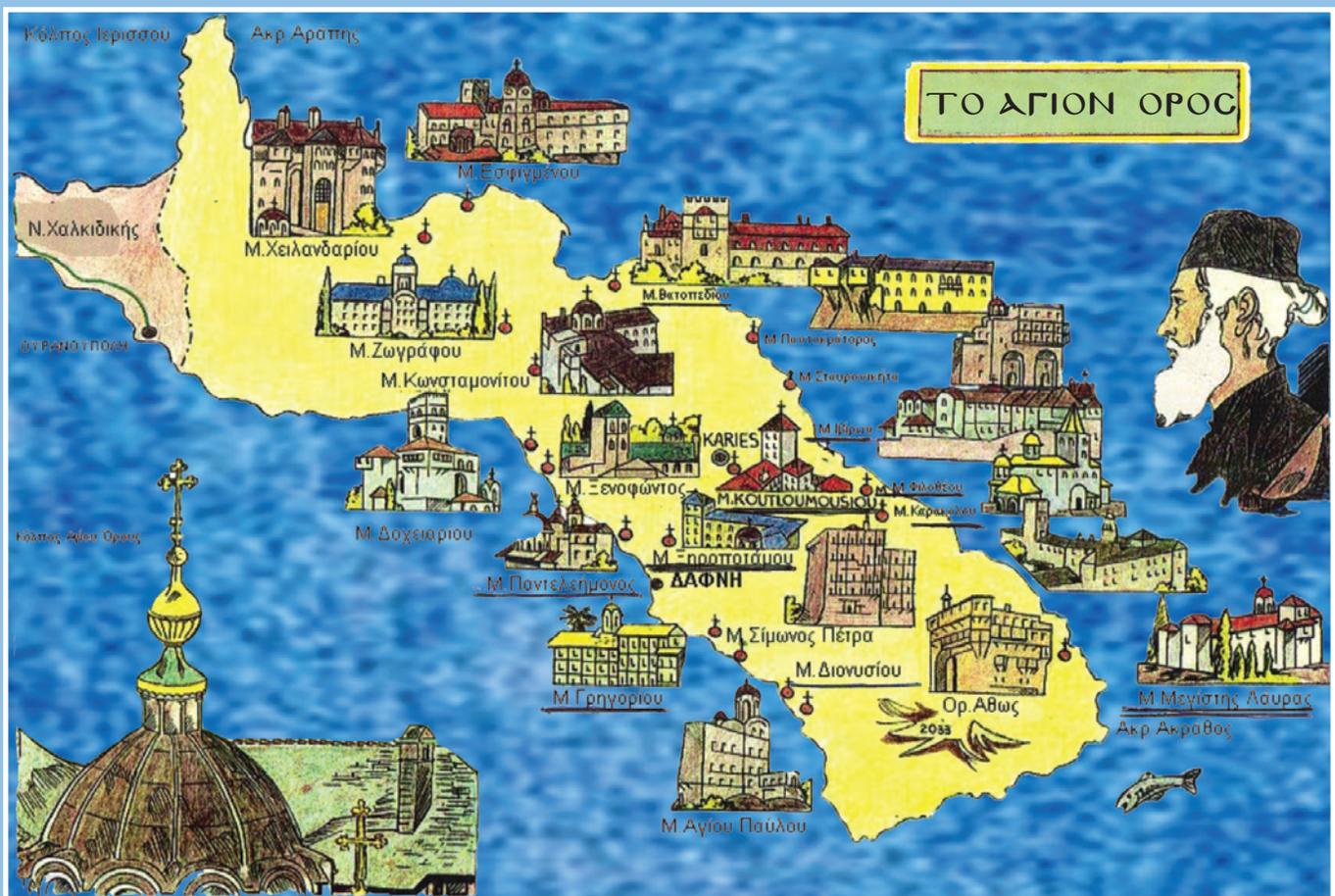
ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ «Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»

ΜΑΝΤΩΣ ΜΑΥΡΟΓΕΝΟΥΣ 23 - Τ.Κ. 542 49, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΕΥΧΟΣ 25ο • Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2015

ΠΑΡΩΡΙΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Του Γραφείου
Φορέλλης 18
Αριθμός Αδείας
020050

Αφιέρωμα στο Άγιον Όρος

ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ

Περιοδική έκδοση
του Παγχάλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης
«**Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ**»
Έτος ίδρύσεως 1903

Μαντώσ Μαυρογένους 23, Τ.Κ. 542 49 Θεσ/νίκη
Τηλ. 2310/323-839, κιν. 6946/470 157, φαξ 2310/326-108
Ηλεκτρ. δ/ση: www.panchalkidikos.gr
E-mail Συλλόγου: panchalkidikos@gmail.com,
E-mail Προέδρου: mkartsioti@gmail.com

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

Επιτροπή Έκδοσης:

Αυγολούπης Σταύρος, Καθηγητής Αστρονομίας του ΑΠΘ
Καραμίχος Ιωάννης, Φιλολόγος
Καρτσιώτης Μιχαήλ, τ. Εκπαιδευτικός, πρόεδρος του Δ.Σ.
του Παγχάλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης
Κοντογιαννόπουλος Κωνσταντίνος, Μαθηματικός
Παπάγγελος Ιωακείμ, δρ. Αρχαιολόγος
Τσαμουρτζή Μαρία, Αρχιτέκτων
Τσίκουλας Ιωάννης, Καθηγητής Ιατρικής του ΑΠΘ
Ιδιοκτήτης: Παγχάλκιδικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης
Εκδότης - Διευθυντής: Μιχαήλ Θ. Καρτσιώτης, Πρόεδρος
του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

**Το περιοδικό εκδίδεται με χορηγίες συμπατριωτών,
φίλων και φορέων και αποστέλλεται δωρεάν.**

Σελιδοποίηση, Εκτύπωση:

GRAFIS

Νέα Ραιδεστός Θεσσαλονίκης, Τηλ. 2310.466.776

e-mail: despoina@lithographia.gr

Αρ. Λογαριασμού: Πειραιώς **6 2 3 3 0 4 0 0 3 2 5 7 2**

Χορηγοί της έκδοσης του παρόντος 25^{ου} τεύχους:

Αγγελική & Κατερίνα Καραβάτου.

Εικόνα εξωφύλλου: Η χερσόνησος του Αγ. Όρους και οι 20 Μονές.
Εικόνα οπισθοφύλλου: Στη Βίβλα του Αγ. Όρους ο εκεί ασκούμενος
μοναχός χαϊρετίζει με την ελληνική σημαία ελληνικό μαχητικό
αεροπλάνο.

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Μιχαήλ Θεμ. Καρτσιώτης** (Πετροκέρασα)

Αντιπρόεδρος: **Πάνος Βερροιώτης** (Πολύγυρος)

Γεν. Γραμματέας: **Ιωάννης Κοτσάνης** (Αρναία)

Ταμίας: **Αβραάμ Παπαδόπουλος** (Βράσταμα)

Ειδ. Γραμματέας: **Αστέριος Λυρτζής** (Ταξιάρχης)

Μέλος: **Αναστασία Σούστα - Δάφφα** (Νεοχώρι)

Μέλος: **Θεόδωρος Τσαμούρης** (Αρναία)

Μέλος: **Ανδρομάχη Κωστοπούλου** (Άθυτος)

Μέλος: **Άννα Τσότσου - Κυργιαφίνη** (Βράσταμα)

Αναπληρωματικά μέλη

Χρήστος Σαρ. Κουτσός (Βάβδος),

Αθανάσιος Δημηνάς (Παλαιόκαστρο),

Μίνα Παννακάρη (Πολύγυρος),

Κονδυλένια Τζούμα - Ζαμπόκα (Ν. Καλλικράτεια),

Εξελεγκτική Επιτροπή

Φώτης Ταλέας (Νέα Ρόδα)

Αστέριος Βαμβακάς (Πολύχρονο)

Γεώργιος Χαλκιάς (Αγ. Νικόλαος)

Αναπληρωματικά μέλη

Αλέξανδρος Οικονομίδης (Ν. Τρίγλια),

Αθανάσιος Χατζηπαπός (Ν. Μουδανιά)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Στο Αγιώνυμο Όρος, μικρό αφιέρωμα	1
■ Γιάννης Χρ. Καραμίχος, Άγιον Όρος, ποίημα	
Ευχές Χριστουγέννων και νέο έτος	2
■ Καϊάφα - Σαροπούλου Μίνα, Άγιον Όρος το...εύβατον: Πολιτεία άφθιτη και ένδοξη, Χαλκιδικής καύχημα	3
■ Μιχαήλ Τρίτος, Η πνευματική ακτινοβολία του Αγίου Όρους	4
■ Αντώνιος - Αιμίλιος Ν. Ταχιάος Πρόσωπο και μορφή του αγιορείτη μοναχού	6
■ Κωνσταντίνος Χολέβας, Νικηφόρος Φωκάς και Άγ. Αθανάσιος ο Αθωνίτης	7
■ Νίκος Νικονάνος, Η τέχνη στο Άγιον Όρος	9
■ Σωτήριος Ν. Καδάς, Τα χειρόγραφα του Αγίου Όρους	11
■ Δημήτριος Θ. Κύρου, Ο ουρανομήκης, υπερήφανος και ονομαστός Άθωνας	14
■ Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελος, Περί των Ρώσων στο Άγιον Όρος	18
■ Μοναχός Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης, Τα μετόχια του Αγίου Όρους	20
■ Νικόλαος Αργ. Μερτιζμέκης, Πνευματικές σχέσεις του Αγίου Όρους με τους κατοίκους των περιοχών της Βουλγαρίας κατά τον 18ο-19ο αιω.	22
■ Βασίλειος Ν. Πάππας, Η συμβολή του μετοχίου «Παρθενών» της Ι. Μονής Γρηγορίου στον Μακεδονικό αγώνα	25
■ Στέλιος Κουλουμπής, Η Πορταϊτίσσα	31
■ Μαρία Μαντούβαλου, Η συμβολή του Αγ. Όρους στους απελευθερωτικούς αγώνες του έθνους με τους Πατροκοσμάδες	32
■ Αθανάσιος Ε. Καραθανάσης Ο καπετάν Γιαγλής στο Άγιον Όρος	34
Μοναχός Επιφάνειος, Μυλοποταμινός, Η ζωή και η διατροφή των μοναχών του Αγ. Όρους	36
■ Άγγελος Δ. Σμάγας, «Τώρα οδοιπόρος τραβάω για τ' Άγιον Όρος»	38
■ Άγγελος Φιλ. Μάντσιος, Προσκύνημα στη σκήτη της Αγίας Άννας στο Άγ. Όρος	39
■ Μιχαήλ Θεμ. Καρτσιώτης, Το Άγιον Όρος. Στοιχεία της νεότερης ιστορίας του.	41
■ Σταύρος Αυγολούπης, Παγκόσμιο συνέδριο «Αριστοτέλης 2.400 χρόνια»	46
■ Γιάννης Τσίκουλας, Τι θα έκανε η Βδοκούδα τα χρήματα που θα μάζευε από τα κάλαντα	47
- Η δράση του συλλόγου μας	49
- Η δράση των άλλων συλλόγων	52
- Χορηγός του παρόντος τεύχους η κ. Αγγελική Καραβάτου	54
- Ενημέρωση προσεχών εκδηλώσεων	56
- Πρόσκληση σε τακτική γενική συνέλευση	57

Φιλολογική επιμέλεια: Αθανάσιος Χριστιανός

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συντακτών τους. Όσα
δεν φέρουν υπογραφή συντάσσονται από τον εκδότη. Υπενθυμίζεται ότι
οι εργασίες προς το περιοδικό δεν πρέπει να υπερβαίνουν τις 1800 - 2000
λέξεις ή 9000 περίπου χαρακτήρες (χτυπήματα).

ΣΤΟ ΑΓΙΩΝΥΜΟ ΟΡΟΣ ΜΙΚΡΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Η Χαλκιδική είναι ένας επίγειος παράδεισος. Συνδυάζει θάλασσα και βουνό, ξανθές ακρογιαλιές με γαλανά πεντακάθαρα νερά και έναν δασικό κορμό με πολλή δροσιά και άρωμα από τα ατέλειωτα αρωματικά βότανα, που φυτρώνουν και που μαζί με το άρωμα τον πεύκων συνθέτουν ένα μεθυστικό περιβάλλον. Όλα είναι μια μαγεία. Μ' αυτούς και με πολλούς άλλους χαρακτηρισμούς περιγράφουν την πατρίδα μας όσοι την επισκέπτονται.

Όμως δύο είναι τα ιδιαίτερα εκείνα προσόντα που διαθέτει η Χαλκιδική μας και την κάνουν μοναδική, την κάνουν να ξεχωρίζει από όλους τους άλλους τόπους της οικουμένης.

Εδώ, και συγκεκριμένα στα Στάγειρα, γεννήθηκε ο μεγαλύτερος σοφός της οικουμένης, ο **ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ**, που, παρόλο που πέρασαν 2.400 περίπου χρόνια από τη γέννησή του, συνεχίζει να διδάσκει με το έργο του και να εμπνέει τους επιστήμονες όλου του κόσμου. Συνεχίζει να είναι πάντα επίκαιρος.

Εδώ στη Χαλκιδική υπάρχει για χίλια τόσα χρόνια και το **Άγιον Όρος**, η θαυμαστή και μοναδική μοναστική κοινότητα με τα είκοσι Μοναστήρια και τα εκατοντάδες παραρτήματά τους, με μεγάλες βιβλιοθήκες, πολλούς θησαυρούς και έργα τέχνης, όπου μονάζουν χιλιάδες μοναχοί, όλοι ορθόδοξοι, ασκούμενοι και προσευχόμενοι νυχθημερόν, ζώντας την παράξενη και αξιοθαύμαστη «μοναχική ζωή» αφιερωμένη στη δια βίου «άσκηση», μέσα σε μια οργιώδη βλάστηση με άγριους βράχους στις ακτές, αλλά και με ήμερες κοιλάδες, όπου θάλλει η ελιά και η πορτοκαλιά.

Το 2010 ο Παγχαλκιδικός έστησε τον ανδριάντα του Αριστοτέλη στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης, το οποίο ιδρύθηκε το 1925 και από το 1954 φέρει το όνομά του, χωρίς να έχει μέχρι τότε στους χώρους του μια αξιοπρεπή απεικόνιση του αναδόχου του, καθώς ταίριαζε στο γίγαντα του πνεύματος. Επίσης του αφιέρωσε το 4ο τεύχος του Παγχαλκιδικού Λόγου, ταυτόχρονα με την τελετή των αποκαλυπτηρίων του ανδριάντα (25-8-2010).

Σήμερα αφιερώνουμε στο Αγιώνυμο Όρος το παρόν τεύχος με μερικά άρθρα, ψηφίδες απλές, σε όσα μεγάλα πολλά και σπουδαία έχουν ήδη λεχθεί και γραφεί κατά καιρούς για τη μοναδική αυτή κιβωτό του χριστιανισμού, της ορθοδοξίας.

Με το μικρό αυτό αφιέρωμα δεν διεκδικούμε κά-

ποια πρωτοτυπία ή μοναδικότητα, αφού γνωρίζουμε ότι χιλιάδες βιβλία, άρθρα και μελέτες έχουν γραφεί σε όλες τις γλώσσες του κόσμου για τον ιερό αυτόν τόπο. Εκατοντάδες επίσης συνέδρια με άπειρα γενικά και εξειδικευμένα θέματα έχουν πραγματοποιηθεί, πραγματοποιούνται κάθε χρόνο και θα συνεχίσουν να πραγματοποιούνται, γιατί είναι τόσο πολύς ο πλούτος, τόσο μεγάλος ο θησαυρός, πνευματικός και υλικός της «Ιερής Κιβωτού» που δεν πρόκειται να εξαντληθεί.

Εμείς σήμερα ως Χαλκιδικιώτες, τυχεροί και ταυτόχρονα ευγνώμονες, γιατί γεννηθήκαμε σ' αυτόν τον εξάισιο τόπο και έχουμε δίπλα μας αυτή την ιερή και μοναδική μοναστική κοινότητα, την οποία εύκολα επισκεπτόμαστε, αποφασίσαμε να αφιερώσουμε στο Όρος το ανά χειράς τεύχος του Παγχαλκιδικού Λόγου, για τους λόγους που προαναφέραμε, αλλά και για να αποδώσουμε την οφειλόμενη τιμή στους Πατέρες που αγωνίζονται ασκούμενοι στις σκήτες, στα κελιά και στα μοναστήρια.

Το μικρό αυτό αφιέρωμα αποσκοπεί επίσης να προσφέρει στον καθένα μια ακόμα ευκαιρία, να φρεσκάρει τυχόν παλιές εμπειρίες, βιώματα, γνώσεις, ακούσματα για το Αγιώνυμο Όρος, που με την αναστροφή με τους μοναχούς και τη συμμετοχή στη λατρευτική ζωή των μοναστηριών, από τις συχνές επισκέψεις σ' αυτά έγινε μέτοχος της αγιορείτικης παράδοσης. Αλλά και να πλουτίσει ακόμα περισσότερο τις παλιές και να αποχτήσει νέες γνώσεις για τον Ιερό αυτόν τόπο και τους ανθρώπους που ασκητεύουν σ' αυτόν, ώστε το γνωστικό, το πνευματικό και το συναισθηματικό του απόθεμα να γίνει στερεότερο και πλέον ευφρόσυνο.

Ας σημειωθεί εδώ ότι ο ανδρικός πληθυσμός της Χαλκιδικής, σε ένα μεγάλο βαθμό, έχει επισκεφθεί μια και δυο ή και περισσότερες φορές την μοναστική κοινότητα, που βρίσκεται δίπλα μας, για προσκύνημα ή εργασία ή εθελοντική υπηρεσία στις πυρκαγιές κλπ., αλλά και αρκετές γυναίκες έχουν παραπλεύσει την ιερή χερσόνησο με πλοιάριο.

Εξειλισμα λοιπόν ευχαριστιών και ευγνωμοσύνης αποτελεί το μικρό αυτό αφιέρωμα, θυμίαμα ευλαβείας στη μητρόπολη του Ορθόδοξου Μοναχισμού, αφού οι ανά τους αιώνες Αγιορείτες Όσιοι και Ιεράρχες, Οσιομάρτυρες και Ιερομάρτυρες, ως πιστοί θεματοφύλακες φυλάγουν διαχρονικά τα όσια και ιερά της πίστης μας και της πατρίδας, της Ορθοδοξίας και της Ελλάδας.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Ἦχος ξύλινος
 θωπεύει την κοιμισμένη ακοή
 της θεϊκής πολιτείας.
 Το τάλαντο το τάλαντο το τα το τα το τάλαντο ...
 Μονότονοι, ρητοί και επαναλαμβανόμενοι
 οι φθόγγοι της σύναξης
 σμίγουν με τη μυρωδιά των σχίνων,
 της φλαμουριάς και της ροδοδάφνης,
 για να χυθούν στον υγρογάλαζο
 εναγκαλισμό του απείρου.
 Αυτόματες, ασθμαίνουσες σκιές
 παραβιάζουν τη λυτρωτική σιωπή της νύχτας.
 Αέρινες, μαυροφόρες φιγούρες
 γλιστρούν στη θαλπωρή του Καθολικού
 και στην ασκητεία των στασιδιών
 κομποσχοίνια μετράνε την πίστη των ανθρώπων.
 Ευχαριστήριοι αίνοι οι προσευχές τους,
 δεήσεις των σωθικών οι ψίθυροί τους.
 Η ευφροσύνη συμμετέχει
 στον χορό των πολυελαίων.
 Ενώπιος ενώπιω ο ασκητής
 εξαργυρώνει τα όβολα της μικρότητάς του.

Το γλυκό απάγκιο του ΑΕΙΟΝ ΕΣΤΙΝ
 αφουγκράζεται νυχτοήμερα
 τη βουβή ικεσία των θρηγούντων.
 «Ως θυμίαμα ευωδίας»
 οι προσευχές των Μοναχών
 δίνουν τα διαπιστευτήριά τους
 στον οξυκόρυφο Άθω.
 Απόκοσμη η Πολιτεία
 χάνεται στο αχνογάλαζο
 εσπέριο φως.
 Κάπου – κάπου η άτακτη εισβολή
 των προσκυνητών
 ταρασσει τη θεϊκή τάξη.

Απέναντι, στην πόλη του Ουρανού
 με τον αφηγητή Πύργο,
 άπλετο το γήινο φως
 συνεργεί στην πολυπραγμοσύνη των κοσμικών,
 στήνει το δημοπρατήριο των κριμάτων τους.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΡ. ΚΑΡΑΜΙΧΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΕΥΧΕΤΗΡΙΟ ΜΗΝΥΜΑ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

*Το Διακλητικό Συμβούλιο του Παγχαλκιδικού Συλλόγου
 είχεται στα μέλη του, στους ευμιατρώντες ιδου διαμένουν μόνιμα
 στη Χαλκιδική μας, στη Θεσσαλονίκη, ιδαντού στην Ελλάδα
 και στο εξωτερικό
 και ιδου μετρούνται δε εκατοντάδες χιλιάδες,
 καθώς και στους αμέτρητους φίλους της Χαλκιδικής,
 η Γέννηση του Χριστού να ξαναφέρει το χαμόγελο στα χείλη όλων,
 να μετάνει τις ιδαζωμένες καρδιές μας
 και να χαρίει ε' αυτούς ιδου αγνώνονται, τη γνή ιδου τους αξίζει.*

ΚΑΛΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΚΑΛΗ ΠΡΟΤΟΧΡΟΝΙΑ

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΤΟ... ΕΥΒΑΤΟΝ: ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΑΦΘΙΤΗ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΗ, ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΚΑΥΧΗΜΑ

ΜΙΝΑ ΚΑΪΑΦΑ-ΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
Αρχαιολόγος, Δρ. Αρχιτεκτονικής

Τόπος ευλογημένος η Χαλκιδική. Την έρανε ο Θεός με βαθύσκιατα δάση και ακρογιαλιές, με ομορφιά αειθαλή για να συναρπάξει και ν' αποπλανά το νου. Και μετά την ασήμωσε απλόχερα με την πιο ανεξαρτήτως προίκα, τη διάλεξε για να κτίσει εκεί, στα ανατολικά της, την ανεκρίζωτη πολιτεία του. Αρμόδεσε την ομορφιά της γης με την ύψιστη χάρη, τη χάρη Του, αφού πριν είχε φυτρώσει στην άκρη της, όχι τυχαία, όρος επιβλητικό και υψικάρηνο, απόκρημνο, όχι μόνο για να γοητεύει με τη γεωγραφική του όψη, αλλά πίοτερο για να φυλάγει τη Θεία δόξα και να διδάσκει σε όλης της γης τους μεσημβρινούς και τους παράλληλους ότι για να γευτεί ο άνθρωπος τη λάμψη της πνευματικής κορφής θα πρέπει να διαβεί βράχους μεγάλους και δυσκατέρηστους.

Σπουδαία κληρονομιά για τη Χαλκιδική τούτη η ιερή ύφανση στον καμβά της. Την ύμνησε ο Έλύτης σε μια αράδα μόνο, που χάραξε στο χαρτί του: «...Μνήμη του λαού μου σε λένε Πίνδο και σε λένε Άθω...». Καταργώντας τις συντεταγμένες, ζύγωσε το σύμβολο της ελεύθερης Ελλάδας με τον αθέρα της χριστιανικής πίστης, τον αθό του Βυζαντίου.

Χρυσό λινάρι για τον τόπο μας η μοναστική πολιτεία του Αγίου Όρους, για μυριάδες λόγους. Η οργάνωσή της στη σκιά του θεόδητου Άθωνα, ένδυσε έντεχνα το φυσικό κάλος της περιοχής με το μυστήριο της πίστης. Τόπος υπερώος, τόπος άχρονος, τόπος που αδιάλειπτα προσφέρει ανύψωση πνευματική, ακούραστα γιάνει ρυτιδιασμένες ψυχές. Μονές, σκήτες και κελιά, καλύβες, ασκηταριά και καθίσματα, αρσανάδες, μονοπάτια και καλντεριμιά έγιναν στο διάβα του χρόνου στοιχεία αναπόσπαστα της φυσιογνωμίας του χώρου. Η μοναστική κοινωνία, με τις μοναχικές παρουσίες και τις ασκητικές μορφές, γρήγορα επισκίασε πλήρως το προχριστιανικό γίγνεσθαι της Χερσονήσου με τα λιγοστά αρχαία πολιτιστικά στοιχεία στις κρημνώδεις πλαγιές, τα «συμμεικτοίς ἔθνεσι» οικοινόντα. Συνάμα, το σεβάστηκε και επιδόθηκε σ' ένα σαφές μελέτης, φύλαξης και προβολής του ελληνικού πολιτισμού. Σύσσωμη, διαίωτισε πολλές από τις αξίες της κλασσικής Ελλάδας, έγινε τελικά βιγλάτορας του παρελθόντος, διατηρώντας για αιώνες τώρα στα μέσα της έναν πλούτο τεκμηρίων πολιτισμού.

«Όρος ανεπίβατον τήν γυναικείαν φύσιν»...λένε, άβατον, δηλαδή... Άβατον κατοχυρωμένο με αυτοκρα-

τορικά χρυσόβουλα και πατριαρχικά σιγγίλια, σουλτανικά φερμάνια και διεθνείς κανονισμούς. Άβατον..... λέξη που ηχεί αρνητικά, αταίριαστη με την ιερή χερσόνησο, που κτίστηκε για να απαλύνει ολάκερη την οικουμένη, λέξη πολύ... κοσμική, εγκλωβισμένη στα στενά ανθρώπινα μέτρα, προορισμένη μόνο για τον μικρόνοο άνθρωπο. Χαστούκι θα πει κανείς τούτη η απαγόρευση, γροθιά και συνάμα προσβολή στη γυναικεία φύση, πρε-

Ατενίζοντας τον Άθωνα από τα υψώματα της Ιερισσού (Αρχείο Ι. Αθ. Παπαγγελο)

σβεύουν πολλοί, προασπιστές τάχα των συνταγματικών ελευθεριών, τραγικοί δέσμοι οι ίδιοι της πλημελούς γνώσης τους. Γιατί λησμονούν ότι στα δίκαια του Αγίου όρους η Παναγία τιμάται, η τελείωση της γυναικας και της ανθρώπινης φύσης. Αγνοούν ότι τα ιερά και τα όσια δεν κινούνται στον άξονα της ανθρώπινης λογικής, αλλά διέπονται από νόμους θείους, ξεχνούν ότι στο κατοικητήριο του Θεού όλα λειτουργούν γύρω από τη δική Του νομοτέλεια, κα-

λύπτουν πρωτίστως τα δικά Του.....κριτήρια.

Δεν είναι τόπος αναψυχής το Άγιον Όρος, τόπος πνευματικής άσκησης είναι, που απαιτείται να γίνεται απερίσπαστα, σιωπηλά, χωρίς να διασαλεύεται η θεία τάξη, χωρίς να νοθεύονται οι αρχές του μοναχισμού. Ιερή πολιτεία είναι αγκιστρωμένη στον Άθωνα απ' το Θεό, όπου καλλιεργείται η αρετή και η αγνότητα της ψυχής, χωρίς να διασαλεύεται η εκεί κρατούσα τέλεια αρμονία. Είναι ο μοναδικός κλήρος της Παναγίας «διά τής όποιος έννηθρώπησεν ό Υιός του Θεού», γεγονός που καθιστά κάθε άλλη γυναικεία παρουσία εκεί περιττή, ασύμβατη με τις ανάγκες του. Είναι το Περιβόλι Της, η επί γης ιερή γωνιά Της, που καθιστά τη φυσική έλευση οποιουδήποτε άλλου «θήλεου προσώπου» ασέλγεια, βεβήλωση του μεγαλείου της.

Δεν είναι τόπος διασκέδασης το Άγιον Όρος, πάνσεπτος τόπος είναι, που καλεί όλους, άνδρες και γυναίκες, να τον κατακτήσουν χωρίς να παραβούν τους θείους κανόνες του, χωρίς να παραβιάσουν το ιδιότυπο σύνταγμα του. Δεν έχει σημασία η σωματική όδευση όσο η πνευματική αναρρίχηση έως την απόκρημνη κορφή του. Το διαβαίνει ο καθείς το Άγιον Όρος, και η καθεμία, αν ελεύθερα το θελήσει, αναρριχάται στα απόκρημνα βράχια του, είτε βηματίζοντας στα μονοπάτια του είτε θωρώντας το από θαλάσσης.

Άβατο για εκείνους που κι αν το οδεύουν δεν αντι-

λαμβάνονται μέσα στην ιερή σιωπή του την κραυγά-
λέα αυθεντικότητα της πίστης μας. Ακατόπτειν είναι
για εκείνους που το βηματίζουν, το τιμούν με την πα-
ρουσία τους, αλλά μετά αρνούνται να μεταδώσουν το
ρίγος που προκαλεί το ανέκλειπτο μεγαλείο του, να μι-
λήσουν για τη μοναδική ικανότητα που έχει να απορρο-
φά τις κλαγγές της κάθε ψυχής. Εύβατον είναι το Άγιον
Όρος της Χαλκιδικής. Εύβατο για άρρενες και θύλεις
που ελεύθερα επιθυμούν να ξεβράσουν τη σκέψη τους
στα θαλασσόδαρτα βράχια της ιερής χερσονήσου, να
αποθέσουν εκεί το τεφτέρι της ψυχής τους, να αναμε-
τρηθούν με τις πράξεις τους. Βατό και οδεύσιμο στον
καθένα, άρρενα ή θήλυ, που αποζητά να φροντίσει την
άνυδρη ψυχή του, να ζυγιάσει τον εαυτό του προς το
Θεό, να γραδάρει τη συνείδησή του, να γιάνει, τις μω-
λωπισμένες σκέψεις του, να λύσει έστω και προσωρινά
τους γόρδιους δεσμούς του.

Γλυκοθωρώ από την Κασσάνδρα την κορφή του
Άθωνα, κάθε που αιθριάζει ο ουρανός, ιερό ψήλωμα

της γης. Και κάθε φορά ξεστρατίζει από μόνη της η μα-
τιά από τα θαλασσόνερα του Κασσανδρινού κόλπου
για να ατενίσει το όρος «ὁ εὐδόκησεν ὁ Θεός κατοικεῖν
ἐν αὐτῷ». Γλυκοθωρώ από την Κασσάνδρα την κορφή
του Άθωνα, κάθε που λαγαρίζει η φύση, να στέκει εκεί
αγέρωχη, μεγαλειώδης, σιμά στο Δημιουργό της. Λίγες
μόλις μέρες πριν είχα ξανά την ευκαιρία... Αιχμαλώτισε
την εικόνα της η ματιά..... Μια φούχτα άσπρα σύννεφα
είδα να περνούν, να χαϊδεύουν το μεγαλόπρεπο βράχο,
να αγγίζουν εκεί ψηλά τη λαμπερή κορφή του. Τα έβλε-
πα να αλαργεύουν, σα να είχαν πάρει μαζί τους πλημμυ-
ρίδες σκέψεων, πλήθος προσευχών, σωρεία από αντίλα-
λους αγγελικούς, τσουβάλι δοξαστικά ....., άγιο φορτίο,
να το πάνε ταχιά να το αποθέσουν σε ὦτα Θεία. Οι σκέ-
ψεις στροβιλίστηκαν στο μυαλό απέδρασαν απ' τα χεί-
λη αβιαστές, ατίθασες, έγιναν ψίθυροι καρδιάς, λόγια
περηφάνιας: «Όρος Άγιον, Όρος Κυρίου εύβατον...Ω!
Βυζαντίου κλέος.....Πολιτεία άφθιτη και ένδοξη.....Ω!
Χαλκιδικής σέμνωμα.....Χαλκιδικής καύχημα!!!!!».....

* * *

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΑΚΤΙΝΟΒΟΛΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΤΡΙΤΟΣ

Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Αναμφίβολα τὸ Ἅγιον Ὄρος εἶναι ἓνα πνευ-
ματικὸ μεγαλεῖο, πὸν ἐκφράζεται μὲ τὴν ἐντυπωσιακὴ
ἀρχιτεκτονικὴ, τὸ ἀνεπανάληπτο φυσικὸ κάλλος καὶ
κύριως τὴ βιωμένη ὀρθόδοξη πνευματικὴτητα. Τὸ Ἅγιον
Ἄγιον εἶναι ἡ πύλη τοῦ οὐρανοῦ, ὁ ἐπίγειος παράδεισος,
τὸ μεθόριο μεταξὺ τῆς κοσμικῆς πραγματικότητας καὶ
τῆς ἐπουρανοῦ. Ὁ κατεξοχὴν χώρος, ὅπου ὑποστασιάζ-
εται ἡ ἀγιότητα, ἡ ὁποία δὲν εἶναι ἓνα στατικὸ ἀξιολο-
γικὸ μέγεθος οὔτε μιὰ πνευματικὴ οὐτοπία, ἀλλὰ ἡ συ-
νάντησις τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό. Ὅπως ἔχει λεχθεῖ τὸ
Ἅγιον Ὄρος εἶναι «τόπος λόγου καὶ σιωπῆς, μυστηρίου
καὶ φανέρωσις, ἄσκησης καὶ θεοπτίας, ἀνθρώπινης καὶ
θεϊκῆς φορᾶς, παρελθόντος καὶ ἐσχάτου».

Ἄν καὶ ὑφίσταται ἐντὸς τῶν συγκεκριμένων χωρο-
χρονικῶν συναρτήσεων, δὲν εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τού-
του. Τὸ Ἅγιον Ὄρος μιλάει μὲ τὴ σιωπὴ του, τὴ γλώσσα
τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, καὶ δίνει μαρτυρία πίστεως, ἐλπί-
δος καὶ ἀγάπης, μαρτυρία Ἀναστάσεως καὶ ζωῆς αἰωνί-
ου. Στους ἐκκοσμικευμένους καὶ πνευματικὰ ἀλλοτρι-
ωμένους ἀνθρώπους τῆς κάθε ἐποχῆς προσφέρει ὑγιή
κοινωνικότητα, ὑπέρβαση τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ ἀναστά-
σιμο ἦθος.

♦ **Υγιῆς κοινωνικότητα:** Ὁ μοναχισμὸς τοῦ Ἁγίου
Ἄγιου, ἐνῶ φαίνεται ὡς ἀντικοινωνικὸ κίνημα, εἶναι
βαθύτατα κοινωνικὸ. Ὁ μοναχὸς δὲν ἐγκαταλείπει ἀπὸ
ἐχθρότητα τὸν κόσμον, ἀλλὰ ἀπὸ ἀγάπης γιὰ τὸ Χριστό,
γιὰ μιὰ οὐσιαστικότερη κοινωνία μαζί του. Δὲν ἀρνεῖται
τὸν κόσμον, τὴν κοινωνία, ἀλλὰ τὸ κοσμικὸ ἐφάμαρτο
φρόνημα, γι' αὐτὸ ἐπιζητεῖ τὴν ἀληθινὴ ἐν Χριστῷ κοι-
νωνία. Στὸ Ἅγιον Ὄρος ὁ μοναχὸς βιώνει ἰσορροπία τὴν

κοινωνικότητα στὴν ὀριζόντια καὶ κατακόρυφη διάστα-
σὴ της. Καὶ ἐνῶ στερεῖται ὄλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κό-
σμου τούτου, διακρίνει κανεὶς στὸ πρόσωπό του τὴν
χαρὰ, τὴν εἰρήνην καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνι-
κανοποιήτου.

Ἡ κοινωνικότητα γιὰ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ἄγιου
δὲν εἶναι συναισθηματικὴ κατάσταση, ἀλλὰ δῶρο τοῦ
Ἁγίου Πνεύματος. Ἐκεῖ συνεχίζεται ἡ θαυμαστὴ καὶ ἀξιο-
ζήλευτη κοινοβιακὴ κοινότητα τῶν πρώτων χριστιανῶν.
Αὐτὸ γίνεται κυρίως στὰ μοναστικά κοινόβια, πὸν ἀπο-
τελοῦν τὴ βάση τοῦ ἀγιορείτικου μοναχισμοῦ. Ἄνθρωποι
ἀπὸ διάφορα μέρη, μὲ διάφορες συνήθειες καὶ μορφωτικά
ἐπίπεδα, μὲ τὴν ὑπακοὴ βιώνουν τὸ σταυροαναστάσιμο
ἦθος τῆς Ὀρθοδοξίας σὲ πείσιμα τῶν εὐδαιμονιστικῶν θε-
ωρήσεων τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀναριθμήτων ἱστορικῶν μετα-
βολῶν. Καὶ αὐτὸ συμβαίνει, γιὰτὸ ὁ μοναχὸς εἶναι ἐλεύθε-
ρος ἀπὸ ἀτομοκεντρικὲς δεσμεύσεις, ἀφοῦ ἀναπνέει τὸν
ἀέρα τῆς ἐν Χριστῷ ἐλευθερίας, πὸν συντριβεὶ μακρο-
χρόνια τυρρανικὰ δεσμὰ καὶ ἀπαλλάσσει ἀπὸ κάθε δου-
λικὸ κομφορμισμὸ. Ἄξιες ὅπως ἡ κοινοκτημοσύνη, ἡ ἰσό-
τητα, ἡ μὴ ὑποδούλωσις τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου σὲ
ὅποιαδήποτε σκοπιμότητα πραγματώνονται στὰ ὀρθό-
δοξα κοινόβια.

Οἱ ἀγιορεῖτες μοναχοὶ θεωροῦν ὅτι βάση τῆς
σωστῆς κοινωνικότητας ἀποτελεῖ ἡ ἀποφυγὴ τῆς φι-
λαυτίας, πὸν θεραπεύεται μὲ τὴν καθημερινὴ ἄσκηση,
τὴν μετάνοια καὶ τὴν ὑπακοή. Ὁ μοναχὸς ὅσο κενώνε-
ται ἀπὸ τὴ φιλαυτία, τόσο γίνεται δεκτικὸς τοῦ Θεοῦ
καὶ τῶν ἀδελφῶν του. Γιατὶ ὁ φιλαυτος δὲν εἶναι οὔτε
φιλόθεος οὔτε φιλόανθρωπος. Οἱ μεγάλοι γέροντες τοῦ

Ἁγίου Ὁρους τονίζουν ἐμφατικά ὅτι δὲν μπορεῖς νὰ χωρέσεις τὸ Θεὸ καὶ τὸν ἄνθρωπο, ὅσο εἶσαι γεμάτος φιλαυτία.

Στὸ Ἅγιο Ὄρος ἡ ἀγάπη γιὰ τὴν κοινωνία ἐκφράζεται πρῶτα μὲ τὴν προσευχή, πού εἶναι κατὰ τὸν ἅγιο Γρηγόριο Νύσσης «Θεοῦ ὁμιλία, τῶν ἀοράτων θεωρία, τῶν ἐπιθυμούντων πληροφορία, τῶν ἀγγέλων ὁμοτιμία». Καὶ εἶναι ἰσχυρὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ ἢ προσευχὴ τοῦ μοναχοῦ, γιατί ἔχει τὸ στοιχεῖο τῆς παρηρησίας, πού εἶναι μιὰ κατάσταση οἰκειότητας τῆς ψυχῆς μὲ τὸ Θεό.

Ἡ φιλοξενία ἀποτελεῖ τὴ δευτέρη ἀγαπητικὴ ἔκφραση τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς τοὺς ἀδελφούς. Πρόκειται γιὰ μιὰ φιλοξενία, πού προσφέρεται ἀνιδιοτελῶς σὲ ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ Ἅγιο Ὄρος εἶναι τὸ μοναδικὸ μέρος στὸν κόσμον, ὅπου παρέχεται τόσο ἐκτεταμένη φιλοξενία. Ἡ ἀγιορείτικη φιλοξενία ἔχει τὸ σπάνιο στοιχεῖο τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης. Μιᾶς ἀγάπης θεοκεντρικῆς, πού διακρίνεται ἀπὸ τὴν οὐμανιστικὴ, ἢ ὁποῖα δίδεται ἀποσπασματικά, περιορισμένα καὶ μὲ ὄρους, μιὰ ἀγάπη εἰδωλο πού δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερβεῖ τὴν γήινη βαρύτητα. Ἀντίθετα ἡ ἀγιορείτικη θεοκεντρικὴ ἀγάπη ἔχει ὅλα τὰ γνωρίσματα τῆς θείας ἀγάπης, δηλ. εἶναι πλήρης, διαρκῆς, ἀνυστερόβουλη, ἄδολη καὶ κυρίως καθολικὴ, ἀφοῦ ἐπεκτείνεται σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἀγιορεῖτες στὸ πρόσωπο τοῦ κάθε προσκυνητοῦ βλέπουν τὴν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, γι' αὐτὸ τὸν διακονοῦν μὲ χαρὰ, ταπείνωση καὶ ἀγάπη.

Ἐκφραση ἀγάπης γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι καὶ ἡ διακονία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, πού γίνεται κυρίως τὶς βραδινὲς ὥρες ἀπὸ τὸν ἡγουμένο ἢ κάποιον ἐντεταλμένο γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ μοναχό. Προέκταση αὐτῆς τῆς διακονίας εἶναι τὸ μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως, στὸ ὁποῖο ἐθελούσια προσέρχονται οἱ περισσότεροι τῶν προσκυνητῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπιστρέφουν στὰ σπίτια τους ἀνακαινισμένοι καὶ μεταμορφωμένοι ἀπὸ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ὁ πλέον ἀδιάφορος προσκυνητὴς ἀποκτίνει μιὰ ἄλλη προοπτικὴ ζωῆς, ἀφοῦ γνωρίζει καὶ τὴ διάσταση τοῦ αἰώνιου. Ἡ κοινωνικὴ προσφορά τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς τοὺς πολυπληθεῖς προσκυνητὲς ὁλοκληρώνεται μὲ τὴν προσκύνηση τῶν χαριτοβρῦτων λειψάνων καὶ τῶν θαυματουργῶν εἰκόνων. Οἱ προσκυνητὲς μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο κοινωνοῦν μὲ τοὺς ἁγίους, ἀφοῦ στὰ ἱερὰ λείψανά τους ἐνοικεῖ ἡ θεία χάρι καὶ ἡ ἄκτιστη ἐνέργεια.

Γενικὰ τὰ ὀρθόδοξα κοινόβια καὶ κυρίως τὰ ἀγιορείτικα γίνονται κέντρα πού ἀκτινοβολοῦν τὴν κατὰ Χριστὸν ὑγιὴ κοινωνικότητα, ἀφοῦ ἔχουν ὡς κέντρο τὴ θεία λειτουργία, ἢ ὁποῖα τελεῖται καθημερινὰ γιὰ τὸν ἁγιασμὸ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν προσκυνητῶν.

♦ **ὑπέρβαση τοῦ ἐθνικισμοῦ.** Τὸ Ἅγιο Ὄρος ἔχει οἰκουμενικὸ χαρακτήρα. Οἱ μοναχοὶ του προέρχονται ἀπὸ διάφορες χώρες. Ὑπάρχουν ἐκεῖ Ἕλληνες, Σέρβοι, Ρουμάνοι, Ρῶσοι, Βούλγαροι, Γάλλοι, Γερμανοὶ κ.ἄ. Οἱ ἄλλοεθνεῖς Ἁγιορεῖτες ἀποκοτῶν τὴν ἑλληνικὴ ὑπηκοότητα ἀπὸ τὴν ἡμέρα πού προσλαμβάνονται ὡς μοναχοὶ ἢ πού ἐγγράφονται στὴν τάξη τῶν δοκίμων.

Ἀλλὰ καὶ οἱ προσκυνητὲς προέρχονται ἀπὸ διάφορα μέρη τοῦ κόσμου, ἐκπροσωπώντας διάφορες πολιτιστικὲς, πνευματικὲς καὶ θρησκευτικὲς παραδόσεις. Ἐτσι

ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχία καὶ προστασία τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας ὑπάρχει στὸ Ἅγιο Ὄρος ἡ μοναδικὴ στὸν κόσμον πανορθόδοξη ἐκπροσώπηση καὶ ἀδελφότητα.

Τὸ Ἅγιο Ὄρος διαδραματίζει σημαντικὸ ἐνωτικὸ ρόλο μεταξὺ ὄλων τῶν Ὀρθοδόξων τῶν βαλκανικῶν χωρῶν. Ἄλλωστε στὴ διαχρονικὴ ἱστορικὴ πορεία του συνετέλεσε στὴ διάδοση καὶ ἐμπέδωση τῆς ὀρθοδόξου πίστεως στοὺς βαλκανικοὺς λαοὺς καὶ στὴν ἀνάπτυξη γνησίας ὀρθοδόξου εὐσεβείας καὶ πνευματικότητας. Ἁγιορεῖτες ἦσαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Πατριάρχες καὶ Ἐπισκόπους, πού ποίμαναν τοὺς ὀρθοδόξους βαλκανικοὺς λαοὺς, ὀργάνωσαν τὶς τοπικὲς Ἐκκλησίες καὶ μετέδωσαν τὸ πνεῦμα τοῦ ἡσυχασμοῦ. Ἡ ὑπαρξὴ ἀγιορείτικῶν μετοχιῶν σὲ ὅλα τὰ ὀρθόδοξα ἔθνη τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου συνετέλεσε στὴ μεταλαμπάδευση τῆς γνησίας Ὀρθοδοξίας στοὺς λαοὺς αὐτοὺς καὶ στὴ σύσφιγξη τῶν δεσμῶν μεταξὺ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ αὐτῶν.

Αὐτὸ συντελεῖται, γιατί στὸ Ἅγιο Ὄρος γίνεται ὑπέρβαση τοῦ Ἐθνικισμοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς διχαστικὸ γεγονός κατατέμνει τὴν οἰκουμενικότητα τῆς Ὀρθοδοξίας, καταστρατηγεῖ τὴν ἐνότητα τῶν ἀνθρώπων καὶ ἔρχεται σὲ πλήρη ἀντίθεση μὲ τὸ κήρυγμα τῆς παγκοσμιοῦς καὶ ὑπερφυλετικότητας τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας.

♦ **Ἐνσάρκωση τοῦ ἀναστασίμου ἡθους.** Εἶναι τὸ τρίτο καὶ βασικότερο στοιχεῖο πού ἀκτινοβολεῖ ἡ ἀγιορείτικη μοναστικὴ πολιτεία. Σὲ μιὰ ἐποχὴ πού ἡ μαζοποίηση τοῦ ἀνθρώπου πῆρε φοβερὲς διαστάσεις, πού ὁ ἄνθρωπος μεταβλήθηκε ἀπὸ πρόσωπο σὲ ἄτομο καὶ ἡ μηχανοποίηση τῆς ζωῆς τοῦ ἀφαίρεσε κάθε νόημα καὶ τὸν γέμισε ἄγχος, τὸ Ἅγιο Ὄρος κηρύσσει στοὺς ἐγγύς καὶ στοὺς μακριὰ τὴν χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως ὡς μέτρο ζωῆς πραγματικὰ μοναδικὸ καὶ ὡς τὴν πλέον προσιτὴ φανέρωση τῆς χαρᾶς καὶ τῆς βεβαιότητας τῆς σωτηρίας.

Ἡ Μοναστικὴ αὐτὴ πολιτεία γίνεται «μάρτυς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ» (Πράξ. α', 22) καὶ προσφέρει τὴν πασχάλια ἐμπειρία ὡς τὴ μόνη λύση γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς νύχτας πού μᾶς κυκλώνει. Ὁ θάνατος, πού ἀποτελεῖ τὴν ὀδυνηρότερη ἐμπειρία τῆς ζωῆς, στὸ Ἅγιο Ὄρος ἀπομυθοποιεῖται. Ἐκεῖ ἡ θεία λατρεία μὲ τὸν σταυροαναστάσιμο χαρακτήρα τῆς πνευματικῆς ἐμπειρίας διακηρύσσει τὴ νίκη πάνω στὴ φθορὰ καὶ τὸν θάνατο, τὸ «θανάτῳ θάνατον πατήσας». Στὸ Ἅγιο Ὄρος τὰ «πάντα πεπλήρωται φωτός», κάτι πού ἐκφράζεται μὲ τὸ ἀναστασίμου ἡθος τῶν μοναχῶν, πού εἶναι ἐκδηλο στὰ πρόσωπά τους.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Ἅγιο Ὄρος. Μιὰ φιλάνθρωπη εὐλογία τοῦ Θεοῦ στὴ γήινη πραγματικότητα. Ἐνα μυστήριον πέρα ἀπὸ κάθε περιγραφή. Πᾶ νὰ εἰσέλθει κανεὶς στὸν γνόφο τοῦ ἀγιορείτικου μυστηρίου πρέπει νὰ καθαρῆσει τὶς αἰσθήσεις του ἀπὸ τὸ συσκοτισμὸ τῆς καθημερινότητας. Ἡ κάθαρση, πού ἀποτελεῖ τὴν πεμπτοσύνη τῆς ὀρθοδόξου πνευματικότητας, ἀποτελεῖ τὴ βασικότερη προϋπόθεση γι' αὐτὸ τὸ τόλμημα. Μόνον τότε θὰ νιώσουμε τὸ ἀναστάσιμο ρῖγος καὶ ἡθος τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Θὰ γεμίσει ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ χαρὰ καὶ ἐσωτερικὴ εἰρήνη. Θὰ ἀκούσουμε τὶς πασχάλινες καμπάνες τῆς καινούργιας ζωῆς καὶ θὰ γίνουμε «καινὴ κτίσις», «φωτόμορφα τέκνα τῆς Ἐκκλησίας», ἄνθρωποι τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς ἀθανασίας.

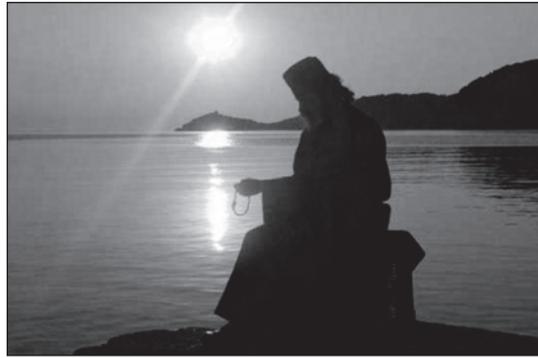
ΠΡΟΣΩΠΟ ΚΑΙ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΡΕΙΤΗ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ-ΑΙΜΙΛΙΟΣ Ν. ΤΑΧΙΑΟΣ

Ομότιμος καθηγητής Α.Π.Θ.

Αντεπιστέλλον μέλος της Ακαδημίας Αθηνών

Αυτός που επισκέπτεται για πρώτη φορά το Άγιο Όρος, για να γνωρίσει και να προσκυνήσει τον ιερό αυτόν τόπο, δοκιμάζει μία εμπειρία πρωτόγνωρη, επειδή ακριβώς εισέρχεται σε έναν κόσμο εντελώς ασυνήθη. Εδώ κατοικούν μόνο άνδρες, οι οποίοι φέρουν το μαύρο ράσο, τον σκούφο και το επανωκαλύμμαχο του μοναχού. Είναι μία κοινωνία άγνωστη στην καθημερινή πραγματικότητα του προσκυνητή, μία κοινωνία εντελώς αποκομμένη από την κοσμική ζωή και τις συνήθειές της, η οποία κοινωνία μονίμως και αδιαλείπτως προσευχόμενη, νηστεύει και σε μεγάλο βαθμό παραμένει σιωπηλή. Οι μοναχοί περνούν ώρες ατέλειωτες παρακολουθώντας στον ναό, ημέρα και νύκτα, τις εκκλησιαστικές ακολουθίες. Έτσι ο προσκυνητής εισέρχεται και αυτός σε έναν κόσμο που του ήταν μέχρι τώρα άγνωστος και προσπαθεί να τον κατανοήσει.

Μία από τις πρώτες εντυπώσεις του επισκέπτη, η πιο ισχυρή μάλιστα, είναι ο ίδιος ο μοναχός, διότι δεν είναι τα επιβλητικά μοναστηριακά μνημεία και οι υπέροχοι ναοί εκείνα που προσδίδουν ζωή και κίνηση στον τόπο, αλλά είναι ο ίδιος ο μοναχός: είναι το πρόσωπο και η μορφή του ασκούμενου μέσα σ' αυτό το ιεροπρεπές περιβάλλον μοναχού, το στοιχείο που ασκεί τελικά την γοητεία στην ψυχή του προσκυνητή. Αναφερόμενοι σε πρόσωπο και μορφή, του ενός και ίδιου ατόμου, στην περίπτωση αυτή προβαίνουμε σε μία πολύ λεπτή διάκριση, η οποία είναι απαραίτητη, όταν γίνεται λόγος για Αγιορείτη μοναχό. Το πρόσωπο προσδιορίζει την υποστατική του επίφαση, είναι αυτό που βλέπει ο προσκυνητής και το κατατάσσει σε αριθμούς και ομάδες των ασκούμενων, είναι η αναγνώριση της ύπαρξής του μοναχού μέσα στον αγιορειτικό χώρο. Η μορφή, αντιθέτως, προσδιορίζει την έκφραση, την κίνηση της ψυχής, τον τρόπο και την ιδιοτυπία της εκδήλωσης του προσώπου. Όπως ακριβώς λέει και ο απόστολος Παύλος, ο Χριστός, αν και ήταν σε μορφή Θεού, πήρε τη μορφή δούλου και έγινε άνθρωπος. Η μορφή του μοναχού είναι ακριβώς ή έκφραση του προσώπου του, δηλαδή της βεβαιούμενης υπόστασης μέσα στον χώρο, η ιδιότυπη απεικόνιση και εξωτερικεύση της εσωτερικότητας, αυτής που με εσωτερική εναντίωση προς τον ουρανό και την προσδοκώμενη αιωνιότητα, βιώνει τις βαθιές ψυχικές εμπειρίες της επίγειας πραγματικότητας.

Μία έκθεση προσωπογραφιών Αγιορειτών μοναχών βοηθά πολύ στην κατανόηση της αλήθειας αυτών των διαπιστώσεων. Αυτές οι μορφές που θα δει ο επισκέπτης της έκθεσης είναι η διεργασία της ίδιας της ζωής και των εμπειριών του μοναχού, οι οποίες έχουν αποτυπωθεί κατά τη φωτογράφησή του. Τα πρόσωπα των νέων μοναχών κατά κανόνα σχεδόν εκφράζονται σε μορφή πάντοτε χαρούμενη. Είναι συνήθως αυτών που ψάλλουν μέσα στον ναό, αυτών που με χαρά εκτελούν διακονήματα, τα οποία τους αναθέτει ο ηγούμενος ή ο γέροντας, είναι ο δύσκολος, αλλά ευχάριστος επιλεγμένος δρόμος της απαρνήσεως των απολαύσεων της κοσμικής ζωής που τους γεμίζει ελπίδα και χαρά. Μερικές φορές παίρνουν μία έκφραση κατήφειας, διότι οι πειρασμοί δεν παύουν να πολεμούν τον μοναχό. Στην περίπτωση αυτή, αν μπορούσε ο θεατής της έκθεσης να δει τα αθέατα, θα

έβλεπε τον μοναχό να πολεμά με δαίμονες, όπως περιγράφεται ο αγώνας αυτός στη βιογραφία του μεγάλου ασκητή και αγωνιστή της αιγυπτιακής ερήμου, του αγίου Αντωνίου, αυτού που τον πολεμούσαν οι δαίμονες. Η μορφή λοιπόν του αγωνιστή Αγιορείτη, στην έκφρασή που έχει σ' αυτή τη στιγμή της ζωής του, είναι η αποτύπωση του αθέατου ασκητικού αγώνα, αυτού στον οποίο οι αθέατοι επίσης άγγελοι και ο ίδιος ο Ιησούς συμπαραστέκονται στον αγωνιστή μοναχό.

Η μορφή του Αγιορείτη πολλές φορές εκφράζεται και με ένα χαμόγελο, είναι αυτό που καλωσορίζει τον προσκυνητή επισκέπτη, που του μεταφέρει την αδελφική αγάπη του μοναχού προς αυτόν και τη χαρά για τον ερχομό του. Άλλοτε είναι περίφροντις, σκεπτικός, ο οποίος προσπαθεί να θυμηθεί κάτι ή να λύσει κάποιο πρόβλημα. Είναι τα καθήκοντα και οι προβληματισμοί που προκαλούν αυτό το εκδήλωμα. Οι γηραιότεροι έχουν στη μορφή τους τα σημάδια του χρόνου ή μιας κόπωσης. Πολλές φορές όμως η μορφή του Αγιορείτη μοναχού έχει μια έκφραση εξωκοσμικής πραγματικότητας, μιας βαθιάς γαλήνης. Τα μάτια του αποκτούν μία γλυκύτητα, μία ηρεμική διάθεση που εξωτερικεύεται στη μορφή. Είναι αυτά οι καρποί της αδιαλείπτου προσευχής του μοναχού, της αέναης επανάληψης μέσα στον νου και την καρδιά του της ευχής «Κύριε Ιησού Χριστέ ελέησόν με», είναι η παρουσία Αυτού που χαρίζει την ουράνια γαλήνη, την ελπίδα και οδηγεί τον μοναχό στην ένωση

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΡΩΜΗΟΣΥΝΗΣ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΦΩΚΑΣ ΚΑΙ ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ο ΑΘΩΝΙΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΟΛΕΒΑΣ

Πολιτικός Επιστήμων

Υπήρξαν στιγμές κατά τις οποίες η Όρθοδοξη Έκκλησία μας και η πίστη μας έδιώχθησαν από τους κρατούντες και ανέδειξαν πλήθος μαρτύρων. Υπήρξαν, όμως, και ιστορικές εποχές κατά τις οποίες οι άρχοντες του κόσμου τούτου συνεργάστηκαν κατά τρόπο θαυμαστό με τους Αγίους, τους Πατέρες και τους άσκητές και η συνεργασία αυτή απέβη λίαν έπωφελής για την Έκκλησία, την κοινωνία και την πατρίδα. Ένα τέτοιο παράδειγμα συνεργασίας με λαμπρά αποτελέσματα είναι και η συνάντηση του Αγίου Αθανασίου του Αθωνίτου με τον στρατηγό και μετέπειτα αυτοκράτορα Νικηφόρο Φωκά, από την οποία προέκυψε η οικοδόμηση της Μονής της Μεγίστης Λαύρας και ουσιαστικά η ίδρυση της μοναστικής πολιτείας του Αθωνος.

Ο Άγιος Αθανάσιος γεννήθηκε στην Τραπεζούντα του Πόντου μεταξύ του 927 και του 930. Σπούδασε στην Κωνσταντινούπολη και μόνασε αρχικά στη Μονή του Κυμινά, της οποίας ηγούμενος ήταν ο Μιχαήλ Μαλεΐνος, θείος του Νικηφόρου Φωκά. Ο Άγιος είχε βίαιο θάνατο από άτύχημα στη Μονή της Λαύρας του Αγίου Όρους τό έτος 1001. Οί βιογράφοι του καταγράφουν την έντονη παρουσία της Παναγίας στη ζωή του και τις εμφανίσεις της, όταν τον καθοδηγούσε να κτίσει τό μοναστήρι. Κοντά στη Μονή ό σημερινός επισκέπτης μπορεί να προσκυνήσει στο Άγίασμα, τό όποιο αναβλύζει από τό σημείο, όπου ό Αθανάσιος είδε τη μορ-

φή της Υπεραγίας Θεοτόκου. Ο άγιος συνέγραψε τό θαυμαστό Τυπικό της Μονής, πού θεωρείται τό θεμέλιο του Αγιορειτικού μοναχισμού, καθώς και δύο άλλα σημαντικά κείμενα, την Υποτύπωση και την Διατύπωση. Καταγράφονται πάμπολλα θαύματά του και έν ζωή και μετά την κοίμησή του. Ο τάφος του βρίσκεται στο καθολικό της Μεγίστης Λαύρας, όπου μπορεί να προσκυνήσει ό εύλαβής επισκέπτης.

Ο Νικηφόρος Φωκάς, γόνος μεγάλης οικογενείας στρατηγών και άρχόντων, βασίλευσε από τό 963 έως τό 969, όποτε δολοφονήθηκε. Στη σύντομη βασιλεία του δόξασε τό Έλληνορθόδοξο κράτος της Ρωμανίας, αυτό πού σήμερα αποκαλούμε Βυζαντινό. Ήταν δίκαιος, αυστηρός και γενναίος. Κατετρόπωσε όλους τους έπιβουλευομένους την Ρωμιοσύνη και κυρίως τους Άραβες και τους Βουλγάρους. Ως στρατηγός του αυτοκράτορος Ρωμανού Β΄ έξεδίωξε τό 961 τους Σαρακηνούς Άραβες από την Κρήτη, απ' όπου έξορμούσαν με πειρατικές διαθέσεις κατά των νησιών του Αιγαίου ακόμη και κατά του Αθωνος, όπου ύπήρχαν ήδη άσκητές. Ο Γάλλος ιστορικός Σλουμπερτζέ στην τριλογία του για την άκμή του Βυζαντίου κατά τον 10ο αιώνα αφιερώνει ένα μεγάλο τόμο στη βιογραφία του Νικηφόρου Φωκά.

Η συνάντηση των δύο άνδρων έγινε στη Μονή του

συνέχεια στη σελίδα 8

Ο Άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης

* * *

με το θεϊόν. Αυτή η εμπειρία είναι ο προάγγελος της αιώνιας ζωής, αυτού του τέλους για το οποίο θυσιάσε και στερήθηκε τα πάντα, είναι η ευτυχής κατάληξη του αγώνα του.

Μία φωτογραφική έκθεση λοιπόν προσώπων και μορφών Αγιορειτών μοναχών δίνει ένα βαθύτερο νόημα στην καθημερινότητα του επισκέπτη της. Του ανοίγει έναν κόσμο που δεν έχει γνωρίσει ή αν τον έχει γνωρίσει, επανέρχεται ευχαρίστως και πάλι σ' αυτόν και τον γεμίζει από ευχαρίστηση και πνευματική αγαλλίαση. Η μορφή του Αγιορείτη διδάσκει τον κοσμικό αδελφό του, του δείχνει τί υπάρχει πέρα από αυτό που εκείνος γνωρίζει και ζει, για το οποίο βεβαί-

ως δεν είναι κατακριτέος από τον μοναχό, αλλά του ξετυλίγει μία εικόνα μιας άλλης πραγματικότητας, αυτής που οικοδομείται με μεγάλους πνευματικούς και σωματικούς αγώνες. Η μορφή του Αγιορείτη είναι συγχρόνως η έκφραση και μιας διαχρονικότητας μέσα στους αιώνες, είναι μία σύνδεση με την Ιστορία και μία εμφάνιση σε εμπειρίες ασκητών και πνευματικών αγωνιστών, οι οποίες ξεκινούν από τους αρχαιότετους χρόνους και επαναλαμβάνονται αενάως. Είναι ένα δίδαγμα, για το οποίο ο επισκέπτης τελικά θα είναι ευγνώμων στον Αγιορείτη, τον ασκητή και αγωνιστή, ο οποίος χωρίς διακοπή προσεύχεται και γι' αυτόν, χωρίς αυτός να το γνωρίζει.

Κυμινά της Μικράς Ασίας, όταν ο Νικηφόρος έπεσε κέφθη τόν θείο του Μιχαήλ Μαλεΐνο. Ο στρηγός γοητεύθηκε από την άσκητική και πνευματική μορφή του Αθανασίου και του υποσχέθηκε ότι συντόμως θα έγκαταλείψει τα κοσμικά αξιώματα και θα μονάσει κοντά του. Αυτή η υπόσχεση δέν τηρήθηκε, όμως ο σεβασμός του Νικηφόρου προς τόν Άγιο παρέμεινε αδιάπτωτος και ο δεσμός τους κατέστη ισχυρός. Τό 961 όταν ο Νικηφόρος Φωκάς έστάλη στην Κρήτη, για να τήν απελευθερώσει, ζήτησε μετ' επιτάσεως να έχει κοντά του τόν Άγιο Αθανάσιο. Παρά τόν αρχικό δισταγμό του ο Άγιος ήλθε στην Κρήτη και προσήχκετο συνεχώς υπέρ τής επιτυχίας τών ελληνικών στρατευμάτων. Ο Νικηφόρος τόν υπεδέχθη με συγκίνηση και τόν κράτησε κοντά του επί μήνες ως σύμβουλο. Όταν έπεσε ο Χάνδαξ, τό σημερινό Ηράκλειο, οί Άραβες υπέγραψαν συνθήκη και απέχωρησαν, αφήνοντας πολλά λάφυρα. Από αυτά τά λάφυρα προήλθαν τά πρώτα χρήματα, τά όποία έδωσε Ο Φωκάς στον Αθανάσιο για τήν οικοδόμηση τής Λαύρας. Βλέπουμε, δηλαδή, ότι ο Άγιος είχε πατριωτικά αισθήματα και βοήθησε πνευματικά στην απελευθέρωση ελληνικών εδαφών. Παρατηρούμε επίσης ότι η ίδρυση του πρώτου και ιστορικού μοναστηριού του Αγίου Όρους οφείλεται σε χρήματα που προήλθαν από έναν απελευθερωτικό αγώνα τών Βυζαντινών Ρωμηών και από τήν εulάβεια και τό φιλομόναχο πνεύμα ενός στρατηγού και μετέπειτα αυτοκράτορος.

Όταν τό 963 ο Νικηφόρος Φωκάς έστέφθη αυτοκράτωρ, διότι ήσαν ανήλικα τά τέκνα του άποθανόντος Ρωμανού Β', τότε ο Αθανάσιος τόν έπεσκέφθη στην Κωνσταντινούπολη και ο βασιλεύς εξέδωσε Χρυσόβουλλο, διά τό όποιοι χορηγήθηκε στην Λαύρα βοήθεια εκ 244 χρυσών νομισμάτων. Στην ίδια Μονή παρεχωρήθη και η Μονή τών Περιστερών, η όποία βρισκόταν στην Θεσσαλονίκη. Κατά τήν επίσκεψή του αυτή ο Άγιος έλαβε από τόν Νικηφόρο βοήθεια χρηματική και για τήν οικοδόμηση του Ναού του Πρωτάτου, κατόπιν αίτηματος τών μοναχών τών Καρυών του Αγίου Όρους. Πά τήν αποπεράτωση τής Λαύρας, η όποία έχει μορφή καστροπολιτείας, τόν Αθανάσιο βοήθησαν αργότερα και άλλοι Ρωμαίοι -Ρωμηοί αυτοκράτορες, όπως ο Ίωάννης Τσιμισκής, ο Βασίλειος Β' ο Μακεδών (Βουλγαροκτόνος), ο Μιχαήλ Στ' Στρατιωτικός, ο Κωνσταντίνος Ι' Δούκας και ο Άλέξιος Α' Κομνηνός.

Ο Αθανάσιος, όταν επισκέφθηκε στη Βασιλεύουσα τόν νέο αυτοκράτορα και πνευματικό του φίλο, τόν συνεβούλευσε να διάγει «λιτώσ και εν ταπεινώσει», να μετανοεί και να εξομολογείται καθημερινώς για όλες τις άμαρτίες του καθώς και για τό γεγονός ότι δέν υλοποίησε τήν υπόσχεσή του να γίνει μοναχός. Επίσης του υπέδειξε να είναι έπιεικής προς τούς πολίτες και να κάνει έλεημοσύνες.

Στό Τυπικόν τής Μεγίστης Λαύρας, τό όποιο έγγραφο μεταξύ του 970 και του 975, ο Αθανάσιος αναφέρεται τιμητικά και στον άοίδιμο πλέον Νικηφόρο. Τόν χαρακτηρίζει ζηλωτή του μοναχικού βίου, μέγαν εν βασιλεύσει και πολύν τήν άνδρειαν και τήν άρετήν, τόν όποιοι ο Θεός τόν αξίωσε «ως γέρας (βραβείον) άξιον» να εκπορθήσει τις βαρβαρι-

κές πόλεις. Όμως δέν κατόρθωσε να έπληρώσει τήν φιλόθεο πρόθεσή του να γίνει μοναχός, διότι κατέλαβε «τά τής βασιλείας τών Ρωμαίων σκήπτρα». Τόν έπαινει επίσης, διότι έζησε μέσα στον κόσμο ως μοναχός με μακρές νηστείες και κοιμώμενος κάτω στο σκληρό πάτωμα, γεγονός που βεβαιώνουν και οί βιογράφοι του αυτοκράτορος Νικηφόρου. Ο Άγιος Αθανάσιος τιμά τόν Νικηφόρο γράφοντας ότι ξεπέρασε τούς μοναχούς τών όρέων με τις άγρυπνίες του, τις συνεχείς γονυκλισίες και με τήν σωφροσύνη του. Είναι πράγματι έντυπωσιακό ότι η Όρθόδοξη πνευματικότητα είχε τόσο βαθειά έπηρεάσει πολλούς Βυζαντινούς αυτοκράτορες ώστε άλλοι εκ αυτών τελείωναν τόν βίο τους ένδύομενοι τό μοναχικό σχήμα και άλλοι, όπως ο Νικηφόρος Φωκάς, ζώντας με νηστεία, άσκηση και προσευχή. Παρά τό φιλομόναχο πνεύμα του ο Νικηφόρος ως αυτοκράτωρ έτάχθη κατά τής ίδρύσεως πολλών Μονών μέσα στις πόλεις και ενύοησε τήν ίδρυση Μονών στην ύπαιθρο.

Η έξύμνηση του ήθους του Φωκά από τόν Άγιο Αθανάσιο και η συγκίνηση για τό μαρτυρικό του τέλος -δολοφονήθηκε μετά από συνωμοσία συνεργατών του- οδήγησαν τόν άγιογράφο του Καθολικού τής Λαύρας να παραστήσει τόν Νικηφόρο με φωτοστέφανο Αγίου και να κρατεί στα χέρια του τό Χρυσόβουλλο -έπίσημο διάταγμα - με τό όποιο δίδει χρηματική δωρεά για τήν άνέγερση τής Λαύρας. Όποιος επισκέπτεται σήμερα τό Άγιον Όρος και πολύ περισσότερο τήν αρχαιότερα Μονή, δηλ. τήν Μεγίστη Λαύρα, άς ανάβει ένα κερι έπικαλούμενος τήν βοήθεια του Αγίου Αθανασίου και ένα άλλο κερι για να αναπαυθεί η ψυχή του ένδόξου και ευλαβούς αυτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά. Η Θεία Πρόνοια ευδόκησε να έχουμε τήν συνεργασία τών δύο αυτών μορφών τής Ρωμηοσύνης για να ιδρυθεί και να άνθίσει η οργανωμένη μοναστική κοινότητα του Αθωνος. Η Παναγία ευλόγησε τήν ίδρυση του πρώτου Αθωνικού μοναστηριού από τόν Αθανάσιο, ο όποιος μόλις είχε γυρίσει από τήν απελευθερωμένη Κρήτη. Ένας μοναχός, που προσήχκετο για να ενισχυθεί ο Νικηφόρος και ο στρατός του κατά τών Σαρακηνών, έλαβε τήν μεγάλη ευλογία από τήν Υπέρμαχο Στρατηγό του Γένους να οικοδομήσει τό πρώτο Άγιορείτικο μοναστήρι και να καταγράψει τις άρχές που διέπουν τά άθωνικά κοινόβια.

Άς ευχηθούμε ο Άγιος Αθανάσιος να πρεσβεύει υπέρ του Αγίου Όρους και τών ευλαβών προσκυνητών του. Επίσης άς προσευχηθούμε ο Έλληνορθόδοξος λαός μας να βρει και σήμερα κυβερνήτες με πίστη και πατριωτισμό, όπως ο άοίδιμος Νικηφόρος Φωκάς.

K.X

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Παύλου Μοναχού Λαυριώτου: Ό Όσιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, Στ' Έκδοση, Άγιον Όρος 2007.

2) Μοναχού Νικοδήμου Μπιλάλη: Όσιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης, τόμοι 2, Β' έκδοσις, έκδ. Παρουσία, Αθήναι 2000.

3) Γεωργίου Κρασανάκη: Άγιον Όρος, Όσιος Αθανάσιος και Κρήτη, άρθρο στο περ. Πρωτάτων, άριθμ. 117, Καρυές 2010.

Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ¹

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΝΑΝΟΣ
Ομότιμος καθηγητής Α.Π.Θ.

Το Άγιον Όρος αποτελεί την πιο πλούσια σε ποιότητα και ποσότητα ελληνική περιοχή με έργα βυζαντινής και μεταβυζαντινής τέχνης. Η αρχαιολογική, ιστορική και καλλιτεχνική σημασία του είναι σπουδαιότατη, και τα μνημεία της αρχιτεκτονικής, ζωγραφικής, γλυπτικής, μικροτεχνίας κλπ. είναι πολιτιστικά τεκμήρια μοναδικά όχι μόνο για την Ελλάδα και την Ορθοδοξία, αλλά και για ολόκληρο τον κόσμο.

Ωστόσο, στη θέση αυτή πρέπει να επισημανθεί και ένα άλλο εντυπωσιακό στοιχείο που χαρακτηρίζει το Άγιον Όρος: το φυσικό περιβάλλον και η αρμονική συνύπαρξή του με τα μοναστηριακά κτίσματα. Είναι ένα από τα ωραιότερα φυσικά τοπία του κόσμου, μαγευτικό και υπερβατικό που υποβάλλει μεταφυσικούς λογισμούς και μας μεταφέρει μεταξύ ουρανού και γης σε έναν κόσμο ονείρου και προσευχής. Είναι, όπως εύστοχα ονομάζεται το Άγιον Όρος, το «περιβόλι της Παναγίας».

Τέτοιοι τόποι, που διαθέτουν θέα, νερά και πλούσια βλάστηση και κοντά σ' αυτά είναι απομονωμένοι, προσέλκυαν πάντα τους αναχωρητές.

Ολόκληρο το Άγιον Όρος ανήκει στις είκοσι κυρίαρχες μονές και κάθε μία από αυτές συγκροτεί έναν ολόκληρο κόσμο. Κάθε μονή είναι οργανωμένη κτιριολογικά έτσι ώστε να προσφέρει ασφάλεια και λειτουργικότητα στον κοινό βίο και την κοινή λατρεία. Αποτελεί μια οργανική ενότητα που θυμίζει οχυρωμένη μεσαιωνική πόλη. Εξωτερικά έχει χαρακτήρα καθαρά φρουριακό, καθώς υψηλά και ισχυρά τείχη περισφίγγουν το μοναστήρι. Στην εσωτερική πλευρά του φρουριακού περιβόλου είναι προσκολλημένα κατά παράταξη τα κτίρια των μοναστηριών και ο οχυρωματικός τους χαρακτήρας ενισχύεται με έναν πανύψηλο πύργο.

Μετά την είσοδο απλώνεται η αυλή, στο μέσον της οποίας υψώνεται ελεύθερο από παντού το καθολικό. Ο αρχιτεκτονικός τύπος του καθολικού, όπως λέγεται ο κεντρικός ναός των μοναστηριών, είναι ο αγιορείτικος ή αθωνικός. Είναι σύνθετος εγγεγραμμένος σταυροειδής στον οποίο προστίθενται στα πλάγια της εγκάρσιας κεραίας του σταυρού ημικυκλικές κόγχες, οι χοροί ή χοροστάσια. Οι πλευρικές αυτές κόγχες αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό του τύπου και προστίθενται για

λειτουργικούς λόγους. Είναι οι ειδικοί χώροι για τους χορούς των ψαλτών. Στα δυτικά φέρει τη λιτή, έναν ευρύχωρο τετράγωνο νάρθηκα, όπου γίνονται διάφορες ακολουθίες. Ένα τρίτο χαρακτηριστικό των καθολικών είναι τα παρεκκλήσια που κτίζονται κατά κανόνα στα πλάγια της λιτής. Ο τύπος αυτός του αγιορείτικου καθολικού επέδρασε σε ολόκληρη τη βαλκανική αρχιτεκτονική και αποτέλεσε πρότυπο για τα μεταγενέστερα καθολικά των μοναστηριών της Ελλάδας. Τα καθολικά στο εξωτερικό έχουν μια εξαιρετική διάρθρωση και κλιμάκωση των όγκων, ενώ στο εσωτερικό εξασφαλίζουν μια ενότητα και ιεράρχηση του χώρου, που απολήγει στον ολόφωτο τρούλο και αναδεικνύει τον υπερβατικό χαρακτήρα του ναού. Ο υπερβατικός όμως χαρακτήρας του εσωτερικού χώρου συμπληρώνεται με τη ζωγραφική, η οποία δεν είναι ανεξάρτητη από το αρχιτεκτόνημα, και ολοκληρώνεται με τον Παντοκράτορα στον τρούλο.

Σημαντικό στοιχείο του εσωτερικού χώρου είναι το τέμπλο. Επίσης υπάρχουν προσκυνητήρια, μαρμαροθετημένα δάπεδα, ορειχάλκινοι χοροί, κηροπήγια, ορθομαρμαρώσεις, κανδήλες κ.ά.

Σε κάθε μονή υπάρχουν επίσης πολλά παρεκκλήσια, είτε ανεξάρτητα στην αυλή, είτε μέσα στις κόρδες των κελιών, η τράπεζα, ένα ιδιαίτερα σημαντικό κτίσμα, που βρίσκεται κατά κανόνα δυτικά του καθολικού και συνδέεται άμεσα με αυτό, η φιάλη, τα κελιά, το κωδωνοστάσιο, οι βοηθητικοί χώροι κ.ά. Έξω από τη μονή βρίσκεται το κοιμητήριο με τον κοιμητηριακό ναό και ο αρσανάς που χρησίμευε για να φυλάγουν τις βάρκες.

Εκτός όμως από τις είκοσι μονές υπάρχουν δώδεκα σκήτες με το κυριακό και τα κελιά τους, το πολεοδομικό συγκρότημα των Καρυών με τον περίφημο ναό του Πρωτάτου, τα αντιπροσωπεία των μονών και άλλα κτίρια, και στην υπόλοιπη χερσόνησο, πύργοι, κελιά, ασκηταριά, καθίσματα, κρήνες γεφύρια κλπ. κτίσματα που ξεπερνούν τα 1.700 και το σύνολο καλύπτει χρονολογικά μια πολύ μεγάλη έκταση από τον 10ο έως και τον 20ο αιώνα.

Όμως δεν είναι μόνο το αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον πολύ μεγάλο. Οι εσωτερικές επιφάνειες στα καθολικά, τα κυριακά, τα παρεκκλήσια και τις τράπεζες είναι κα-

Ο Αναπεσών. Τοιχογραφία στο Πρωτάτο.
Τέλη 13ου αι.

1. Ο κ. Νίκος Νικονάνος είναι ομότιμος καθηγητής της βυζαντινής αρχαιολογίας και ιστορίας της τέχνης στο Τμήμα Αρχιτεκτονικών Τεχνών της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ. και πρώην Έφορος Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους.

χαιτεκτόνων της Πολυτεχνικής Σχολής του Α.Π.Θ. και πρώην Έφορος Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Χαλκιδικής και Αγίου Όρους.

τάγραφες με τοιχογραφίες. Υπολογίζεται μάλιστα ότι στο σύνολό τους οι εικονογραφημένες επιφάνειες φτάνουν στα 100.000 τ.μ.

Το Άγιον Όρος από τη βυζαντινή εποχή προσελκύει τους άριστους ζωγράφους και κατά την Τουρκοκρατία εξελίσσεται σε μεγάλο καλλιτεχνικό κέντρο, το μεγαλύτερο σε ολόκληρο τον βαλκανικό χώρο.

Από τον 11ο, 12ο και 13ο αιώνα είναι γνωστά πολύ λίγα υπολείμματα, γιατί διάφορες καταστροφές και ανακαινίσεις έχουν εξαφανίσει στο σύνολό τους σχεδόν τη μνημειακή ζωγραφική των αιώνων αυτών.

Στα τέλη του 13ου αιώνα και το πρώτο μισό του 14ου αι. η Θεσσαλονίκη πρωταγωνιστεί στη ζωγραφική της «αναγέννησης των Παλαιολόγων» και οι Αγιορείτες καλούν τους άριστους ζωγράφους της πόλης για να ζωγραφίσουν τους ναούς. Τότε εικονογραφούνται το Πρωτάτον, το καθολικό της μονής Μεγίστης Λαύρας, το καθολικό της μονής Βατοπεδίου, το καθολικό της μονής Χελανδαρίου, η τράπεζα και ο κοιμητηριακός ναός της ίδιας μονής, το καθολικό της μονής Παντοκράτορος (αυτό λίγο μετά, το 1363) κ.ά. Στην κορυφή της πλούσιας σειράς στέκονται οι τοιχογραφίες του Πρωτάτου, γιατί δεν είναι μόνο έργα μιας μεγάλης εποχής της βυζαντινής ζωγραφικής, αλλά κυρίως γιατί ο καλλιτέχνης που τοιχογράφησε τον ναό ήταν πολύ μεγάλος. Το όνομα του εξαιρετικού αυτού ζωγράφου δεν το γνωρίζουμε από επιγραφή στο μνημείο ή άλλη σύγχρονη πηγή, αλλά από την αγιορείτικη παράδοση, σύμφωνα με την οποία λέγεται Πανσέληνος και κατάγεται από τη Θεσσαλονίκη.

Τον 16ο αιώνα η ζωγραφική στο Άγιον Όρος γνωρίζει τη δεύτερη μετά τα παλαιολόγια χρόνια μεγάλη ακμή. Είναι η περίοδος της υπεροχής της λεγόμενης κρητικής σχολής. Τότε, στην περίοδο της μεγάλης ακμής της κρητικής σχολής -μετά τις αρχές του 16ου αιώνα ως το 1570 περίπου- εμφανίζεται ένας μεγάλος καλλιτέχνης, ο Θεοφάνης, ο οποίος δίνει στη σχολή την κλασική της μορφή. Στο Άγιον Όρος το 1535 εικονογραφεί το καθολικό της μονής Μεγίστης Λαύρας, που η ζωγραφική του, όπως έχει σημειώσει ο Μ. Χατζηδάκης «θα υψωθεί και θα παραμείνει πρότυπο διακόσμησης μοναστηριακού ναού στις ορθόδοξες χώρες». Το 1546 τελειώνει μαζί με τον γιο του Συμεών το καθολικό της μονής Σταυρονικήτα. Εκτός όμως από τα έργα αυτά για τα οποία υπάρχουν επιγραφικές μαρτυρίες και μιλάνε οι πηγές γι' αυτά, η έρευνα αποδίδει στον Θεοφάνη και το εργαστήρι του και άλλα έργα υψηλής ποιότητας, τοιχογραφίες και φορητές εικόνες.

Την ίδια εποχή εκτελούνται και πολλές άλλες τοιχογραφίες που έχουν σχέση με το έργο του Θεοφάνη: στη Μολυβοκκλησιά, στο καθολικό της μονής Κουτλουμουσίου, στην τράπεζα της μονής Φιλοθέου, στο καθολικό και ένα τμήμα της τράπεζας της μονής Διονυσίου, στο

καθολικό της Μονής Δοχειαρίου και λίγο πριν από τα τέλη του 16ου αιώνα στο καθολικό της μονής Ιβήρων.

Στη θέση αυτή πρέπει να μνημονευθεί η παρουσία στο Άγιον Όρος του Φράγκου Κατελάνου που εικονογραφεί το 1560 το παρεκκλήσι του Αγίου Νικολάου στο καθολικό της μονής Μεγίστης Λαύρας. Πρόκειται για έναν από τους μεγάλους ζωγράφους της εποχής που είναι ταυτόχρονα ο πιο γνωστός επώνυμος εκπρόσωπος της λεγόμενης σχολής της βορειοδυτικής Ελλάδας. Τον 17ο αιώνα δεν παρουσιάζεται καμία αξιόλογη κίνηση και η τοιχογραφία χαρακτηρίζεται από τυποποίηση που συνδυάζεται συχνά με λαϊκή απόδοση.

Τον 18ο αιώνα μετακαλούν ζωγράφους κυρίως από την Ήπειρο, ενώ ταυτόχρονα εμφανίζεται μια τάση επιστροφής στα πρότυπα του Πανσέληνου και γενικότερα στην παλαιολόγια ζωγραφική, με θεωρητικό αυτής της τάσης στον Διονύσιο τον εκ Φουρνά.

Στα τέλη του 18ου αιώνα εκτελούνται πολλές διακοσμήσεις από ζωγράφους που κατάγονται από την Ήπειρο και τη δυτική Μακεδονία. Παράλληλα, την ίδια εποχή και στις αρχές του 19ου αι. ζωγράφοι από τη Γαλάτιστα εκτελούν έναν σημαντικό αριθμό έργων.

Στο Άγιον Όρος επίσης υπάρχουν 20.000 περίπου φορητές εικόνες, πολλές από τις οποίες είναι αριστουργηματικές εικαστικές δημιουργίες. Η ζωγραφική

εξάλλου αντιπροσωπεύεται και από 800 εικονογραφημένα χειρόγραφα με μικρογραφίες κατά κανόνα υψηλής τέχνης. Σχετικά με τα χειρόγραφα πρέπει να σημειωθεί ότι στο σύνολό τους τα ελληνικά χειρόγραφα, εικονογραφημένα και μη, είναι γύρω στις 13.500, δηλαδή το Άγιον Όρος διατηρεί τη μεγαλύτερη συλλογή στον κόσμο.

Τέλος, κοντά σ' αυτά πρέπει να επισημάνει κανείς και τα λαμπρά και μοναδικά υπόλοιπα κειμήλια, σταυρούς, άμφια, έργα ξυλογλυπτικής, αργυροχρυσοχοϊας, κεραμικής, γλυπτικής κλπ.

Στο σύντομο αυτό κείμενο προσπάθησα να δώσω συνοπτικά μια εικόνα για τον πλούτο και την ποιότητα της τέχνης στο Άγιον Όρος. Ωστόσο, κρίνω ότι πρέπει να προσθέσω τα εξής: ως αρχαιολόγοι και ιστορικοί της τέχνης έχουμε ως στόχο να ρίξουμε φως στο παρελθόν των ανθρώπων. Μελετάμε τα υλικά κατάλοιπα για να βρούμε σε αυτά την ανθρώπινη παρουσία, για να μπούμε στη σκέψη των ανθρώπων άλλων εποχών. Με το Άγιον Όρος, όμως, δεν έχουμε να ερμηνεύσουμε ένα παρελθόν που έφυγε για πάντα, αλλά να κατανοήσουμε μια χιλιόχρονη μοναχική πολιτεία που ζει ως σήμερα. Έναν κόσμο δύσκολο και απλό, που αναπαύει το πνεύμα, γεμίζει την ψυχή και βιώνει όλη την ουσία της Ορθοδοξίας. Αυτόν τον κόσμο πρέπει να τον προσεγγίσετε, όταν επισκεφτείτε το Άγιον Όρος ως προσκυνητές, ή να τον φανταστείτε, αν δεν σας επιτρέπεται η είσοδος.

Η Μονή Σταυρονικήτα

ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΣΩΤΗΡΙΟΣ Ν. ΚΑΔΑΣ

Ομ. καθηγητής της Φιλοσοφικής ΑΠΘ

Χειρόγραφα είναι τα βιβλία τα γραμμένα με το χέρι στη βυζαντινή αλλά και στη μεταβυζαντινή περίοδο, οπότε και συνεχίστηκε η αντιγραφή τους παρά την ανακάλυψη της τυπογραφίας (μέσα 15ου αι.). Τόσο για τα κείμενα που περιέχουν, όσο και για τον καλλιγραφικό τρόπο, με τον οποίο συνήθως είναι γραμμένα, θεωρούνται μοναδικά και ανεπανάληπτα έργα της ανθρώπινης δημιουργίας και κύριοι φορείς της πνευματικής και ιστορικής κληρονομιάς κάθε λαού. Ειδικά όσα διαθέτουν επιπλέον και κάποια εικονογράφηση ή απλή διακόσμηση, χαρακτηρίζονται αληθινά μνημεία τέχνης.

Στο Άγιον Όρος τα χειρόγραφα κατέχουν μία εντε-

Ο συνολικός αριθμός τους πλησιάζει τις 16.000 περίπου, που αποτελεί τη μεγαλύτερη συλλογή στον κόσμο^[2]. Στην πλειονότητά τους είναι ελληνικά και μόνο ένα μικρό ποσοστό ξενόγλωσσα. Πάνω από 2.000 βρίσκονται στις βιβλιοθήκες των Μονών Μεγίστης Λαύρας (2.250), Βατοπεδίου (2.060) και Ιβήρων (2.050), και από μερικές εκατοντάδες, ή και γύρω στα 1.000, στα υπόλοιπα δεκαεπτά μοναστήρια, στο Πρωτάτο και σε ορισμένα από τα πολυάριθμα άλλα καθιδρύματα που υπάρχουν πάνω στην Αθωνική χερσόνησο.

Ως προς την προέλευσή τους, αρκετά από τα συγκεκριμένα χειρόγραφα, κυρίως τα παλαιότερα, έφτασαν στο Όρος με πολλούς τρόπους (παραγγελίες,

Αγίας Άννας 120, Λειτουργικό ειλητάριο (14ος αι.)

Αγίου Παύλου 2, Πράξεις των Αποστόλων με σχόλια (10ος-11ος αι.)

Παντοκράτορος 61, Ψαλτήριο (9ος αι.). Σύλληψη Δαβίδ και Ιησού, Ιησούς και Ιουδαίοι

λώς ιδιαίτερη θέση ανάμεσα στους πολλούς και αξιόλογους θησαυρούς, που φυλάσσονται σ' αυτό με ευλάβεια από τους Αγιορείτες πατέρες. Πράγματι, η ανάγκη ύπαρξης βιβλίων γεννήθηκε από τα πρώτα κιόλας χρόνια της εγκατάστασης μοναχών στον Άθω και στη συνέχεια τη διαμόρφωση οργανωμένης μοναστικής κοινωνίας πάνω σ' αυτόν. Έτσι, άρχισαν βαθμιαία να συσσωρεύονται εκεί χειρόγραφα, τα οποία και συναντούμε σήμερα πλάι στα έντυπα βιβλία, συγκροτώντας μαζί με τα άλλα πολύτιμα κειμήλια του Όρους την πλούσια κινητή αγιορειτική κληρονομιά^[1].

αγορές, δωρεές, προσφορές κλπ.) και από διάφορες κατευθύνσεις. Τα περισσότερα αποτελούν δώρα βυζαντινών αυτοκρατόρων, ηγεμόνων ελεύθερων και υπόδουλων ορθοδόξων κρατών, πατριαρχών, άλλων εκκλησιαστικών ή κοσμικών αξιωματούχων, καθώς και απλών πιστών, ενώ άλλα αποκτήθηκαν από τις ίδιες τις μονές. Παράλληλα, συναντούμε χειρόγραφα, τα οποία γράφτηκαν επί τόπου, σε περιορισμένο αριθμό αρχικά και σε αφθονία αργότερα, κυρίως κατά τα νεότερα χρόνια. Αυτό μπορούμε πλέον να το γνωρίζουμε με βεβαιότητα, ύστερα και από τα στοιχεία που μας

[1]. Για μία γενική θεώρηση των χειρογράφων του Αγίου Όρους βλ. Β. Άτσαλος, Τα ελληνικά χειρόγραφα του Αγίου Όρους, στον τόμο *Θησαυροί του Αγίου Όρους*, Θεσσαλονίκη 1972, 582-588, ενώ ειδικά για τα εικονογραφημένα, Σ. Καδάς, *Τα εικονογραφημένα χειρόγραφα του Αγίου Όρους*, Θεσσαλονίκη 1998, όπου και η υπόλοιπη πλούσια σχετική βιβλιογραφία.

[2]. Πρόκειται για περισσότερα από το ¼ του συνόλου των ανά τον κόσμο ελληνικών χειρογράφων (περίπου 60.000), που είναι διασκορπισμένα σε βιβλιοθήκες και συλλογές κυρίως της Ευρώπης και εν μέρει της Αμερικής. Ωστόσο, είναι δυνατό ο αριθμός τους να μεγαλώσει, καθώς χρόνο με τον χρόνο ανα-

καλύπτονται και νέα χειρόγραφα στις μονές, τα οποία καταλήγουν σ' αυτές από διάφορα εξαρτήματά τους ή με άλλο τρόπο. Ενδεικτικά, αναφέρουμε τα 21 νέα χειρόγραφα, που βρέθηκαν το 1991 στο παλιό σκευοφυλάκιο της Μονής Βατοπεδίου (ετοιμάζεται ήδη έκδοσή τους σε ξεχωριστό τόμο), μία μικρή συλλογή πάνω από τον νάρθηκα του καθολικού της Μονής Ιβήρων, που ήρθε στο φως πρόσφατα, έναν σημαντικό αριθμό χειρογράφων στη βιβλιοθήκη των έντυπων βιβλίων της Μεγίστης Λαύρας και μικρότερες συλλογές ή μεμονωμένα χειρόγραφα στις υπόλοιπες αγιορειτικές μονές, περιμένοντας την καταλογογράφηση τους.

έχει προσφέρει η σχετική έρευνα των τελευταίων ετών.

Ως προς τη μορφή τους διακρίνονται σε ειλητάρια και κώδικες. Τα πρώτα είναι γραμμένα σε περγαμνή, εκτός από λίγες εξαιρέσεις, και θυμίζουν τους αρχαίους κυλίνδρους από πάπυρο. Περιορίζονται σε έναν μικρό σχετικά αριθμό (140) και προέρχονται, κατά το πλείστον, από χέρια έμπειρων καλλιγράφων που εργάζονταν σε γνωστά βιβλιογραφικά εργαστήρια (scriptoria) της Κωνσταντινούπολης, γι' αυτό και ξεχωρίζουν για την αρχαιότητα, τη γραφή και τη διακόσμηση τους. Τα δεύτερα, δηλαδή οι κώδικες, είναι όλα τα υπόλοιπα χειρόγραφα και, ως προς την εξωτερική εμφάνιση και τη σύνθεσή τους, έχουν τη μορφή του σημερινού βιβλίου.

Στο σύνολό τους τα εν λόγω χειρόγραφα καλύπτουν χρονικά τη βυζαντινή και μεταβυζαντινή περίοδο, αντιπροσωπεύοντας όλες σχεδόν τις εποχές και χωρίς μεγάλα κενά μεταξύ τους. Σώζονται χειρόγραφα γραμμένα σε μεγαλογράμματη γραφή (6ου-10/11ου αι.) και σε μικρογράμματη (από τις αρχές του 9ου αι. και εξής). Ακόμη, τα παλαιότερα είναι περγαμηνά και λιγότερα ποσοτικά, ενώ τα νεότερα είναι γραμμένα σε χαρτί και πολύ περισσότερα, ιδιαίτερα του 18ου και 19ου αι., φτάνοντας έως και τον 20ό αι.

Με βάση το περιεχόμενό τους, από το οποίο προέρχεται και η ονομασία του καθενός (Οκτάτευχος, Τετραευάγγελο, Βοτανική κλπ.), διακρίνονται σε θρησκευτικά και κοσμικά χειρόγραφα. Τα πρώτα είναι φυσικό να αφορούν σε σχέση με τα δεύτερα, καθώς βρίσκονται σε ένα μεγάλο θρησκευτικό κέντρο αναχωρητισμού, όπως το Άγιον Όρος, όπου προορίζονταν τόσο για τις λατρευτικές ανάγκες, όσο και για την πνευματική καλλιέργεια των ίδιων των μοναχών. Πιο αναλυτικά, πρόκειται για θεολογικά (Αγία Γραφή, Λόγοι Πατέρων, Βίοι και μαρτύρια αγίων, Γεροντικά, Ψυχωφελείς διηγήσεις κ.ά.), λειτουργικά ή εκκλησιαστικά (Ψαλτήρια, Ευαγγέλια, Πραξαπόστολοι, Μηναία, Παρακλητικές, Τριώδια, Πεντηκοστάρια, Τυπικά, Λειτουργίες, Ακολουθίες, Ευχολόγια κ.ά.), μουσικά κλπ. Ειδικά τα ειλητάρια περιέχουν τα κείμενα των τριών Λειτουργιών: του Μεγάλου Βασιλείου, του Ιωάννου Χρυσοστόμου και των Προηγιασμένων (ενν. Δώρων), και σπάνια άλλων ακολουθιών και ευχών.

Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν τα κοσμικά χειρόγραφα που περιέχουν φιλοσοφικά, φιλολογικά, νομικά, ιατρικά, αστρολογικά, γεωγραφικά, τοπογραφικά, κυνηγετικά και διάφορα άλλα κείμενα, καθώς και πολλά σχολικά εγχειρίδια. Αρχικά κοσμούσαν και αυτά, εξίσου με τα προηγούμενα, τις αθωνικές βιβλιοθήκες, ενώ σήμερα έχουν απομείνει πολύ λίγα (γύρω στα 600). Η μετακίνηση από τις θέσεις τους και η τελική κατάληξή τους σε βιβλιοθήκες και συλλογές του εξωτερικού οφείλεται και στον λόγο ότι οι Αγιορείτες έδειχναν κάποια ευκολία στην απομάκρυνση από το Όρος αυτών των χειρογράφων, σε αντίθεση με τα προηγούμενα θρησκευτικά.

Πέρα από το κείμενό τους, σε αρκετά από τα αγιορειτικά χειρόγραφα απαντούν ποικίλες σημειώσεις, διάσπαρτες σε διάφορα σημεία τους, γνωστές με τον γενικό όρο «σημειώματα». Περιλαμβάνουν διάφορα θέματα και προσέ-

θήκαν στα χειρόγραφα αμέσως μετά το τέλος της γραφής τους ή αργότερα σε διάφορες εποχές και είναι δυνατόν να σχετίζονται ή όχι με αυτά. Και στις δύο περιπτώσεις, η αξία τους είναι αναμφίβολα πολύ μεγάλη τόσο από την απο-

Βατοπεδίου 655, Γεωγραφία Πτολεμαίου-Στράβωνος (τέλη 13ου-αρχές 14ου αι.). Χάρτης Μακεδονίας και της ευρύτερης περιοχής της Ελλάδας

Διονυσίου 588, Τετραευάγγελο (τέλη 10ου αι.). Ευαγγελιστής Ιωάννης και Πρόχορος

ψη της γλώσσας και της γραφής, όσο και για το περιεχόμενό τους. Ειδικά ως προς το δεύτερο, μας παρέχουν πολύτιμη πληροφόρηση καταρχήν σε σχέση με την παραγωγή και ιστορία των ίδιων των χειρογράφων και ταυτόχρονα μας αποκαλύπτουν πολλά στοιχεία και άγνωστες λεπτομέρειες ιδιαίτερα για ιστορικά γεγονότα, φυσικά φαινόμενα, τον τρόπο ζωής κάθε εποχής κλπ. Όλα αυτά προσλαμβάνουν ξεχωριστή σημασία, από το γεγονός ότι οι δημιουργοί τους είναι κατά κανόνα σύγχρονοι και συχνά αυτόπτες μάρτυρες των περιστατικών που περιγράφουν.

Εντελώς όμως ξεχωριστή θέση ανάμεσα στα αθωνικά χειρόγραφα κατέχουν τα εικονογραφημένα (περίπου 620), όσα δηλαδή περιέχουν εικόνες, μία ή περισσότερες, οι οποίες λόγω των μικρών τους διαστάσεων λέγονται μικρογραφίες (miniatures). Σ' αυτά, η ζωγραφική συνοδεύει τον γραπτό λόγο και το περιεχόμενο αποκτά οπτική εικόνα με ιδιαίτερα αρμονικό αποτέλεσμα τις περισσότερες φορές. Παράλληλα, υπάρχουν και τέσσερα σπουδαία κειμήλια, στις Μονές Χιλιανδαρίου και Αγίου Παύλου (δύο δίπτυχα, ένας σταυρός και μία βαλογραφία), που φέρουν

υαλόφρακτες περγαμηνές μικρογραφίες πάνω στην ξύλινη επιφάνειά τους.

Στο θεματολόγιό τους, σε γενικές γραμμές, περιλαμβάνονται μεμονωμένες μορφές των συγγραφέων των κειμένων, και ακολούθως αγίων, προφητών, αποστόλων κλπ., και σκηνές με συνθέσεις, συχνά πολυπρόσωπες, από τη μυθολογία, την αρχαία ελληνική φιλολογία, την Αγία Γραφή, την εκκλησιαστική ιστορία και παράδοση και την καθημερινή ζωή, δημόσια ή ιδιωτική. Επίσης, τις περισσότερες φορές τα θέματά τους βρίσκονται σε άμεση συνάφεια με το κείμενο, πλάι στο οποίο συνήθως τοποθετούνται, αλλά είναι δυνατόν να προέρχονται και από άλλες πηγές που δεν σχετίζονται με αυτό («πολυκυκλικά χειρόγραφα»).

Στα βυζαντινά και μάλιστα στα πιο επίσημα αγιορειτικά χειρόγραφα, όπως είναι τα κωνσταντινουπολίτικα, οι μικρογραφίες διαθέτουν πλούσια και πολύ

τα, ποικιλμένα συνήθως με φυτικά μοτίβα, καθώς και από μερικά άλλα κοσμήματα, τα οποία απαντούν διάσπαρτα σε διάφορα σημεία των χειρογράφων, ιδίως εκεί όπου τελειώνουν τα επιμέρους κείμενά τους. Επίσης, στη διακόσμησή τους εντάσσονται και τα δέκα ολοσέλιδα κοσμήματα, συνήθως αψιδωτά, με τους Πίνακες των κανόνων αντιστοιχίας των ευαγγελιστών, που κοσμούν αποκλειστικά τα Τετραευάγγελα. Όπως στα υπόλοιπα κοσμήματα των χειρογράφων, παρατηρείται και σ' αυτά μεγάλη ποικιλία σε ζώα και πτηνά, τα οποία συνοδεύουν τα γεωμετρικά και φυτικά τους σχήματα.

Σχετικά τώρα με τη σημερινή κατάσταση των αγιορειτικών χειρογράφων, αυτή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί από άριστη έως μέτρια. Συνήθως, απουσιάζουν φύλλα από την αρχή και το τέλος τους, όπως είναι φυσικό, παρατηρούνται οι περισσότε-

Αγίου Παντελεήμονος 6, Λόγοι Γρηγορίου του Θεολόγου (τέλη 11ου αι.). Ο Τάνταλος προσφέρει στους θεούς τα μέλη του Πέλοπα

Ιβήρων 5, Τετραευάγγελο (β' μισό 13ου αι.). Ανάσταση (Εις Άδου Κάθοδος)

Χιλιανδαρίον 105, Ευαγγέλιο (τέλη 13ου-αρχές 14ου αι.). Επίτιτλο και αρχικό γράμμα Ε

ενδιαφέρουσα θεματολογία και αποδίδονται με αξιόλογη τέχνη και εξαιρετική πολυχρωμία. Αντίθετα, στα χειρόγραφα που προέρχονται από τα χρόνια μετά την Άλωση (1453) σπάνια συναντούμε κάποια αξιόλογη εικονογράφηση. Περιέχουν συχνά λαϊκότερες εικόνες ζωγραφισμένες μόνο με τη μελάνη του κειμένου ή με την προσθήκη καμιά φορά και μιας δεύτερης, συνήθως κόκκινου χρώματος, και αρκετές υδατογραφίες ή και απλά σκίτσα. Εξάλλου, και το θεματολόγιό τους παρουσιάζεται πολύ περιορισμένο: προσωπεία σε ολοσέλιδα κοσμήματα και επίτιτλα, τετράποδα και ψάρια σε αρχικά γράμματα και ρόδακες συμπλεκόμενοι με σταυρούς. Ωστόσο, μας οδηγούν και αυτά με τη σειρά τους από το λαμπρό βυζαντινό παρελθόν στο ζωντανό νεοελληνικό λαϊκό στοιχείο και στη δημοτική μας παράδοση.

Ακολουθούν αρκετά χειρόγραφα του Αγίου Όρους, τα οποία περιορίζονται μόνο σε ανεικονική διακόσμηση, συνήθως πλούσια και περίτεχνη, που τα κάνει το ίδιο μοναδικά και πολύτιμα, όπως τα προηγούμενα. Στα περισσότερα αποτελείται από τα δύο συχνότερα είδη κοσμημάτων, τα επίτιτλα και τα αρχικά γράμμα-

ρες φθορές, αλλά και από άλλα σημεία, που οφείλονται σε διάφορες αιτίες. Επιπλέον, σημειώνονται και ποικίλες άλλες φθορές που οφείλονται στη χρήση και στις συνθήκες διατήρησής τους. Παράλληλα, χάθηκαν κατά καιρούς αρκετά από τα αθωνικά χειρόγραφα, καθώς δεν μπόρεσαν να σταματήσουν τις «αποδημίες» τους ούτε οι κρύπτες, στις οποίες τα διατηρούσαν σε κρίσιμες στιγμές οι Αγιορείτες μοναχοί. Σ' αυτό βοήθησε το γεγονός ότι πρόκειται για κινητές αξίες, που εύκολα περιέρχονται από τόπο σε τόπο, αλλάζοντας ταυτόχρονα πολλούς κατόχους. Γενικά, είναι δύσκολο να υπολογιστούν με ακρίβεια τα χειρόγραφα που απομακρύνθηκαν από τη θέση τους με τις συνεχείς αφαιρέσεις, όπως σημειώσαμε παραπάνω ιδιαίτερα για τα κοσμικά χειρόγραφα, από τα βυζαντινά χρόνια (Λατίνοι, πειρατικές επιδρομές) και σε όλη τη μεταβυζαντινή περίοδο (οργανωμένες εξωτερικές αποστολές, μεμονωμένα άτομα). Το βέβαιο είναι ότι από τα τέλη του 19ου αι. και εξής τα παρόμοια κρούσματα περιορίστηκαν στο ελάχιστο. Σημαντικό παράγοντα σ' αυτό έπαιξε η καταλογογράφηση των χειρογράφων.

Όμως, παρά τις μεγάλες απώλειές τους, τα ελληνικά χειρόγραφα που σώζονται αυτή τη στιγμή στο Άγιον Όρος συνιστούν, όπως ήδη αναφέραμε, τη μεγαλύτερη συλλογή ελληνικών χειρογράφων στον κόσμο. Η διατήρησή τους οφείλεται στην αδιάκοπη φροντίδα των αγιορειτών πατέρων, και μάλιστα πολλές φορές αντιμετώπιζοντας μεγάλους κινδύνους. Οι ίδιοι

πατέρες εξακολουθούν να τα διατηρούν και στις μέρες μας σαν ακριβή παρακαταθήκη, ώστε να αποτελούν και αυτά ένα μέρος από τα τόσα πολύτιμα στοιχεία της ιστορίας του Έθνους και της Ορθοδοξίας και σπουδαίους μάρτυρες όχι μόνο της δικής μας πατρογονικής κληρονομιάς, αλλά και γενικότερα του παγκόσμιου πολιτισμού.

* * *

Ο ΟΥΡΑΝΟΜΗΚΗΣ, ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΤΟΣ ΑΘΩΝΑΣ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Θ. ΚΥΡΟΥ

Φιλολόγος-Θεολόγος

Ο επισκέπτης-προσκυνητής του Αγίου Όρους έχει τη δυνατότητα να επισκεφθεί τα μαγευτικά Μοναστήρια, τις όμορφες Σκήτες, τα ωραία Κελλιά, την έρημο με τα φοβερά Καρούλια και τα δυσπρόσιτα Κατουνάκια, τις Καλύβες, τα Καθίσματα και τα Ησυχαστήρια. Για να έχει περισσότερη ωφέλεια (φυσιολατρική και πνευματική) θα πρέπει να προτιμήσει την πεζοπορία, με ένα ραβδί στο χέρι, μέσα στα καταπράσινα δάση με τα αγριογούρουννα, τα τσακάλια και τις αλεπούδες, αλλά και με τα καλλικέλαδα αηδόνια και τα καρδερίνια και τα άφθονα κοτσύφια. Αν δεν αντέχει στην πεζοπορία, ας προτιμήσει την μουλαροπορία και σε έσχατη περίπτωση ας χρησιμοποιήσει το αυτοκίνητο. (Προηγείται βέβαια η αναγκαστική πορεία με το πλοίο από την Ουρανούπολη για τα Μοναστήρια της νότιας πλευράς μέχρι το λιμάνι της Δάφνης ή από την Ιερισσό για τα Μοναστήρια της βόρειας πλευράς).

Ο επισκέπτης-προσκυνητής του Αγίου Όρους στο διάβα του θα βρεθεί μπροστά σε εκπληκτικό θέαμα, που το συνθέτουν το πλήθος των χριστιανικών κειμηλίων, τα λαμπρά αφιερώματα των αυτοκρατόρων της Ρωμοσύνης, το ύφος και ο κατανυκτικός χαρακτήρας των ιερών Ακολουθιών και η αυταπάρνηση των μοναχών. Πιο συγκεκριμένα, θα δει θαυμάσιους αμύθητους: εικόνες, άμφια, άγια ποτήρια, αρχιερατικές ράβδους, έργα μικροτεχνίας και ψηφιδωτά, χρυσόβουλα αυτοκρατόρων, λείψανα αγίων και χιλιάδες χειρόγραφους Κώδικες και λυτά Έγγραφα· θα γνωρίσει γεροντάδες μοναχούς με σοφό βλέμμα, που στέκουν για το Άγιον Όρος μορφές και σύμβολα της παράδοσης του Ανατολικού Χριστιανισμού· θα γνωρίσει την αρετή, την αγάπη, την καλωσύνη, την ευγένεια, την ταπεινοφροσύνη, την εξυπηρέτηση, τη φιλοξενία, την πραότητα, τη γαλήνη, την πίστη, την εγκράτεια, τη χάρα, την ειρήνη, τη χρηστότητα και τη μακροθυμία, δηλαδή όλους τους καρπούς του Αγίου Πνεύματος· θα χαρεί τα κυκλάμινα στους όχθους των μονοπατιών· θα ζήσει τον ήρεμο κυματισμό της θάλασσας, αλλά και τις επικίνδυνες ταραχές της. ανάλογα με την εποχή της επίσκεψης θα

ζήσει το Άγιον Όρος με τους πολλούς προσκυνητές (το καλοκαίρι) και έρημο, μοναχικό, μόνο του (τον χειμώνα), όταν οι κληματαριές δεν έχουν σταφύλια, όταν ο βασιλικός στα παράθυρα των κελλιών είναι στεγνωμένος και ξερός, όταν η θάλασσα ψέλνει τον δικό της άγριο ψαλμό στο ακρογιάλι· θα ζήσει το Άγιον Όρος με τους χορούς των αγίων αγιογραφημένων στους ναούς, με τους λόγους των Αββάδων ειλητάρια γραμμένα στις τοιχογραφίες, με τις θαυματουργές εικόνες της Παναγίας του «Άξιον Εστί», της «Πορταίτισσας», της «Γοργοεπηκόου», της «Φοβεράς Προστασίας», της «Γλυκοφιλούσας», της «Βηματάρισσας», της «Ελαιοβρύτισσας», της «Πυροβοληθείσας», της «Αντιφωνήτριας», της «Οδηγήτριας», της «Οικονόμισσας», της «Γερόντισσας», της «Επακούουσας», της «Παραμυθίας», του «Ακαθίστου Ύμνου», της «Κουκουζέλισσας», της «Εσφαγμένης», της «Γαλακτοτροφούσας», της «Παπαδικής», της «Κτιτόρισσας», της «Τριχερούσας» ..., και με την ευλογία του Παντοκράτορα από τους τρούλλους των μεγαλόπρεπων Καθολικών.

Όμως, εκτός από τους παραπάνω αναφερόμενους προσκυνηματικούς τόπους του Αγίου Όρους υπάρχει και ένας άλλος προσκυνηματικός, αλλά και φυσιολατρικός τόπος, που η επίσκεψή του δεν προσφέρεται για πολλούς αλλά για λίγους! Η επίσκεψή του είναι δύσκολη και προϋποθέτει καλή σωματική υγεία και ιδιαίτερα γερά πόδια και αντοχή. Πρόκειται για την πυραμιδοειδή κορυφή του δεσπόζοντος της χερσονήσου υψηλότετου και κρυσταλλωμένου Άθωνα (που έχει υψόμετρο 2033 μέτρα). Εκεί υπάρχει το εξωκκλήσι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, όπου κάθε χρόνο στις 5/6 Αυγούστου (με το Παλαιό Ημερολόγιο) και 18/19 Αυγούστου (με το Νέο Ημερολόγιο) γιορτάζεται πανηγυρικά με ολονύχτια Αγρυπνία η γιορτή της Μεταμορφώσεως με τη συμμετοχή πολλών μοναχών και λαϊκών. Τη μέρα εκείνη ανεβαίνουν στον Άθωνα εκείνοι που θέλουν να συνδυάσουν το τερπνό με το ωφέλιμο και να εκπληρώσουν δύο σκοπούς, τον φυσιολατρικό και τον πνευματικό. (Οι απλοί φυσιολάτρεις και οι αδι-

άφοροι πνευματικά, αλλά και οι ορειβάτες μπορούν να ανέβουν στον Άθωνα οποιαδήποτε μέρα και εποχή).

Για την ανάβαση στην κορυφή του Άθωνα υπάρχουν έξι μονοπάτια, που ξεκινούν από την παραλία [από Ι. Μ. Μ. Λαύρας, Σκήτη Κausοκαλυβίων, όρμος «Κλέφτικο» (το ευκολότερο), Καρούλια, Σκήτη Αγ. Άννας και Νέα Σκήτη].

Στη συνέχεια περιγράφεται με λίγα λόγια η πεντάωρη (τουλάχιστο) ανάβαση στην κορυφή από το μονοπάτι της Σκήτης της Αγ. Άννας με σκοπό την παρακολούθηση της πανήγυρης της Μεταμορφώσεως στο εκεί φερόνυμο εξωκλήσι.

Στις 17 Αυγούστου οι προσκυνητές διανυκτερεύουν στη Σκήτη της Αγ. Άννας και το πρωί της άλλης ημέρας αρχίζει η δύσκολη οδοιπορία-πεζοπορία μέσα σε περιοχή με μεγάλη βλάστηση. Η πορεία γίνεται μέσα στη σιωπή του δάσους, στην άγρια και σκιερή βλάστηση, κάτω από τα πεύκα και τα έλατα, ανάμεσα στις οξιές και στις καστανιές, στους θάμνους και στα αγιοκλήματα, που φυτρώνουν άτσαλα και ασύδοτα και φράζουν τον δρόμο, πατώντας στο υγρό και αφράτο καστανόχωμα, το σκεπασμένο με λογής-λογής πεσμένα σάπια φύλλα και με βελόνες των κωνοφόρων δέντρων, και ανασαίνοντας τα διάφορα μύρα, τα κυκλάμινα, την αγριορίγανη και τη ρητίνη, που η ευωδιά τους μεθάει και θυμίζει μοσχοθυμίαμα αναμμένο σε κεραμιδένιο θυμιατό. Η φύση πραγματικά κολυπάει στο πράσινο και στην ευωδιά των λουλουδιών. Φέρνει τον άνθρωπο σε ξένους κόσμους. Το καθετί προσεύχεται με τον δικό του τρόπο: Τα δένδρα με το θρόισμα των φύλλων, τα πουλιά με τα κελαϊδίσματά τους, η γη με την καταπράσινη χλόη, τα γάργαρα και δροσερά νερά στις ρεματιές με τον θόρυβό τους, τα λουλούδια με την ευωδιά τους. Εδώ το παν προσεύχεται και στέλνει δοξολογία στον Δημιουργό, που «είπε και εγενήθησαν», που «ενετείλατο και εκτίστησαν». Ο άνθρωπος στην πορεία αυτή νιώθει ένα με τη φύση. Νιώθει κοντά στον Θεό και θέλει να Του μιλήσει, να Τον δοξολογήσει με τα λόγια του προφητάνακτα Δαβίδ «Ως εμεγαλύνθη τα έργα Σου, Κύριε, πάντα εν σοφία εποίησας», να Τον ευχαριστήσει και να Τον παρακαλέσει να μείνει έτσι αμόλυντος, ευτυχισμένος και ολιγαρκής, σαν τα πουλιά του ουρανού, μέσα στο ιερό σύνολο της Δημιουργίας Του, ελεύθερος και αεικίνητος σαν τα ελάφια και τα αγριογούρουνα, δυνατός, γερός και στητός σαν τα έλατα και τα κυπαρίσσια, που δεν τα σκιάζουν ούτε τ' αστραπόβροντα ούτε τ' ανεμοβρόχια.

Λίγο πιο πάνω από τη Σκήτη, σ' ένα πατάρι του γκρεμού, ανάμεσα από τα πουρνάρια και τις βαλανιδιές, που είναι ξέφωτο, φαίνεται από κάτω όλο το μεγαλείο του ύψους. Φάτσα ο Σιγγιτικός κόλπος και

στο βάθος οι ακτές της Σιθωνίας, που μοιάζει με νησί από κει πάνω. Σε υψόμετρο 1000 μ. περίπου, στην τοποθεσία «Σταυρός», το μονοπάτι αυτό συναντιέται με τα υπόλοιπα μονοπάτια και αρχίζει κοινή πορεία μέχρι την κορυφή. Σε δύο ώρες περίπου ο προσκυνητής βρίσκεται στο εξωκλήσι της Παναγίας, σε υψόμετρο 1500 μ., το οποίο φαντάζει γαντζωμένο σαν μια αετοφωλιά σε μια απότομη γυμνή ράχη, που κάτω απλώνεται το Αιγαίο Πέλαγος και πάνω της πυργώνεται επιβλητική και ατάραχη η κορυφή του Άθωνα, ίσια, κατακόρυφα στον ουρανό, με τα άγρια μυτερά βράχια της να τρυπούν τα σύννεφα.

Εκεί ο επισκέπτης-προσκυνητής, αφού φάει από το φαγητό, που ετοιμάζουν εκεί μοναχοί από τη Μονή Μεγίστης Λαύρας, στην οποία ανήκει η περιοχή, ξεκουράζεται για αρκετές ώρες μέχρι το απόγευμα, που αρχίζει η ανάβαση προς την κορυφή, αφού προηγηθεί

Η πορεία προς την κορυφή του Άθωνα

Μικρός Εσπερινός στο εξωκλήσι και φαγητό. Σχηματίζεται εκκλησιαστική πομπή Λιτανείας, στην οποία προπορεύονται εξαπτέρυγα και ιερομόναχοι με μοναχούς, που ψάλλουν τον Μικρό Παρακλητικό Κανόνα της Παναγίας, και ακολουθούν οι λαϊκοί.

Από το εξωκλήσι και πάνω αρχίζει το αλπικό τοπίο. Τα δένδρα αραιώνουν συνεχώς και χάνονται στο τέλος, για να παραχωρήσουν τη θέση τους σε μικρούς και μεγάλους βράχους, που σκεπάζουν τις πλαγιές. Κάπου-κάπου κανένα ανεμοδαρμένο έλατο δίνει τη μάχη με το υψόμετρο και τους λευκούς βράχους της περιοχής. Μάταια όμως, διότι οι βράχοι κυριαρχούν και σαν μυτερά δόντια ξεπετιούνται απειλητικά, λες και ζητούν να μπηχτούν με λύσσα μέσα του, αλλά και μέσα στο αέρινο στερέωμα, κάνοντας έτσι το τοπίο άγριο μα και επιβλητικό.

Η ανάβαση είναι κουραστική. Το μονοπάτι στενό, φιδωτό-ελικοειδές, κακοτράχαλο και, αν προηγηθεί βροχή, γλιστερό, αλλά καλοδοουλεμένο από μαστορικά χέρια. Σε πολλές μεριές σβήνει και πάλι ξαναφαίνεται ανάλογα με την κλίση και την υφή του εδάφους, μέχρι που στο τέλος χάνεται για πάντα, για ν' αρχίσει πια σκέτος βράχος.

Την ώρα αυτή της ανάβασης το μονοπάτι αυτό αποκτά αιγλή μεγάλη, βρίσκεται στις δόξες του, καθώς ανεβαίνουν ένας πίσω από τον άλλο δεκάδες άνθρωποι, μοναχοί και λαϊκοί, Έλληνες και ξένοι, γέροι, μεσήλικες και νέοι, αξιωματούχοι και απλοί πολίτες, επιστήμονες και αναλόγως, για να παραβρεθούν σε λίγο σε μια ιερή και σπάνια μυσταγωγία στα «προπύλαια του ουρανού».

Στην ανάβαση της κορυφής του Ιερού Βουνού, του Άθωνα, ο άνθρωπος νιώθει έντονη συγκίνηση, που δεν τη νιώθει σε άλλο βουνό και μένει αξέχαστη σε όλη του

τη ζωή. Είναι μια σωματική και ψυχική ανάβαση, μια ηθική ανάταση, μια εξύψωση, ένα μεγαλείο ψυχικής έξαρσης και ενθουσιασμού, ένα παραλήρημα χαράς, ευδαιμονίας και ευχαριστίας στον Πλάστη, η οποία μετατρέπεται σε μια ατέλειωτη ψαλμωδία, άλλοτε φωναχτή και άλλοτε βουβή μέσα από τα τρίςβαθα του νου και της ψυχής, συνδυασμός κλασσικής και βυζαντινής μουσικής, που συντροφεύει τον άνθρωπο σε όλη την εξάισια αυτή διαδρομή. Ο άνθρωπος ανεβαίνοντας προς την κορυφή του Άθωνα, τη θεία Κορυφή, νιώθει και πάλι έντονη την παρουσία και το μεγαλείο του Θεού, απολαμβάνει με όλες του τις αισθήσεις το τέλειο θαύμα της Δημιουργίας Του, που λέγεται φύση.

Μετά από μία περίπου ώρα ανοδικής πορείας από το εξωκλήσι της Παναγίας η πομπή φτάνει στην κορυφή του Άθωνα, στα 2033μ., στην κορυφή της θεοκτιστής πυραμίδας, που είναι το επισφράγισμα των φυσικών καλλόνων, τις οποίες άφθονα το χέρι του Δημιουργού σκόρπισε στην ιερή αυτή γη, που βρίσκεται μεταξύ Αιγαίου και Ελλησπόντου, Σμύρνης και Θεσσαλονίκης, Ακρόπολης και Αγιά-Σοφιάς. Εδώ είναι το τέρμα, η κεφαλή του Άθωνα, «το Σινά της Ελλάδας», «ο Όλυμπος της Ορθοδοξίας» ο καθ' εαυτού «μεταξύ ουρανού και γης» τόπος, που προκαλεί ποικίλα συναισθήματα: Τοητεία και περηφάνεια για την κατάκτησή του, χαρά και ευδαιμονία από το υπερθέαμα, αλλά και ενδόμυχο φόβο, μήπως και θυμώσουν τα στοιχεία της φύσης και απειλήσουν τη σωματική ακεραιότητα (γιατί και το καλοκαίρι ακόμα οι καταιγίδες με τα αστραπόβροντα είναι συνηθισμένες εκεί πάνω). Εδώ το τοπίο συνδυάζει άριστα το μεγαλοπρεπές και το αυστηρό, το τραχύ και το απαλό, τον φόβο και το δέος με τη γαλήνη και την ψυχική ειρήνη. Εδώ ο άνθρωπος μετουσιώνεται σε πνεύμα. Δεν έχει ανάγκη από υλική τροφή. Αισθάνεται πολύ έντονα και πολύ κοντά την παρουσία του Θεού.

Βρίσκεται πραγματικά στα «προπύλαια του ουρανού». Οι χαράδρες και οι μυτεροί γρανιτένιοι βράχοι χάσκουν απότομα απ' όλες τις μεριές και αγριεύει κανείς κοιτάζοντας προς τα κάτω.

Εδώ στην κορυφή, την άγωνα και βραχώδη, όπου «ανάσσει ο αετός» στέκει απλό, μόνο και σκληρό σαν την αλήθεια, δίχως πέπλο, το πέτρινο εξωκλήσι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (διαστ. 4x4x3μ.). Δεσπόζει της περιοχής και στεφανώνει την κορυφή.

Στην ανατολική πλευρά του και στο ψηλότερο βράχο της κορυφής ορθώνεται περήφανα «ο φύλαξ πάσης της οικουμένης», «η ωραιότης της Εκκλησίας», «βασιλέων το κραταίωμα», «πιστών το στήριγμα», «των Αγγέλων η δόξα και των δαιμόνων το τραύμα», το σύμβολο του μοναχισμού, ο Σταυρός του Κυρίου, ένας πελώριος Σταυρός, ύψους τριών μέτρων, με μο-

λυβένιες βάσεις και σιδηρόβεργες, με τη λόγχη και τον σπόγγο στις δύο πλευρές του.

Το εξωκλήσι και ο Σταυρός δεσπόζουν της περιοχής και δείχνουν στον άνθρωπο τον δρόμο της θυσίας, που οδηγεί στην «πύλη του ουρανού».

Την ώρα τούτη την απογευματινή, λίγο πριν αρχίσει η ολονύχτια Αγρυπνία, ο προσκυνητής απολαμβάνει με άνεση το τοπίο και το μεγαλείο του υπερθέαματος, απολαμβάνει μια μυθικού μεγαλείου εικόνα. Απολαμβάνει μια αλησμόνητη ηδονή από 'κεινες, που σπάνια χαρίζει στον άνθρωπο η θεία Δημιουργία. Ανακαλύπτει μια θαυμάσια πανοραμική θέα πάνω από το βασίλειο του ορθόδοξου ασκητισμού, ένα μεγαλοπρεπές πανόραμα από τα καλύτερα του κόσμου. Από εκεί φαίνονται τα νησιά του Αιγαίου, άτακτα σπαρμένα, που μοιάζουν με πέτρες φυτρωμένες και ριζωμένες σε πλατύ ποτάμι. Φαίνονται πολλές ελληνικές ακτές, τα ακρογιάλια της Ιωνίας, ο Ελλησπόντος, η Προποντίδα.

Στην κορυφή του Άθωνα (2033 μ.) μετά τη Θ. Λειτουργία

Φαίνεται η Κωνσταντινούπολη ατόφια και αληθινή, αλλά, αλοίμονο, κλαμένη, θλιμμένη, πικραμένη και βουβή σε ξένη αγκαλιά! Φαίνεται ο Όλυμπος και η Χαλκιδική με τα δαντελωτά της ακρογιάλια. Κυρίως φαίνεται η αθωνική χερσόνησος με τα Μοναστήρια, τις Σκήτες και τα Κελλιά, που φαίνονται σαν άσπρα μικρά σημάδια, και τα κατάφυτα δάση.

Σε λίγο ο ήλιος θα γυρίσει προς τη δύση του, μια δύση σπάνια σε ομορφιά. Το ηλιοβασιλέμα είναι φαντασμαγορικό, καθώς ο κατακόκκινος ηλιακός δίσκος φαίνεται να βουτάει στη θάλασσα, στις ακτές της Σιθωνίας, ενώ ταυτόχρονα σχηματίζεται η κωνική σκιά του Άθωνα στο ανατολικό Αιγαίο Πέλαγος. Ο Απολλώνιος ο Ρόδιος γράφει ότι η σκιά αυτή έφτανε μέχρι την αγορά της Μύρινας της Λήμνου, όπου κάλυπτε χάλκινο ομοίωμα βοδιού. Από το φαινόμενο αυτό καταγράφηκε και η φράση «Άθως σκιάζει νώτα Λημνίας βοός», που την αναφέρει ο Σοφοκλής.

Γύρω στις 9 το βράδυ αρχίζει η ολονύχτια Αγρυπνία (Εσπερινός-Όρθρος-Θ. Λειτουργία) και τελειώνει περίπου στις 6 το πρωί. Η ολονυχτία στην κορυφή του Άθωνα, στα 2033μ., στα «Προπύλαια του Ουρανού» είναι μια ιερή και σπάνια μυσταγωγία, που δύσκολα περιγράφεται με λόγια. Τότε η ανθρώπινη σάρκα πνευματώνεται και απωθεί «πάσαν την βιωτικήν μέριμναν». Ούτε πείνα, ούτε δίψα συγκινούν. Υπάρχει, βέβαια, μια σωματική κόπωση από τη συνεχή ορθοστασία, λόγω των λιγοστών στασιδίων, η σάρκα είναι ασθενής, αλλά το πνεύμα είναι πρόθυμο και γρηγορεί. Μερικοί ύμνοι, όπως τα Ανοιξαντάρια, το αργό «Θεοτόκε Παρθένε», ο Πολυέλαιος, η Δοξολογία, το Χερουβικό κ.ά., όταν μάλιστα ψάλλονται από καλλιφωνους ιεροψάλτες, προκαλούν κατάνυξη και ρίγη συγκινήσεως. Ιδιαίτερα

συγκλονίζει το «Μετά φόβου Θεού...». Πολλοί προσκυνητές υπακούοντας στην πρόσκληση του ταπεινού ιερέα πλησιάζουν τα άχραντα μυστήρια και κοινωνούν. Πραγματικά είναι συγκλονιστική στιγμή η μεταλαβή στην κορυφή του Άθωνα! Ακολουθεί η ευλόγηση των σταφυλιών και τελειώνει η ολονύχτια Αγρυπνία.

Το «Δί' ευχών...» σημαίνει το τέλος της Θείας Λειτουργίας και ταυτόχρονα της ολονύχτιας μυσταγωγίας. Οι σωματικά «κοπιώντες και πεφορτισμένοι» αισθάνονται ψυχικά αναπαυμένοι. Η σωματική κούραση, έντονα υπαρκτή, δεν τους απασχολεί και πολύ. Παίρνουν το αντίδωρο και βγαίνουν από την εκκλησία γρήγορα-γρήγορα, γιατί πρέπει να αποκτήσουν ακόμα μια σπάνια και ευχάριστη εμπειρία: Να δουν την ανατολή του ήλιου, η οποία είναι κάτι το ξεχωριστό από το ύψος εκείνο (αρκεί να μην έχει συννεφιά). Βγαίνοντας το μάτι τους πέφτει ανατολικά. Ο άρχοντας της ημέρας, ο ήλιος, προειδοποιεί τον ερχομό του φωτίζοντας όλο και περισσότερο τη γύρω περιοχή. Και να! ο ήλιος ανατέλλει! Ανατολή ασύγκριτη! Ο φωτεινός δίσκος φαίνεται να σκάει μέσα από την θάλασσα, απ' τις ακτές της Μικράς Ασίας! Σιγά-σιγά ανεβαίνει στο στερέωμα. Με μιας ζωντανεύουν οι ολόδροσες και καταπράσινες πλαγιές με τα Μοναστήρια και τα Κελλιά εδώ και κεί. Ανατολικά η απέραντη θάλασσα δέχεται τις πρώτες ακτίνες και χρυσίζει. Δυτικά η Σιθωνία, η Κασσάνδρα και όλη η Χαλκιδική ρουφούν άπληστα τις ζωογόνες ακτίνες

και τρέφονται. Και το εντυπωσιακότερο: Στο δυτικό Αιγαίο Πέλαγος σχηματίζεται η κωνική σκιά του Άθωνα, η οποία μικραίνει σταδιακά, καθώς ο ήλιος ανεβαίνει. Λέγεται ότι η σκιά φτάνει μέχρι τη Σκιάθου των Σποράδων, απ' όπου δήθεν πήρε και το όνομά της. Το ίδιο λένε και για την Συκιά της Σιθωνίας παρετυμολογώντας τη λέξη. Είναι, πραγματικά πολύ όμορφη η στιγμή αυτή της ανατολής στην πανύψηλη κορυφή του Άθωνα και για πολλούς το θέαμα είναι ανεπανάληπτο!

Όμως η ένταση και η κούραση από την πολύωρη παραμονή στην κορυφή και η πρωινή ψύχρα δεν επιτρέπουν άλλες των ματιών παρατηρήσεις και του νου περιπλανήσεις. Δεν σηκώνουν άλλες ψυχικές αναβάσεις, ανατάσεις, εξάρσεις και εξυψώσεις. Είναι ώρα για επιστροφή. Είναι ώρα για κατάβαση ψυχική και σωματική.

Οι προσκυνητές κατεβαίνουν σιγά-σιγά, λόγω αδυναμίας των ποδιών, στο εξωκλήσι της Παναγίας, όπου τους προσφέρονται κέρασμα, ευλογημένα σταφύλια και φαγητό και έτσι τελειώνει η πανήγυρη.

Κλείνοντας την σύντομη περιγραφή της οδοιπορίας προς τον Άθωνα και της πανήγυρης στο εξωκλήσι της κορυφής θέλω να παροτρύνω τους τολμηρούς και ευλαβείς φιλοαγιορείτες να ανέβουν στην κορυφή του ογκώδους Άθωνα, έστω και μια φορά (και όχι οκτώ, όπως εγώ!). Έχουν να κερδίσουν πολλά. Μια αξέχαστη εμπειρία. Ίδου, λοιπόν, ο Άθωνας, ιδού και η ανάβασή του!

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΙΩΑΚΕΙΜ ΑΘ. ΠΑΠΑΓΓΕΛΟΣ

Δρ. Αρχαιολόγος

Ἡ πρώτη γνωστή ἀναφορὰ γιὰ τὴν παρουσία Ρώσων μοναχῶν στὸ Ἅγιον Ὄρος θεωρεῖται ἡ ὑπογραφή τοῦ ἡγουμένου τῆς Μονῆς «τοῦ Ρός» Γερασίμου σὲ ἔγγραφο τῆς Μεγίστης Λαύρας, τοῦ 1016: +Γερασίμος μοναχὸς ἐλέω Θεοῦ πρεσβύτερος καὶ ηγούμενος μονις του Ρός μαρτυρον υπεγραψα:+

Ἡ μονὴ τοῦ Ρός ταυτίζεται μὲ τὴν Μονὴ τοῦ Ξυλουργοῦ, δηλαδὴ μὲ τὴν σημερινὴ Σκήτη Βογορόδιτσα. Στὴν ἀπογραφή τῶν κειμηλίων τῆς Μονῆς, τὸ 1142, συμπεριλαμβάνονται, πέραν τῶν ἄλλων, καὶ 49 ἐκκλησιαστικὰ «βιβλία ρούσικα», χωρὶς νὰ γίνε-ται ἀναφορὰ σὲ ἄλλα βιβλία. Τὸ γεγονός ἐρμηνεύεται ὡς μία καλὴ ἔνδειξη τοῦ ὅτι οἱ ἀκολουθίες στὴν Μονὴ γίνονταν στὴν ρωσικὴ γλῶσσα.

Τὸ 1169 ἡ ἐρειπωμένη Μονὴ τοῦ Θεσσαλονικέως, ἡ γνωστὴ σήμερα ὡς Παλιομονάστηρο τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, παραδόθηκε ἀπὸ τὸν Πρῶτο τοῦ Ἁγίου Ὄρους στὴν Μονὴ τοῦ Ξυλουργοῦ. Σύντομα ὅμως οἱ ὄροι ἀντεστράφησαν καὶ ἡ Ξυλουργοῦ μετατράπηκε σὲ ἐξάρτημα τῆς Μονῆς τοῦ Θεσσαλονικέως, στὴν ὁποία μετεγκαταστάθηκε ἡ συνοδία τοῦ Ξυλουργοῦ.

Κατὰ τὴν δεκαετία τοῦ 1760 ἄρχισε ἡ νέα μετεγκατάσταση τῆς Μονῆς: ἀπὸ τὴν μεσογειακὴ θέση, ὅπου βρισκόταν τὸ ὄνομαζόμενο «Ρωσικό» (δηλαδὴ ἡ πρῶν Μονὴ τοῦ Θεσσαλονικέως) στὴν σημερινὴ παράλια θέση, ὅπου βρισκόταν τὸ μονύδριο τῆς Ἀναστάσεως, ὁ «πύργος τοῦ Θεσσαλονικέως» καὶ ὁ ἀρσανᾶς τῆς Μονῆς.

Ἡ ἀνοικοδόμησις τοῦ νέου οἰκοδομικοῦ συγκροτήματος τῆς Μονῆς χρηματοδοτήθηκε κυρίως ἀπὸ τὸν Φαναριώτη αὐθέντη τῆς Μολδαβίας (1802, 1807, 1812-1819) καὶ τῆς Βλαχίας (Φεβρ. -Ἰούνιο 1821) Σκαρλάτο Καλλιμάχη, γι' αὐτὸ καὶ ἡ Μονὴ ὀνομάσθηκε «αὐθεντικὸν κοινόβιον τῶν Καλλιμάχηδων», («αὐθεντικόν», ὅπως λέμε «βασιλικόν»). Τὰ ἐπαναστατικὰ γεγονότα τῆς δεκαετίας τοῦ 1820, τὰ ὁποῖα ἀκολούθησαν τὴν μετεγκατάστασις τῆς Μονῆς, καὶ ἡ ἐξόντωσις τοῦ Σκαρλάτου καὶ τοῦ πατέρα του Ἀλεξάνδρου Καλλιμάχη (12 Δεκ. 1821) φαίνεται ὅτι συνετέλεσαν στὴν ἐγκατάλειψις τοῦ νέου ὀνόματος τῆς Μονῆς καὶ στὴν

ἐπαναφορὰ τοῦ παραδοσιακοῦ ὀνόματος «τοῦ Ρωσικού».

Ἡ οὐσιαστικῶς νεοϊδρυθεῖσα Μονὴ ἦταν μία τυπικὴ ἑλληνικὴ Μονή, μὲ Ἑλληνα ἡγούμενο. Στις 18 Φεβρουαρίου 1832 ἐξελέγη ἡγούμενος ὁ ἐκ Δράμας καταγόμενος ἱερομόναχος Γεράσιμος, ὁ ὁποῖος ἡγουμένευσε μέχρι τὴν 10η Μαΐου 1875.

Οἱ πρῶτοι ρώσοι μοναχοὶ προσήλθαν στὴν νέα Μονὴ τὸ 1835 καὶ τὸ 1875 ἀνέρχονταν σὲ πολλὰς ἑκατοντάδες, μετατρέποντας σὲ μειοψηφία τὴν ἑλληνικὴν παρουσία καὶ ἐκλέγοντας ἀνέτως τὸν προεπιφημισμένον ρώσσον ἡγούμενο Μακάριο. Ἀκολούθως οἱ περισσότεροι Ἑλληνας ἐξωθήθηκαν στὴν ἀποχώρησις ἀπὸ τὴν Μονὴ λαμβάνοντας χρηματικὴ ἀποζημίωσις. Τότε ἀναγκάσθηκε καὶ ἔφυγε καὶ ὁ Δανιήλ, ὁ ὁποῖος ἀφοῦ περιπλανήθηκε στὸ Ὄρος ἐγκατάστάθηκε στὰ Κατουνακία, ὅπου ἴδρυσε τὸ γνωστὸ ἀρχοντικὸ κελλί

Μερικὴ ἀποψη τῆς Μονῆς τοῦ Αγ. Παντελεήμονος ἀπὸ τὴ θάλασσα

τῶν Δανιηλέων.

Τυπικῶς ὅμως, ἔκτοτε ἡ Μονὴ εἶναι ἑλληνορωσικὴ, μὲ διπλὴς ἀκολουθίες (ἑλληνικὰ καὶ ρωσικὰ) καὶ γλωσσικῶς ἐναλλασσόμενες ἀναγνώσεις στὴν Τράπεζα. Παρὰ τὴν ἀλλαξίαν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ φυσιογνωμία τῆς Μονῆς μὲ τὴν κτηριακὴ ἐπέκτασίς της καὶ τὴν χρῆσις ξενόφερτων ἀρχιτεκτονικῶν στοιχείων.

Ἡ ρωσικὴ παρουσία στὸ Ἅγιον Ὄρος κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα δὲν περιορίσθηκε μόνον στὴν Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος, ἀλλὰ κατεβλήθη ἐργώδης προσπάθεια γιὰ δυναμικὴν παρουσία σὲ ὅλα τὰ ἀγιορειτικὰ θέματα:

Ἐνισχύθηκε ἡ ρωσικὴ Σκήτη τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ τῆς Μονῆς Παντοκράτορος, αὐξάνοντας θεαματικὰ τὴν συνοδίαν της καὶ ἀλλοιώνοντας τὴν ἀρχιτεκτονικὴν φυσιογνωμίαν της.

Ἐξαγοράσθηκε τὸ βατοπεδινὸ κελλί τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, τὸ ἐπιλεγόμενον «Σεράγιον» (1842) τὸ ὁποῖο προήχθη σὲ Σκήτη (1849), μεγεθύνθηκε κτηριακῶς ὑπερβολικὰ, ἐμπλουτίσθηκε μὲ μετόχια στὴν περιοχὴ τῆς Καβάλας καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ καταλήξει τὸ κέντρο τῆς θεολογικῆς «ὀνοματολατρικῆς» ἔριδας (1912-13).

Ἐξαγοράσθηκαν πολλά κελλιά σ' ὅλη τὴν ἀγιορειτικὴ χερσόνησο, τὰ ὁποῖα ἐπανδρώθηκαν μὲ πολυμελεῖς συνοδεῖες καὶ ἄλλαξαν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ τους φυσιογνωμία.

Ἄρχισε, στὴν λεγόμενη «Γουρουνοσκήτη», ἡ δημιουργία νέου κελλιωτικοῦ συνοικισμοῦ, μὲ προγραμματισμένη προσπάθεια τὴν μετατροπὴ του σὲ Σκήτη τῆς «Νέας Θηβαΐδος».

Δημιουργήθηκαν ἐκτεταμένοι ἀμπελώνες καὶ μεγάλες κτηριακὲς ἐγκαταστάσεις στὴν Χρουμίτσα.

Ὄργανώθηκε ἐπιστημονικὴ ἐρευνητικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Σεβαστιάνωφ, γιὰ τὴν μελέτη τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ τῶν ἐν γένει καλλιτεχνημάτων τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ τὴν χαρτογράφηση τῆς χερσονήσου.

Ὄργανώθηκε ἐπιστημονικὴ ἐρευνητικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὴν διεύθυνση τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένκω, γιὰ τὴν μελέτη καὶ συγγραφή τῆς ἀθωνικῆς ἱστορίας, μὲ ἔμφαση στὴν ρωσικὴ παρουσία στὸ Ὄρος.

Ὄργανώθηκε φωτογραφικὸ ἐργαστήριο στὴν Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος (πρὸ τοῦ 1857) γιὰ τὴν ὑποστήριξη τοῦ ἔργου τῶν ἐπιστημονικῶν ἀποστολῶν.

Ἡ ρωσικὴ παρουσία στὸ Ὄρος ἐτέθη ὑπὸ τὴν δυναμικὴ προστασία τῆς ρωσικῆς κυβερνήσεως, διὰ τῆς ρωσικῆς Πρεσβείας στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ τοῦ Προξενίου στὴν Θεσσαλονίκη, σὰν οὐσιαστικὸ μέρος τῆς ρωσικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς στὰ Βαλκάνια.

Ἡ πληθυσμιακὴ καὶ οἰκονομικὴ ὑπεροχὴ τοῦ ρωσικοῦ στοιχείου στὸ Ἅγιον Ὄρος κατὰ τὸ τελευταῖο τέταρτο τοῦ 19ου αἰ. καὶ μέχρι τὸ 1913, ἐπέφερε καὶ οὐσιαστικὲς ἀλλαγὲς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἀγιορειτικῆς ζωγραφικῆς. Ἡ δυναμικὴ καὶ χρυσοφόρα νέα ἀγορά, μὲ τὴν ξενόφερτη δυτικίζουσα αἰσθητικὴ πού τὴν διέκρινε, καὶ ὑπὸ τὶς κατευθύνσεις τῆς ἐπίσημης ρωσικῆς ἀκαδημαϊκῆς ζωγραφικῆς, ἐπέβαλε τὶς αἰσθητικὲς ἀντιλήψεις τῆς στὰ ἀγιορειτικὰ ζωγραφικὰ ἐργαστήρια, τὰ ὁποῖα γρήγορα προσαρμόσθηκαν στὶς ἀπαιτήσεις τῶν πολυπληθῶν καὶ ἀπαιτητικῶν νέων πελατῶν. Ἡ κατάσταση αὐτὴ συνεχίσθηκε μέχρι καὶ τὴν δεκαετία τοῦ 1950, ὅταν ἄρχισε νὰ ἐπικρατεῖ ἡ ἐπιστροφὴ στὶς τεχνοτροπίες τοῦ 14ου καὶ 16ου αἰῶνος. Ἐτσι λησμονήθηκε ἡ παραδοσιακὴ ζωγραφικὴ τοῦ Ἁγίου Ὄρους, τῆς ὁποίας οἱ σημαντικότεροι ἐκπρόσωποι κατὰ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος ἦσαν οἱ ἀγιορεῖτες Γαλατσιάνοι καὶ Καρπενησιῶτες ζωγράφοι. Σήμερα ἐξακολου-

θοῦν κάποια ἀγιορειτικὰ ζωγραφικὰ ἐργαστήρια νὰ παράγουν εἰκόνες στὶς ὁποῖες «βλέπεις» ἀκόμα τὴν ρωσικὴ ἐπίδραση.

Τὴν δυναμικὴ παρουσία καὶ δράση τῶν Ρώσων στὸ Ἅγιον Ὄρος ἀνέστειλαν τέσσερα σημαντικὰ γεγονότα:

1ον, Ἡ ἀπελευθέρωση τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ Ναυτικὸ, στὶς 2 Νοεμβρίου τοῦ 1912.

2ον, Ἡ θεολογικὴ ἔριδα τῶν «Ὄνοματολατρῶν», ἡ ὁποία ἔλαβε ἐξαιρετικὲς διαστάσεις μεταξὺ τῶν ἀγιορειτῶν Ρώσων καὶ ἔληξε τὸ 1913 μὲ τὴν ἀπαγωγή 833 Ὄνοματολατρῶν ἀπὸ τὸ Ρωσικὸ Ναυτικὸ.

3ον, Ἡ Μπολσεβικικὴ Ἐπανάσταση στὴν Ρωσσία, τὸ 1917.

4ον, Οἱ Συνθήκες τοῦ Νεϊγῦ (1919), τῶν Σεβρῶν (1920) καὶ τῆς Λωζάννης (1923), μὲ τὶς ὁποῖες ἀναγνωρίσθηκε ἡ ἑλληνικὴ κυριαρχία ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ Ἁγίου Ὄρους.

Ἡ ἀλλαγὴ τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος στὶς χώρες τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνώσεως καὶ ἡ ἀναζωπύρωση τοῦ ὀρθοδόξου θρησκευτικοῦ φρονήματος σὲ πολὺ μεγάλο μέρος τοῦ ρωσικοῦ λαοῦ ἐνίσχυσαν τὸ ἐν γένει ρωσικὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ Ἅγιον Ὄρος. Χιλιάδες ρώσων προσκυνητῶν κατακλύζουν τὶς ἀγιορειτικὲς Μονὲς κάθε χρόνο καὶ ἐντυπωσιάζουν τὸν παρατηρητὴ μὲ τὴν ἐν γένει κόσμια συμπεριφορὰ τους, τὴν συνεπῆ καὶ ἀκούραστη συμμετοχὴ τους στὶς λατρευτικὲς τελετές, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο κάνουν τὸν σταυρό τους (ὄχι «μαντολίνο»...), τὸν τρόπο πού χαιρετοῦν τὶς εἰκόνες, πού παίρνουν ἀντίδωρο, πού ζητοῦν τὴν εὐλογία τοῦ Γέροντα. Καὶ ἂν τύχει καὶ παρευρεθῆς σὲ καμμιά ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς Παρακλήσεις πού κάνουν μικρὲς παρῆρες ρώσων μπροστὰ στὴν Πορταΐτσα, ἢ τὴν Παραμυθία, ἢ ἄλλη Παναγία Ἀγιορείτσα, στὴν ὁποία ἔχουν τάμα, τότε κάθησε σὲ μιὰν ἄκρη καὶ ἀπόλαυσε τὴν ψαλμωδία τους, ἀκολουθῶντας τὸν μπάσο στὰ κατάβαθα τῆς φωνῆς τους καὶ ἀνοίγοντας τὰ

φτερά σου μὲ τὸν λυγερόφωνο σοπράνο...

Ἐντονο εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ρωσικῆς Κυβερνήσεως γιὰ τὸ Ὄρος, ὅπως καὶ τὸ ἀντίστοιχο τοῦ Πατριαρχείου «Πασῶν τῶν Ρωσσιῶν». Καὶ ὀξύνεται ἐσχάτως τὸ ἐνδιαφέρον μὲ ἀφορμὴ τὴν συμπλήρωση χιλίων ἐτῶν ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τοῦ Γερασίμου ὡς ἡγουμένου τῆς Μονῆς «τοῦ Ρόδου». Ἄλλα εἶμαι σίγουρος ὅτι ἡ Κυρία τῶν Ἀγγέλων καὶ Ἡγουμένη τοῦ Ἁγίου Ὄρους, θὰ τὰ «οἰκονομήσει» ὥστε νὰ μὴν ξαναζηήσει ὁ ἡσυχαστικὸς Τόπος τὶς δυσάρεστες περιστάσεις τῶν ἐτῶν 1860-1914.

Ἀντιπροσωπευτικὸ ἔργο τῆς ρωσικῆς ἀκαδημαϊκῆς ζωγραφικῆς στο Κυριακὸ τῆς Σκήτης τοῦ Σεραγιῶν ≈1900

ΤΑ ΜΕΤΟΧΙΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

ΜΟΝΑΧΟΣ ΚΟΣΜΑΣ ΣΙΜΩΝΟΠΕΤΡΙΤΗΣ
Δρ Βαλκανικής Γλωσσολογίας-Τουρκολόγος

Από την περίοδο κατά την οποία ο άγιος Αθανάσιος ο Αθωνίτης δημιούργησε την Μεγίστη Λαύρα, με την οποία ουσιαστικά ξεκινά ο χιλιετής οργανωμένος μοναστικός βίος στο Άγιον Όρος, απαγορεύτηκε η κτηνοτροφία μέσα στην Αθωνική Χερσόνησο, προκειμένου να εξασφαλισθεί καλύτερα το ησύχιο και απερίσπαστο της ζωής των μοναχών και ερημιτών. Ταυτόχρονα η Αθωνική Χερσόνησος, λόγω της ορεινής φύσης της, δεν προσφερόταν για αγροτική εκμετάλλευση. Από την άλλη πλευρά οι μονές, ορισμένες από τις οποίες, όπως η Λαύρα, το Βατοπαίδι, η Ιβήρω, αριθμούσαν εκατοντάδες μοναχών, έπρεπε να φροντίσουν για την κάλυψη των διατροφικών και λοιπών αναγκών τους.

Για τον σκοπό αυτόν από πολύ νωρίς οι βυζαντινοί αυτοκράτορες παρείχαν στις μονές μεγάλες εκτάσεις γαιών έξω από το Άγιον Όρος. Οι ιδιοκτησίες αυτές των μονών έξω από το Άγιον Όρος ονομάζονται «μετόχια». Ο όρος δηλώνει ότι πρόκειται ουσιαστικά για μία προέκταση των Ιερών Μονών, στην διοικητική, κανονική και διαχειριστική εξουσία των οποίων υπάγονταν.

Η Χαλκιδική, ως ο άμεσος περιβάλλων χώρος των μονών, ήταν ο πρώτος τόπος όπου συστάθηκαν τέτοια μετόχια. Σε δύο ακόμη βασικές περιοχές, με εύκολη σχετική πρόσβαση στο Άγιον Όρος, δημιουργήθηκε συστηματικά σημαντικός αριθμός αγιορειτικών μετοχίων: στην Λήμνο και στον Στρυμόνα.

Τα περισσότερα μετόχια στην Χαλκιδική ήταν συγκεντρωμένα στην χερσόνησο της Σιθωνίας, η οποία ήδη από την βυζαντινή εποχή είχε σχεδόν εξ ολοκλήρου διανεμηθεί στις αγιορειτικές μονές. Τα μετόχια της Σιθωνίας ήταν κυρίως χειμαδιά, όπου οι μοναχοί εξέτρεφαν βουβάλια και αιγοπρόβατα, ενώ με τα καράβια τους μετέφεραν τα παραγόμενα κτηνοτροφικά προϊόντα απευθείας στο Άγιον Όρος. Επίσης στα περισσότερα μετόχια της Χαλκιδικής οι μονές καλλιεργούσαν μεγάλες ή μικρότερες εκτάσεις με σιτάρι και άλλα δημητριακά, όσπρια, ελιές, αμπέλια, φρούτα κ.λπ., και παρήγαγαν λάδι, κρασί, ρακί και άλλα προϊόντα.

Τα αγιορειτικά μετόχια αποτέλεσαν την σημαντικότερη κινητήρια δύναμη για την ανάκαμψη της Χαλκιδικής και την επάνοδό της στον κανονικό ρυθμό ζωής μετά μία περίοδο ερήμωσής της, και ιδιαίτερα της υπαίθρου, για δύομιση περίπου αιώνες, πριν την σύσταση της Αθωνικής Πολιτείας, δηλαδή στους λεγόμενους «σκοτεινούς» αιώνες της (μέσα βου - αρχές 9ου αι.), κατά τους οποίους οι ιστορικές μαρτυρίες για αυτήν ει-

ναι πολύ σπάνιες. Κατά την ίδια περίοδο οι αγροτικές καλλιέργειες στην Χαλκιδική είχαν ως επί το πλείστον εγκαταλειφθεί, όπως και αρκετοί από τους μέχρι τότε οικισμούς της. Γύρω από τα αγιορειτικά μετόχια άρχισαν να συγκεντρώνονται πάροικοι, οι οποίοι καλλιεργούσαν την γη για λογαριασμό των μονών και δημιουργούσαν οικισμούς. Εξαιτίας του φόβου των πειρατών αρκετά μετόχια οχυρώνονταν με πύργους, ορισμένοι από τους οποίους σώζονται μέχρι σήμερα, όπως ο βυζαντινός πύργος του μετοχίου των Μαρνανών της μονής Δοχειαρίου στην περιοχή της Ολύνθου. Οι πύργοι, με την αίσθηση ασφάλειας, που παρείχαν, αποτελούσαν επίσης πόλο έλξης πληθυσμού, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται νέα χωριά γύρω τους. Από τα χωριά της Χαλκιδικής που δημιουργήθηκαν με την μακρόχρονη μετάλλαξη των παροίκων των μετοχίων σε ελεύθερους καλλιεργητές μνημονεύουμε ενδεικτικά την Νεακίτου - Νικήτη, τον Άγιο Νικόλαο (μονή Ξενοφώντος), την Ραλίγκοβη - Λιαρίγκοβη - Αρναία (μονή Κασταμονίτου), την Ερμούλια - Ορμούλια (μονή Μ. Λαύρας, μονή Ξηροποτάμου), τον Πολύγυρο (Μονή Πολυγύρου, Μονή Κολλοβού, Μονή Ιβήρων)¹.

Η πολιτική των βυζαντινών αυτοκρατόρων ευνοούσε ιδιαίτερα την σύσταση μετοχίων, τα οποία συνήθως ενίσχυναν με φορολογικές απαλλαγές, δωρεές χωριών και παροίκων και άλλα προνόμια. Φαίνεται ότι η πολιτική αυτή υπαγορεύθηκε από την παραπάνω ιστορική αναγκαιότητα της εποχής, δηλαδή την ανάγκη ανάκαμψης και επανασυννοικισμού της Χαλκιδικής.

Μετά την τουρκική κατάκτηση, οι μονές διατήρησαν την μετοχιακή περιουσία τους στο μεγαλύτερο μέρος της. Οι απώλειες που υπέστησαν από τους οθωμανούς αφορούσαν κυρίως τα χωριά με τους παροίκους. Ιστορικό σταθμό για τα αγιορειτικά μετόχια στην περίοδο της τουρκοκρατίας αποτελεί η περίφημη δήμησης τους το έτος 1568, όταν ο Σουλτάνος Σελίμ Β΄, προκειμένου να αυξήσει τα έσοδα για τους κατακτητικούς πολέμους του, δήμησησε την μοναστηριακή περιουσία, υποχρεώνοντας τους μοναχούς να την επαναγοράσουν. Παρά τις οικονομικές συνέπειες για τις μονές, το γεγονός αυτό είχε και ένα σημαντικό όφελος: ξεκαθάρισε ευνοϊκά για αυτές το νομικό καθεστώς των μετοχίων τους, με την αναγνώριση των κυριάρχων μονών ως βακουφίων και την εξαίρεση των μοναχών - διαχειριστών από την υποχρέωση έκδοσης νέου τίτλου (ταπιού) μετά τον θάνατό τους. Αυτή ήταν μία βασική διαφορά από

1. Αναλυτικά για τα χωριά της Χαλκιδικής που προήλθαν από αγιορειτικά μετόχια βλ. την ειδική εργασία του Ι. Παπαγγέλου, «Τα αγιορειτικά μετόχια ως συντελεστές ιδρύσεως χωριών στην

Χαλκιδική χερσόνησο», *Πρακτικά Συνεδρίου «Η εξακτίωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: τα μετόχια»*, Θεσσαλονίκη 2015, 203-210.

τους υπόλοιπους χριστιανούς, κατόχους δημόσιας γης, οι οποίοι είχαν απλώς την χρήση της (τασαρούφ), ενώ η ιδιοκτησία της ανήκε στον Σουλτάνο. Έτσι αναγνωρίστηκε στους μοναχούς το δικαίωμα να κατέχουν από κοινού και «εις το διηνεκές» τα μετόχια τους. Το δικαίωμα κατοχυρώθηκε με την έκδοση δύο βασικών εγγράφων, που σώζονται μέχρι σήμερα στα αρχεία των μονών, των αποσπασμάτων εγγραφής στο Αυτοκρατορικό Κτηματολόγιο και των αφιερωτηρίων (βακουφναμέδων), όπου περιγράφονταν και τα όρια κάθε κτήματος και φυσικά των μετοχιών. Τα έγγραφα αυτά αποτελούν πολύτιμη ιστορική πηγή για την Χαλκιδική. Το καθεστώς αυτό διατηρήθηκε και αναγνωρίστηκε από τον Νόμο περί Γαιών το 1858 (άρθρο 122), που όρισε ότι τα αγιορειτικά μετόχια, τα οποία είχαν αποκτηθεί από παλιά και μέχρι την έκδοσή του, απολάμβαναν καθεστώς πλήρους κυριότητας και ήταν αναπαλλοτριώτα².

Παρότι το καθεστώς των μετοχιών μετά το 1568 ήταν ξεκάθαρο από την κεντρική εξουσία, δεν έλειψαν οι εις βάρος τους αυθαιρεσίες από τους τοπικούς οθωμανούς αξιωματούχους, με κερδοσκοπικούς στόχους. Οι αυθαιρεσίες αυτές και η χειροτέρευση της οικονομικής κατάστασης των μονών, αλλά και εν γένει της οθωμανικής αυτοκρατορίας στα τέλη του 16ου αι., έστρεψαν τους μοναχούς στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, οι οποίες απολάμβαναν καθεστώς αυτονομίας. Έτσι, από το 1565 και έπειτα, δημιουργείται στην Βλαχία και στην Μολδαβία μεγάλος αριθμός αγιορειτικών μετοχιών, τα οποία βοήθησαν σημαντικά τις μονές στο Άγιον Όρος να επιβιώσουν στα δύσκολα χρόνια της τουρκοκρατίας. Ταυτόχρονα τα μετόχια μετέφεραν στις χώρες αυτές την αθωνική πνευματική, λατρευτική και πολιτιστική παράδοση, αφήνοντας έντονη την σφραγίδα τους σε όλα τα επίπεδα του βίου. Πολλοί βογιάροι και ηγεμόνες (βοεβόδες), αρχικά Έλληνες μετανάστες, αλλά στη συνέχεια και ντόπιοι, αφιέρωναν στις μονές ολόκληρα μοναστηριακά συγκροτήματα, με γαίες, χωριά και άλλα έσοδα για τη συντήρησή τους³. Σήμερα κάποια από τα μετόχια αυτά λειτουργούν ως ενοριακοί ναοί ή μονές της Εκκλησίας της Ρουμανίας. Κατά το διάστημα της τουρκοκρατίας αγιορειτικά μετόχια δημιουργήθηκαν επίσης στην Ρωσία και στην Γεωργία, ενώ στις περιοχές της Βουλγαρίας, Σερβίας και Αχρίδος υπήρχαν ήδη από την βυζαντινή περίοδο. Πρόσφατα μάλιστα προστέθηκε μία ακόμη -αυτή τη φορά μη ορθόδοξη- χώρα, όπου υφίστανται

Η Μονή Σίμωνος Πέτρας

τρια αξιόλογα αγιορειτικά μετόχια: η Γαλλία.

Στη σημερινή εποχή μετόχια διαφόρων ιερών μονών δόθηκαν για την εγκατάσταση αδελφοτήτων μοναζουσών, οι οποίες με το ήθος και την πολυποίκιλη διακονία τους αποτελούν εστίες πνευματικότητας και πολιτισμού της Χαλκιδικής. Έτσι τα μετόχια υπηρετούν εκ νέου σήμερα έναν διαφορετικό σκοπό, όχι αγροτικό και ποριστικό για τις Ιερές Μονές του Αγίου Όρους, αλλά κοινωνικό και πνευματικό.

Η διαχρονικά τεράστια προσφορά των αγιορειτικών μετοχιών στην περιοχή της Χαλκιδικής είναι ιστορικά τεκμηριωμένη. Πέρα από την ανάκαμψη που σημειώθηκε με την σύσταση τους στην βυζαντινή περίοδο, είναι παρατηρημένο ότι η παρουσία ενός αγιορειτικού μετοχιού σε μία περιοχή συνοδεύεται από οικονομική, πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη της, σε συνάρτηση πάντοτε με την πνευματική ακτινοβολία της μονής,

καθώς και τα μετόχια επανδρώνονται από μοναχούς της. Σημαντική ήταν η πνευματική προσφορά των μετοχιών με την συνήθεια της μεταφοράς, κατόπιν προσκλήσεως από τα κοντινά χωριά, τιμών λειψάνων από την μονή, για την αποσόβηση θεομηνιών, όπως ακρίδων, θανατηφόρων επιδημιών στα ζώα κ.λπ. Οι αποστολές πραγματοποιούνταν συνήθως από ιερομόναχους, οι οποίοι ταυτόχρονα επιτελούσαν ένα αξιόλογο

πνευματικό έργο, κυρίως με την εξομολόγηση και την πνευματική καθοδήγηση. Πολλοί ήταν οι κάτοικοι που συνδέθηκαν πνευματικά με αγιορείτες μοναχούς, οι οποίοι είχαν διακονήσει σε κάποιο μετόχι, κράτησαν αυτόν τον σύνδεσμο και λάμβαναν από αυτούς πνευματική στήριξη στις δύσκολες στιγμές της ζωής τους. Μάλιστα, όχι σπάνια, ο δεσμός αυτός συνεχίστηκε από τους απογόνους τους.

Μεγάλη ήταν επίσης η οικονομική και υλική υποστήριξη που πρόσφεραν οι μονές στον ντόπιο πληθυσμό της Χαλκιδικής μέσω των μετοχιών τους. Στα αρχεία των μονών σώζονται πολλές μαρτυρίες για την οικονομική ενίσχυση σχολείων, ναών, διαφόρων κοινωνικών έργων της περιοχής τους κ.λπ., αλλά και μεμονωμένων ατόμων, που είχαν ανάγκη βοήθειας. Είναι γνωστό το περιστατικό με τον Ηγούμενο της μονής Διονυσίου Γαβριήλ, ο οποίος το 1945 στον εμφύλιο πόλεμο σώθηκε από την εκτέλεση στον Χολομώντα, εξαιτίας της μεγάλης προσφοράς του στον λαό, μέσω των Διονυσιατικών μετοχιών της Χαλκιδικής. Ιδιαίτερα πρέπει να τονιστεί η παροχή πολλών θέσεων εργα-

2. Σ. Τζωρτζακάκη-Τζαρίδου, «Το νομικό καθεστώς της ακίνητης περιουσίας των αγιορειτικών μονών επί τουρκοκρατίας και ο μεταβολισμός του μετά την απελευθέρωση», *Χρονικά της Χαλκιδικής* 56-57 (2011-2012), Θεσσαλονίκη 2012, 93-101.

3. Κοσμάς Σιμωνοπετρίτης, «Ο ρόλος των Ηπειρωτών στην αφιέρωση μετοχιών στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες τον 16ο αιώνα», *Πρακτικά Συνεδρίου «Η εξακτίωση του Αγίου Όρους στον ορθόδοξο κόσμο: τα μετόχια»*, Θεσσαλονίκη 2015, 219-247.

σίας στον ντόπιο πληθυσμό, ανδρικό, αλλά και γυναικείο. Πολλοί ήταν ακόμη οι Χαλκιδικιώτες, οι οποίοι μέσω των μετοχίων, έβρισκαν εργασία και μέσα στο Άγιον Όρος. Δεν πρέπει επίσης να λησμονούμε την πολύτιμη συμβολή αρκετών μετοχίων στον Μακεδονικό αγώνα. Εκτιμώντας την προσφορά των μετοχίων το Οικουμενικό Πατριαρχείο προστάτευσε το καθεστώς τους, παραχωρώντας μάλιστα σε αρκετά μεσιγγίλλια την σταυροπηγιακή αξία. Τέλος, η παραχώρηση στην πολιτεία μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας 1.200.000 στρεμμάτων για την αποκατάσταση των ακτημόνων και των προσφύγων αποτελεί μία πράξη συμμετοχής και αλληλεγγύης του Αγίου Όρους στις δυσκολίες του λαού εκείνη την εποχή. Από τα προσφυγικά χωριά που ιδρύθηκαν στην Χαλκιδική, τα 25 αρχικά στεγάστηκαν σε μετοχιακά κτίρια και εγκαταστάθηκαν σε μετοχιακές εκτάσεις⁴.

Χωρίς να εξαιρέσουμε και την ανθρώπινη πλευρά της λειτουργίας των μετοχίων, η συνολική αποτίμηση της παρουσίας των μετοχίων στην Χαλκιδική είναι αναμφισβήτητα θετική. Όπως τόνισε ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ. Βαρθολομαίος, «διά των αγιορειτικών μετοχίων η αγιορειτική μοναστική παράδοση εξέρχεται των στενών εδαφικών ορίων του Αγίου Όρους»⁵. Ο Αρχιμανδρίτης Αιμιλιανός αποτιμά ως εξής την προσφορά του Αγίου Όρους μέσω των μετοχίων του: «Τα όρια του Αγίου Όρους είναι συγκεκριμένα, περιορισμένα: εν τούτοις έχουν και μίαν άλλην διάστασιν. Περιλαμβάνουν

την οικουμένην και το πλήρωμα αυτής, όσα πληροί ο φωτισμός του προσώπου του Κυρίου.... Ο αγιορειτικός βίος με την ακτινοβολίαν του συνέβαλε, ώστε ακόμη και εις τους σκληροτέρους αιώνας του υποδούλου γένους, να ανθήσουν κέντρα μοναχικού βίου με αναφοράν εις την πνευματικήν ζωήν του Όρους εις ολόκληρον τον Βαλκανικόν χώρον και πέραν αυτού, όπως εις την Ρωσίαν.... Ειδικώς δε ο ελληνικός χώρος είναι γεμάτος από μετόχια αγιορειτικά και μοναστήρια, ιδρυμένα υπό Αγιορειτών ως χείρας του Αγίου Όρους, τας οποίας ήπλωσε και μετέφερε πανταχού την πνευματικότητα, την κοινωνικότητα, την ανάσα, το ήθος του αγιορειτικού βίου εις την κοινωνίαν των εν τω κόσμω. Αυτά βεβαίως συνέβαλον και εσώθησαν η πίστις, η αλήθεια, η γλώσσα μας, το τυπικόν και η λατρεία εις την Εκκλησίαν μας, τα έθιμα, τα κειμήλια, τα όσια και τα ιερά, η παράδοσις του Έθνους, αι τέχναι, τα γράμματα, ως εάν να ήτο μία οργανωμένη προσπάθεια επιτελικής κατευθύνσεως...»⁶.

Κλείνοντας, θα δανειστούμε πάλι τους λόγους του Γέροντα Αιμιλιανού για την σχέση Αγίου Όρους και ανθρώπινης κοινωνίας, πιστεύοντας ότι ταιριάζουν απόλυτα στα μετόχια: «Ο κόσμος γίνεται ως πλαγιά και παρυφή του Αγίου Όρους. Το Όρος παριστά ζώντα τον Θεόν εις τον κόσμον. Και ο κόσμος προσφέρει εις το Όρος την ζωντάνια της απλοϊκής ψυχής, η οποία ουδέποτε είναι χωρίς Θεόν και όταν ακόμη λέγει ότι “δεν υπάρχει Θεός”»⁷.

4. Αναλυτικό κατάλογο βλ. στο παραπάνω άρθρο του Ι. Παπαγιέλου, σ. 209.

5. Ι. Μητρόπολις Διδυμοτείχου, «Επί των ποταμών» 5 (2014),

σ. 57.

6. Αρχιμ. Αιμιλιανός, ό.π., 328-329.

7. Αρχιμ. Αιμιλιανός, ό.π., 330.

* * *

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΙΝΗΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 18ο – 19ο ΑΙΩΝΑ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΡΓ. ΜΕΡΤΖΙΜΕΚΗΣ

Δρ. Αρχαιολόγος

Ο θεσμός της ζητείας¹ για μεγάλα χρονικά διαστήματα της Τουρκοκρατίας αποτέλεσε βασική πηγή εσόδων για όλες σχεδόν τις μονές του Αγίου Όρους. Τα αίτια των ζητειών συνδέονταν κυρίως με τα συσσωρευμένα χρέη και τις υπέρογκες φορολογικές υποχρεώσεις των μονών. Για την επιτυχία του

θεσμού της ζητείας όλα γίνονταν με προγραμματισμό και σωστή οργάνωση από συγκεκριμένους και έμπειρους σε τέτοιες αποστολές μοναχούς. Καταρχήν επιλέγονταν κατά κανόνα ντόπιοι μοναχοί, οι οποίοι ήταν γνώστες της περιοχής στην οποία είχαν αποφασίσει ότι θα πραγματοποιηθεί η ζητεία. Τα προβλή-

1. Μορφή εράνου, που διεξαγόταν από πατριαρχεία, μητροπόλεις και μοναστήρια κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας.

ματα που αντιμετώπιζαν οι ταξιδιώτες μοναχοί² στην άσκηση των καθηκόντων τους ήταν πολλά. Έπρεπε πρώτα να εξασφαλίσουν την έγκριση του επισκόπου της επαρχίας την οποία επισκέπτονταν. Όφειλαν επίσης να αντιμετωπίσουν τον αθέμιτο συναγωνισμό άλλων μονών. Τέλος, έπρεπε να αποφύγουν τους κλέπτες και τους ληστές, οι οποίοι γνώριζαν πολύ καλά ότι οι ταξιδιώτες μοναχοί φέρουν μαζί τους πολύτιμα αντικείμενα αλλά και χρήματα.

Η προσφορά των ταξιδιωτών μοναχών στον ορθόδοξο κόσμο είναι αδύνατο να αποτιμηθεί. Με την παρουσία τους έδιναν κουράγιο και ελπίδα στους πιστούς, κήρυτταν, εξομολογούσαν και προσέφεραν τα ιερά λείψανα και τις εικόνες για προσκύνηση στους πιστούς. Τόνωναν επίσης την ορθόδοξη πίστη και κρατούσαν τους πιστούς συσπειρωμένους γύρω από την τοπική Εκκλησία και τον επίσκοπο και γίνονταν εμπόδιο στους εξισλαμισμούς. Οι ορθόδοξοι πιστοί από τη μεριά τους αποκτούσαν τη βεβαιότητα για τη σωτηρία τους από την αμαρτία, αφού γνώριζαν ότι κάποιοι ομόδοξοί τους μοναχοί μνημόνευαν τα ονόματά τους κατά τη διάρκεια της λειτουργίας σε κάποια αγιορειτική μονή.

Όπως ήταν επόμενο, η ευλάβεια των χριστιανών του τόπου προς το μετόχι καλλιεργεί σ' αυτούς αισθήματα σεβασμού και ευλάβειας προς την ίδια τη μονή, με αποτέλεσμα η διάθεσή τους για επαφή με αυτήν να είναι διαρκής και έντονη.

Οι χριστιανοί κάτοικοι των περιοχών αυτών της Βαλκανικής συχνά ζητούν την τέλεση αγιασμού ή και αγρυπνίας στις αγιορειτικές μονές για τη μνημόνευση ονομάτων τα οποία αποστέλλουν εκεί με τη φροντίδα του ταξιδιώτη μοναχού, ο οποίος μεριμνά να τους αποσταλούν οι αντίστοιχες μοναστηριακές αποδείξεις που πιστοποιούν την εκπλήρωση του αιτήματός τους. Κατ' αυτόν τον τρόπο οι σχέσεις μοναχών και κοσμικών αποκτούν όχι μόνο πνευματικό, αλλά και κοινωνικοοικονομικό χαρακτήρα, καθώς αυτό συμβαίνει σε όλα τα μέρη, όπου υπάρχει και λειτουργεί αγιορειτικό μετόχι.

Σημαντικότατο πρόβλημα για τα χριστιανικά χωριά της ενδοχώρας της Βαλκανικής αποτελούσε η έλλειψη κληρικών με αποτέλεσμα να μην λειτουργούν πολλοί ναοί. Από επιστολή των χριστιανών κατοίκων της πόλεως Χάσκιοϊ Φιλιππουπόλεως πληροφορούμαστε για την αφιέρωση μίας οικίας ως μετόχι στη Μονή Βατοπεδίου. Άξιο προσοχής είναι ότι οι κάτοικοι πράττουν αυτό «...μη όντος πνευματικού πατρός, και υστερούμενοι της ιεράς εξομολογήσεως, υστερούνται και της Θείας Κοινωνίας».

Για το πρόβλημα της λειψανδρίας κληρικών κατά τον 18ο αιώνα στις περιοχές αυτές, ο ουκρανός μοναχός Βασίλειος Μπάρσκι σημειώνει: «...στις βουλγαρικές χώρες υπάρχουν πολύ λίγοι ιερείς, ενώ τα χωριά εί-

ναι πυκνά και οι χριστιανοί αμέτρητοι, και μόλις κάθε πέντε ή έξι χωριά έχουν έναν ιερέα και δεν ακούνε λειτουργίες, δεν εξομολογούνται, και δεν μεταλαμβάνουν συχνά...».

Επίσης έντονο είναι το πρόβλημα της επικοινωνίας των χριστιανών κατοίκων με τους εκεί απεσταλμένους μοναχούς, που αποτελεί σχεδόν μόνιμο αίτημά τους προς τους αγιορείτες η αποστολή πνευματικών οι οποίοι να γνωρίζουν τη γλώσσα τους. Ενδεικτική είναι επιστολή (1844) των χριστιανών κατοίκων της Πάμπολης προς το Βατοπέδι, οι οποίοι ζητούν να τους στείλουν «...γρηλαίον τινά πνευματικόν, να ηξεύρει και ολίγην γλώσσαν (βουλγαρική), ώστε να δέχεται τους λογισμούς των ενταύθα ευρισκομένων χριστιανών...».

Μαζί με τα θρησκευτικά τους καθήκοντα οι ταξιδιώτες μοναχοί αναλαμβάνουν το έργο της παιδείας και τις υποθέσεις του πολιτισμού στις περιοχές που δραστηριοποιούνται. Η ανάμιξή τους κοινωνικοποιεί και εκπολιτίζει τη ζωή των Βουλγάρων κατά την περίοδο του τουρκικού ζυγού. Το μετόχι κατέχει τη θέση του ιερού χώρου μεταξύ του Ναού και του Οίκου και αποτελεί κέντρο επαφών που προπορεύονταν σε ορισμένες περιπτώσεις της Εκκλησίας και του Σχολείου.

Από τις επιστολές των μετοχιάρων και ταξιδιωτών μοναχών αντλούμε πολύτιμες πληροφορίες για την πνευματική, κοινωνική και οικονομική ζωή των τόπων που δραστηριοποιούνται. Γνωρίζουμε τα μικρά ή μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν καθημερινά, τα οποία όμως πολύ συχνά μεγαλοποιούν για ευνόητους λόγους.

Το 1830, ο παπά Σάββας Βατοπεδινός από το μετόχι του Μεγάλου Τυρνόβου, στην προσπάθειά του να περιγράψει την άσχημη οικονομική κατάσταση στην οποία βρισκόταν σημειώνει σε επιστολή του ότι «...μεγάλη ακρίβεια όσον να ειπής 32 γρόσια το ψωμί, 40 το κρέας, 6 γρόσια το λάδι, 2 γρόσια το τυρί...» και συνεχίζει πιο κάτω «...εδώ μέσα δεν είναι καθώς εξέρομεν αλλού μήτε αγιασμούς, μήτε διαβάσματα, μήτε άλλο τι, μόνον από κάτι δίσκους, κάτι μνημόσυνα, ...».

Το 1834, ο προηγούμενος Χαρίτωνας από το βατοπαιδινό μετόχι στη Σόφια αναφέρει σε επιστολή του προς τη μονή ότι η περίοδος αυτή είναι πολύ κακή για τους ταξιδιώτες μοναχούς στην περιοχή, διότι την έχουν επισκεφτεί ταυτόχρονα πολλοί αγιορείτες μοναχοί και οι κάτοικοι λόγω της δυστυχίας και της φτώχειας τους είναι δύσκολο να τους βοηθήσουν.

Το 1843, ο οικονόμος του ιβηρικού μετοχίου στο Καζάν, σε επιστολή του προς την αδελφότητά του, μεταξύ των άλλων γράφει ότι τα λίγα έσοδά του προέρχονται από την περιφορά των αγίων λειψάνων, η οποία δεν του επιτρέπεται να γίνεται από σπίτι σε σπίτι αλλά μόνο σε πανηγύρεις. Ο ίδιος οικονόμος σημειώνει ότι οι κάτοικοι της πόλης βρίσκονται

2. Οι μοναχοί που αναλαμβάνουν τη ζητεία.

σε άσχημη οικονομική κατάσταση με αποτέλεσμα να αδυνατούν να κάνουν ευχέλαια και αγιασμούς.

Πλούσιες είναι όμως και οι πληροφορίες που ανιχνεύουμε στους κώδικες παράδοσης των μονών, στους οποίους καταγράφεται με λεπτομέρειες ο οικονομικός απολογισμός του κάθε ταξιδιώτη μοναχού μετά την επιστροφή του στη μονή.

Η λειτουργία των μετοχίων και η συνεπαγόμενη διαρκής παρουσία των αγιορειτών στις περιοχές αυτές υπήρξε επίσης ο λόγος που δόθηκε η δυνατότητα σε κάποιους μοναχούς και οι οποίοι ήταν ιερείς να καλύπτουν τις κατά καιρούς παρουσιαζόμενες εφημεριακές ανάγκες σε ναούς των πόλεων που δραστηριοποιούνταν, αλλά και σε μοναστήρια, μετά από σχετική παράκληση του μητροπολίτη ή των κατοίκων. Ενδεικτική είναι η επιστολή (1833) του βατοπεδινού οικονόμου στο μετόχι του Μεγάλου Τιρνόβου, ο οποίος ενημερώνει την αδελφότητά του ότι «... αφού αναχώρησεν απ' εδώ ο λαυριώτης προηγούμενος Κύριλλος (επειδή ήταν εδώ εφημέριος) με εφώναξαν οι προύχοντες και με ερώτησαν αν θέλω να γίνω εφημέριος εις την ιδίαν εκκλησίαν...».

Σε ετήσια βάση ο οικονόμος του μετοχίου ικανοποιώντας αντίστοιχες παρακλήσεις, μεριμνά για την αποστολή προσκυνητών στη μονή, αλλά και οργανώνει ομαδικά προσκυνηματικά ταξίδια, τα οποία συνοδεύει συνήθως μοναχός του μετοχίου. Το προσκυνηματικό ταξίδι των χριστιανών από τις περιοχές αυτές προς τις αγιορειτικές μονές ήταν κάτι πολύ σημαντικό και ενίσχυε με τη σειρά του τις πνευματικές και οικονομικές σχέσεις των δύο πλευρών, που είχαν ήδη δομηθεί από την παρουσία των αγιορειτών στις περιοχές τους. Χαρακτηριστική είναι η περιγραφή Χελανδαρινού μοναχού, ο οποίος σημειώνει σχετικά με την ετήσια αναχώρηση προσκυνητών από το Χελανδαρινό μετόχι της Ζέραβνα με προορισμό το Άγιον Όρος «...Κάθε χρόνο ο πνευματικός του μετοχίου συγκέντρωνε ομάδα 20-30 προσκυνητών. Την ημέρα αναχώρησής τους οι προσκυνητές με τους συγγενείς τους και τον υπόλοιπο χριστιανικό πληθυσμό εκκλησιάζονταν στο ναό της πόλης. Στη συνέχεια με κωδωνοκρουσίες και ψαλμωδίες και με τη συνοδεία εξαπτέρυγων όλο το εκκλησιασμα τους συνόδευε μέχρι τη θέση «Αγιορειτική τούμπα», όπου οι ιερείς τους ευλογούσαν και όλοι μαζί τους ξεπροβόδιζαν...».

Τα μετόχια στις περιοχές αυτές αποτελούν πνευ-

ματικές εστίες, στις οποίες καταφεύγουν οι χριστιανοί, ενώ ταυτόχρονα από την πλευρά τους οι πιο εύποροι από αυτούς γίνονται χορηγοί και αρωγοί στο έργο των αγιορειτών, χρηματοδοτώντας έργα ανέγερσης και αγιογράφησης ναών και άλλων κτιρίων προς όφελος των μονών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα δωρεών από κατοίκους των περιοχών αυτών της Βαλκανικής αποτελούν η αγιογράφηση μέρους του καθολικού της μονής Ξηροποτάμου, του παρεκκλησίου των Αρχαγγέλων της μονής Ιβήρων, του παρεκκλησίου του Αγίου Ιωάννη της Ρίλας στη μονή Χελανδαρίου, του παρεκκλησίου της Κοιμήσεως της Θεοτόκου της μονής Ζωγράφου κ.ά.

Από την μέχρι τώρα έρευνά μας προκύπτει ότι μετοχιακές κτήσεις στα εδάφη της σημερινής Βουλγαρίας κατά τον 18ο - 19ο αι. είχαν οι 10 από τις 20 αθωνικές μονές, ενώ ταξιδιώτες μοναχοί υπήρχαν

και από άλλες μονές. Οι κυριότερες πόλεις στις οποίες δραστηριοποιούνται αγιορείτες μοναχοί την περίοδο αυτή είναι η Φιλιππούπολη, η Στενήμαχος, η Βάρνα, το Μελένικο, ο Πύργος, η Αγχίαλος, η Σωζόπολη (πόλεις με συμπαιγείς ελληνικούς πληθυσμούς), το Ρουσσούκ, το Βιδίνι, το Σιστόβι, (λιμάνια κατά μήκος του Δούναβη), η Σόφια, η Γιάμπολη, η Σίλιμνος, η Ζέραβνα, το Μπάν-

Η μονή του Ροζινού - Μετόχι της μονής των Ιβήρων στο Μελένικο

σκο (σημαντικά εμπορικά κέντρα), κ.ά.

Σημαντικότερη βέβαια πόλη για τους αγιορείτες υπήρξε το Μελένικο, το οποίο εκτός του ότι ήταν πόλη με ελληνικό πληθυσμό, ήταν επίσης έδρα επισκοπής, εμπορικό κέντρο και πατρίδα πολλών αγιορειτών. Όλα αυτά συνηγόρησαν, ώστε η πόλη να καταστεί αφενός πόλος έλξης για τους αγιορείτες ταξιδιώτες μοναχούς, αφετέρου έδρα μετοχιακών κτίσεων κοσμικής και εκκλησιαστικής φύσεως. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν η μονή της Παναγίας Σπηλαιώτισσας ως μετόχι των Βατοπεδινών και η μονή της Παναγίας Ροζινού, ως μετόχι των Ιβήρων.

Συμπερασματικά, σημειώνουμε ότι οι αγιορείτες μοναχοί, με το ευρύ δίκτυο μετοχίων που διέθεταν στα εδάφη της Βαλκανικής, είχαν τη δυνατότητα, είτε μέσω των μονίμων αντιπροσώπων τους στα μετόχια είτε μέσω των ταξιδιωτών μοναχών, να ασκούν πνευματικό έργο μεταξύ των ορθοδόξων πιστών, να οργανώνουν προσκυνηματικά ταξίδια, να συντηρούν και να ενισχύουν το σύνδεσμο των λαϊκών με τις μονές και το μοναχικό ιδεώδες.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΜΕΤΟΧΙΟΥ «ΠΑΡΘΕΝΩΝ» ΤΗΣ Ι. ΜΟΝΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΣΤΟΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ¹

ΔΡ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Ν. ΠΑΠΠΑΣ

Δικηγόρος, Δρ. Ιστορίας, τ. Βουλευτής Χαλκιδικής

Η Ιερά Μονή Οσίου Γρηγορίου ανήκει στις Μονές του Αγίου Όρους, που προσέφεραν ανεκτίμητες υπηρεσίες στα εθνικά προσκλητήρια. Στον Αγώνα του '21 πολλοί μοναχοί της κατατάχθηκαν στον επαναστατικό στρατό, αρκετοί σκοτώθηκαν, ενώ είκοσι από αυτούς, καταδικωμένοι από τους Τούρκους, διέφυγαν στην Ύδρα και τα άλλα νησιά του Αιγαίου, μεταφέροντας μαζί τους κειμήλια της μονής προκειμένου να τα σώσουν. Ακόμη, μεγάλες καταστροφές υπέστη η Μονή από τους εκεί εγκατασταθέντες επί 10ετία, μέχρι το 1830, Τούρκους, οι οποίοι μετέτρεψαν το καθολικό σε στάβλο, χρησιμοποίησαν ως καυσόξυλα σπάνια χειρόγραφα από τη βιβλιοθήκη της Μονής και οικειοποιήθηκαν πολύτιμα κειμήλια. Όσοι μοναχοί απέμειναν στη Μονή –πλην αυτών που πρόλαβαν να αναχωρήσουν για την Ύδρα– υπέστησαν τα πάνδεινα από βασανιστήρια, που συχνά οδηγούσαν στο θάνατό τους. Το 1830, μετά την οριστική αναχώρηση των Τούρκων, επανήλθαν στη Μονή οι λίγοι μοναχοί που είχαν προσωρινά μεταναστεύσει και βρήκαν αυτούς που επέζησαν από τις κακουχίες. Το 1840 η μέχρι τότε ιδιόρρυθμη Μονή μετατράπηκε σε Κοινόβιο.

Κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα η Μονή Γρηγορίου, όταν ανέλαβε ηγούμενος το 1905 ο Ιάκωβος (Παννούλης) έθεσε στη διάθεση του Μακεδονικού Αγώνα όλες τις υπηρεσίες της.

Ο Γενικός Αρχηγός Χαλκιδικής, Λαγκαδά, Σερρών Βασίλειος Παπακώστας σε επιστολή υπ' αριθ. 20, 16-10-1912 προς τον *Άγιον Καθηγούμενον και λοιπούς Πατέρας της Αγίας Μονής Γρηγορίου*, αφού τους ενημερώνει για την αποστολή τριών τραυματιών, προκειμένου οι Μοναχοί να παράσχουν εις αυτούς πάσαν περίθαλψιν αναφέρει τα εξής: *Γνωρίζοντες εκ των προτέρων τας πολλαπλάς Εθνικάς υπηρεσίας, ας αυτοβούλως κατά τας διαφόρους περιστάσεις μετά θυσιών προσεφέρατε εις το Έθνος, φρονούμεν ότι εις Υμάς*

πρέπει ν' ανατεθή η περίθαλψις και φρούρησις των υπέρ Πίστεως και Πατρίδος τραυματισθέντων αδελφών ημών...²

Οι Μοναχοί της Μονής όσο και των Μετοχιών της, εντός και εκτός Αγίου Όρους, προσέφεραν πολύτιμες υπηρεσίες στον Μακεδονικό Αγώνα. Ιδιαίτερα τα Μετόχια της μετατράπηκαν σε χώρους φιλοξενίας, περίθαλψης και καταφυγής των Μακεδονομάχων.

Το μετόχι Παρθενών της μονής Γρηγορίου

Υπήρξαν και Μοναχοί Γρηγοριάτες που φυλακίσθηκαν στο Επταπύργιο Θεσσαλονίκης, κατηγορούμενοι από τους Τούρκους ότι προσέφεραν υπηρεσίες σε ελληνικές αντάρτικες ομάδες. Χαρακτηριστικός είναι ο περιπτώσεις του Γέροντα Ραφαήλ, ο οποίος απέθανε (πριν τη δίκη του) στη φυλακή για τα αντιτουρκικά φρονήματά του, ως τροφодότης Γιουνανλίδων. Το 1906-1908

ήταν φυλακισμένος ο Γέρων Ανανίας, αποφυλακισθείς με την ανακήρυξη του Τουρκικού Συντάγματος και ο Γέρων Στέφανος. Επίσης κατά τον Α.Δ. Ψαθά Από τα αυστριακά αρχεία παίρνουμε την πληροφορία ότι το 1907 τουρκικά πολεμικά πλοίαρρα που περιπολούσαν τις ακτές της Χαλκιδικής συνέλαβαν τρεις ελληνικές βάρκες στα ανοικτά της Μονής Παντοκράτορος που μετέφεραν πλούσιο πολεμικό υλικό. Από την ίδια πηγή πληροφορούμαστε ότι αυτό προοριζόταν για τον ανεφοδιασμό των ελληνικών ανταρτικών ομάδων του Σαντζακίου Σερρών. Στα αρχεία της Μονής σώζονται πληροφορίες ότι τα μετόχια της μονής Βούλτισσα ή Βούλτισσα κοντά στον Κολινδρό και Παρθενών στη Σιθωνία της Χαλκιδικής μεταβλήθηκαν σε ορμητήρια των Ελλήνων ανταρτών και οι μοναχοί σε αγγελιοφόρους, που δρούσαν μεταξύ του Γενικού Προξενείου της Ελλάδος στη Θεσσαλονίκη και οπλαρχηγών, αλλά και σε νοσοκόμους τραυματιών.

***

Το Μετόχι Παρθενών ή Γρηγοριάτικον βρίσκεται στη δυτική παραλία της χερσονήσου Σιθωνίας (Λόγ-

1. Το παρόν αποτελεί προδημοσίευση από το βιβλίο του γράφοντος με τον τίτλο «Η ΑΘΩΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΣΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ» (υπό εκτύπωση).

2. Βασίλειος Ν. Πάππας, Ο Χαλκιδικιώτης Μακεδονομάχος Καπετάν Παγλής. 2η έκδοση. Ιερισσός Χαλκιδικής, 2012, σ. 165-168.

γος) Χαλκιδικής, ενώ στην περιοχή του περιλαμβάνεται και ο λιμνή Μπαλαμπάνι, από τους καλύτερους λιμένες της περιοχής. Το Μετόχι αποτελεί από τα αρχαιότερα κτήματα της Μονής (1429). Η έκτασή του υπερέβαινε τα 25 χιλ. τουρκικά στρέμματα και διαιρείτο σε δάσος από πεύκα, καλλιεργήσιμες γαίες και λιβάδια. Στις εκτάσεις αυτές αναπτυσσόταν η ελαιουργία, η σηροτροφία και η κτηνοτροφία. Το οίκημα του Μετοχίου, που κτίστηκε με τη φροντίδα του Οικονόμου Γέροντος Ανανίου (1905), χρησίμευε ως κατοικία των Οικονόμων. Παραπλεύρως βρίσκεται το Ναΐδριο της Κοιμήσεως της Θεοτόκου (1865) και το Κάθισμα του Αγ. Αρτεμίου (1905). Ο γύρω χώρος συμπληρώνεται με ελαιοτριβείο, αποθήκες, στάβλους και υδρόμυλο (πλησίον του χειμάρρου από το όρος Δραγουδέλι).

Το μετόχι Παρθενών απετέλεσε σημαντικό Κέντρο ανεφοδιασμού των ελληνικών ανταρτικών ομάδων της Χαλκιδικής και της Ανατολικής Μακεδονίας κατά την περίοδο του Μακεδονικού Αγώνα. Εκεί φιλοξενήθηκαν ή βρήκαν καταφύγιο οι οπλαρχηγοί Δ. Κοσμόπουλος, Β. Παπακώστας, Γ. Γαλανόπουλος, Π. Παπατζαντετάς, Α. Κώης, Ιω. Νταφώτης, Η. Πατίκας, Αθ. Μινόπουλος και Γ. Γιαγλής. Χρησιμοποιούσαν τον Παρθενώνα ως στρατηγείο, όπου κατέστρωναν τα σχέδια δράσης τους στη Χαλκιδική και στο Άγιο Όρος, σε συνεργασία με τον Μητροπολίτη Κασσανδρείας Ειρηναίο και υπό την καθοδήγηση του Κέντρου Θεσσαλονίκης. Επίσης, στο Μετόχι φιλοξενήθηκαν για αρκετό καιρό συμπολεμιστές του Μητρούση εκ Σερρών, ο Παναγιώτου (εξ Αγρινίου) και οι οπλαρχηγοί Δούκας Ζέρβας εκ Σερρών, Στέργιος Βλάχος Τζουμαγιώρης εκ Γιαννιτσών και άλλοι, που

εξέφρασαν το θαυμασμό τους για τη δράση των οικοδεσποτών μοναχών.

Ο Μοναχός Βαρλαάμ Αγγελάκος Γρηγοριάτης μας δίνει πολλές πληροφορίες για τη συμβολή των Μοναχών του Μετοχίου Παρθενώνος στον μεγάλο Αγώνα: ... Η ιστορία του Μακεδονικού Αγώνα θα μιλήσει λίαν ευφώνως δια το Μετόχιον "Παρθενών", διότι Οικονόμου αυτού όντως τότε, ενθουσιώδους πατριώτου, του επιζώντος της Μονής Γέροντος Στεφάνου του Επιτρόπου ταύτης, έχει καταστεί το Μετόχιον Νοσοκομείον διά τους τραυματίας, αναπαυτήριον δια τους αποκαμώντας, καταφύγιον και κρύπτη των διωκομένων και εν ενί λόγω κέντρον και ορμητήριον των Οπλαρχηγών και οπλιτών των δρώντων εν Χαλκιδική και από ταύτης εξορμώντων προς την Ανατολικήν Μακεδονίαν.... Το Μετόχι καλείτο και Γρηγοριάτικο και στην περιοχή του εντασσόταν και ο λιμνή Μπαλαμπάνι, ο οποίος απετέλεσε πύλη εισόδου και μεταφοράς πολεμικού υλικού από την ελεύθερη Ελλάδα προς τις περιοχές της Μακεδονίας και διαδραμάτισε έναν αξιομνημόνευτο ρόλο, όπως αυτός αποκαλύπτεται στην Έκθεση του διδασκάλου και μακεδονομάχου Χαλκιδικής Επίκουρου Αρσένη και του Οικονόμου Γέροντα Στεφάνου. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει και η αφήγηση του Γεροδημήτρη Ξαριά, από τη Νικήτη Χαλκιδικής, για τον τρόπο μεταφοράς όπλων και πολεμοφοδίων στο Μπαλαμπάνι από μικρές ομάδες στήριξης του Αγώνα.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί ότι η Ιερά Μονή Γρηγορίου κατέβαλε το ποσό των 500.300 λιρών στη Διεύθυνση Εθνικού Αγώνα, που είχε την έδρα της στη Θεσσαλονίκη (την οποία διηύθυνε ο απόστρατος στρατηγός Κάκκαβος, ο γνωστός Ζώης).

3. Βαρλαάμ Μοναχός Αγγελάκος, Η εν Αγίω Όρει Άθω Ιερά Μονή του Αγίου Γρηγορίου 1300-1921. Θεσσαλονίκη, Ν. Χριστομάνος, 1921.

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΧΟΡΗΓΟΣ ΓΙΑ ΠΡΟΜΗΘΕΙΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΣΤΟΛΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΧΟΡΕΥΤΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

Προς τριετίας περίπου με δωρεά του κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΩΝ. ΒΛΑΧΑΚΗ, ο οποίος ανακηρύχθηκε ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ, το χορευτικό μας συγκρότημα απέκτησε 25 ωραιότατες πλήρεις φορεσιές, 15 γυναικείες και 10 ανδρικές σε χαλκιδικιώτικη ραφή, χρώματα και ποιότητα (αλατζάδες), με τις οποίες εμφανίζεται σε όλες τις εκδηλώσεις. Ήδη το συγκρότημα έχει μεγαλώσει, βελτιωθεί πολύ, έχει καταξιωθεί και προκύπτει η ανάγκη να έχει στη διάθεσή του άλλη μια σειρά στολές, για να ντυθούν και άλλοι χορευτές, πέραν των 25, αλλά και για αλλαγή στις εμφανίσεις.

Για το λόγο αυτόν ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΧΟΡΗΓΟΣ για τη ραφή-προμήθεια των νέων στολών.

Η χορηγία μπορεί να αναφέρεται στην κατασκευή του συνολικού αριθμού των στολών ή μέρους αυτών.

Για κάθε πληροφορία στο τηλέφωνο του προέδρου του Δ.Σ. κ. Μιχ. Καρτσιώτη 6946470157.

Από τη μεγάλη 9ήμερη εκδρομή του Συλλόγου μας στην Κάτω Ιταλία - Σικελία, 6-14 Νοεμβρίου 2015, με τρία λεωφορεία και 156 εκδρομείς

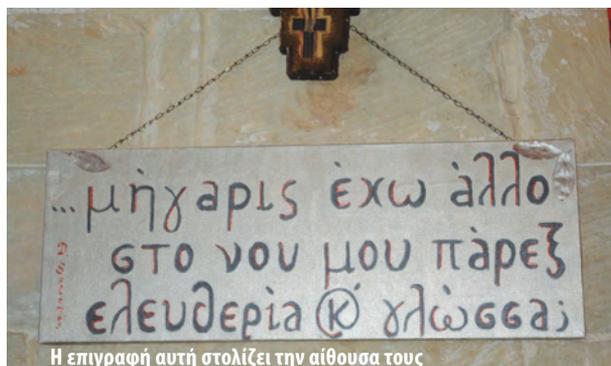
Στερνατία. Στην αίθουσα του συλλόγου των Γραικάνων. Η υποδοχή.

Ανταλλαγή αναμνηστικών

Στη Στερνατία της Απουλίας

Η επιγραφή αυτή στολίζει την αίθουσα τους

Αμπερομπέλο: Παραδοσιακό χωριό με τρούλι

Ανηφορίζοντας στο ηφαιστειο της Αίτνας

Συρακούσες. Ναός τη 'Ηρας

12^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΧΩΡΩΔΙΩΝ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
 Κυριακή 15 Νοεμβρίου 2015. Ώρα 19.00
 Αίθουσα ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Συμμετέχουν οι χωρωδίες: **ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ, ΙΕΡΙΣΣΟΥ << Ο ΚΛΕΙΓΕΝΗΣ >>, Ν. ΜΑΡΜΑΡΑ << Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ >>, ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΔΗΜΟΥ ΒΟΛΒΗΣ**
 Οργάνωση: **ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ << Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ >>**

Η χορωδία του Παγκηλκικου

Η απονομή

Η χορωδία της Ιερισσου

Η απονομή

Η χορωδία του Παρθενων

Η απονομή

Η χορωδία της Βολβης

Η απονομή

Το ακροατηριο

Πάνος Βερρωίτης
Αντιπρσεδρός

Νατάσα Δάφφα
Έφορος

Ιωάννης Κοτσανής
Γεν. Γραμματέας

13^η ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΧΩΡΩΔΙΩΝ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ
 Κυριακή 29 Νοεμβρίου 2015. Ώρα 11.30
 Πολιτιστικό Κέντρο Νέας Τρίγλιας

Συμμετέχουν οι χορωδίες: **ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ, ΑΓ. ΜΑΜΑΝΤΟΣ, ΚΡΗΝΗΣ, Ν. ΤΕΝΕΔΟΥ, ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΧΩΡΩΔΙΑ Ν. ΤΡΙΓΛΙΑΣ**

Συνδιοργάνωση: **ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ <<Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ>>, ΔΗΜΟΣ Ν. ΠΡΟΠΟΝΤΙΔΑΣ (ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ)**

Η χορωδία του Παγχαλκιδικού

Η απονομή

Η χορωδία του Αγ. Μάμαντος

Η απονομή

Η χορωδία της Κρήνης

Η απονομή

Η χορωδία της Ν. Τενέδου

Η απονομή

Η χορωδία της Ν. Τρίγλιας

Η απονομή

Από την παρουσίαση του βιβλίου ΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ του Άγγελου Φιλ. Μάντσιου στις 21 Οκτωβρίου 2015

Οι τέσσερις παρουσιαστές

Το ακροατήριο

Άγγελος Μάντσιος

Ιωακείμ Παπάγγελος

Ιωάννης Τσίκουλας

Σταύρος Αυγολούπης

Χρήστος Παπαγιάννης

Δημήτριος Κοσμάς

Από τα χαλκιδικιώτικα μαγειρέματα 18-11-2015

Από την έναρξη της εκδήλωσης

Το Δ.Σ. με τον π. Επιφάνειο, τον κ. Γιώργο Παλησίδη και τους βοηθούς του.

**Βρασίδας Κυργιαφίνης.
Ο αείμνηστος πρόεδρος
του Παγχαλκιδικού Συλλόγου.**

**Συμπληρώθηκαν φέτος επτά χρόνια από
το θάνατό του (11-11-2008),
αλλά ζεί στις καρδιές όλων μας.**

Η ομάδα φιλανθρωπίας

Η ομάδα χειροτεχνίας decourage

Η ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΣΑ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΥΜΠΗΣ

Ένα από τα κορυφαία σημεία αναφοράς στο Άγιον Όρος είναι και η περίφημη και δημοφιλέστατη εικόνα της Παναγίας Πορταΐτισσας που βρίσκεται στην Ι.Μ. Ιβήρων. Ανήκει στον τύπο της Οδηγήτριας και οι διαστάσεις της είναι 1,37 X 0,94. Στην εικόνα δεσπόζει το υποβλητικό και υπερκόσμο βλέμμα της Παναγίας, που κρατάει στ' αριστερά της το Χριστό, ενώ στο δεξιό τμήμα του λαιμού της φέρει εμφανέστατο τραύμα από αιχμηρό αντικείμενο, καθώς και ποσότητα από στερεοποιημένο αίμα που είχε τρέξει από την πληγή. Είναι επενδυμένη με ένα περίκομπο αργυρεπίχρυσο πουκάμισο που πιθανότατα κατασκευάστηκε στη Γεωργία. Το πουκάμισο αυτό αποκάλυψαν εδώ και κάποια χρόνια οι πατέρες της Ι.Μ., σε αντικατάσταση υφιστάμενου νεώτερου που είχε κατασκευασθεί στη Μόσχα το 1819.

Η εικόνα είναι κατάφορτη από αφιερώματα πιστών. Στα αφιερώματα εντάσσεται και η βάρους 28 οκάδων αργυρόχρυση λεμονιά με τα επτά κηροπήγια και τα 30 επίχρυσα λεμόνια, Μοσχοβίτικη δωρεά του 1818. Χαρακτηριστικές παραμένουν οι συμπεριφορές τόσο των Ιβηριτών, που έστειλαν το τάμα στην Πελοπόννησο για τις ανάγκες της επανάστασης, όσο και των εκεί «πληρεξουσίων» που το επέστρεψαν αρνούμενοι να το λιώσουν.

Σύμφωνα με το βιβλίο (1903) του Ιβηρίτου Μοναχού Δαμασκηνού, το οποίο στηρίζεται σε πατροπαράδοτες προφορικές εξιστορήσεις αλλά και σε μαρτυρίες πολλών χειρόγραφων κωδίκων, αποθησαυρισμένων στην πλουσιότατη βιβλιοθήκη της Μονής, κατά τη σκοτεινή περίοδο της εικονομαχίας, στην περιοχή της Νίκαιας, κάποια ευσεβής έριξε την εικόνα στη θάλασσα. Το 999 η ιερή εικόνα εμφανίστηκε στη θάλασσα της Ι.Μ. Ιβήρων, όρθια και «περιστοιχιζόμενη δι' αίγλης». Ο ενάρετος ασκητής Γαβριήλ που κλήθηκε, την παρέλαβε και την εναπόθεσε στην ξηρά, σε σημείο απ' όπου ανέβλυσε (και συνεχίζει ν' αναβλύζει) αγίασμα. Η εικόνα κατέληξε καταρχήν στο Καθολικό, δηλαδή στον κεντρικό Ναό του Μοναστηριού. Σύμφωνα δε με το υπόμνημα (1599) του Μιχαήλ Ανερήστου, η εικόνα μετακινήθηκε τρεις φορές από μόνη της και κατάλυσε συμβολικά πάνω από την παλιά κεντρική πόρτα, προκειμένου να φυλάει και να προστατεύει τόσο την Ι.Μ. Ιβήρων, όσο και ολόκληρο το Άγιον Όρος. Αυτή είναι και η αιτία της ονομασίας της, ως Πορταΐτισσα. Τώρα βρίσκεται στο ομώνυμο της παρεκκλήσιο, αριστερά καθώς μπαινουμε από την τωρινή κεντρική είσοδο του Μοναστηριού. Το ιστορικό αυτό κτίσμα, έχει ανεγερθεί το 1680.

Το σημάδι στο λαιμό της συνδέεται με τη συγκλονιστική περίπτωση Άραβα πειρατή που το 1306, χτυπώντας την με το μαχαίρι του, είδε να τρέχει αίμα από την πληγή που προξένησε. Το άτομο που έζησε αυτή την ασύλληπτη εμπειρία, παρέμεινε στο Μοναστήρι, έγινε Μοναχός, δεν αποδέχτηκε το όνομα Δαμασκηνός που του δόθηκε, και τελικώς αγίασε. Σήμερα, στο Παρεκκλήσιο της Πορταΐτισσας, σε τοιχογραφία του νάρθηκα δεξιά στη γωνία, υπάρχει η εικόνα του Αγίου και η ονομασία της επιλογής του: Βάρβαρος.

Εξίσου συναρπαστική είναι και η περίπτωση της καντήλας της Πορταΐτισσας, στην Ωραία Πύλη του Καθολικού. Το καντήλι αυτό που ζυγίζει περίπου 3 κιλά, με αφορμή κάποιες μεγάλες τοπικού ή Πανελληνίου ενδιαφέροντος εξελίξεις, κινείται με καταφανείς ταλαντώσεις διαρκείας, προκαλώντας δέος και συγκίνηση στο εκκλησίασμα. Ο γράφων, επανειλημμένως έχει βιώσει αυτό το συμβάν.

Μνημονεύεται, επίσης, και το ξακουστό αντίγραφο της εικόνας της Πορταΐτισσας, έργο του ιερομόναχου Ιάμβλιχου, το οποίο βρίσκεται σε παρεκκλήσιο που το 1648 έχει κατασκευαστεί προς τιμή της στην Κόκκινη Πλατεία της Μόσχας. Το αντίγραφο αυτό είχε στείλει επισήμως η Ι.Μ. Ιβήρων στη Ρωσία, αφορούσε στην (εντυπωσιακή) αποκατάσταση της υγείας της κόρης του τσάρου Αλεξίου Μιχαήλοβιτς, και αποτελεί σημείο προσκυνήματος για εκατομμύρια πιστούς.

Η Πορταΐτισσα είναι η μοναδική εικόνα που δεν έχει βγει ποτέ από το Άγιον Όρος. Οι πάντες εδώ πιστεύουν ότι σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, όχι μόνο θα διαταραχθεί η τοπική ασφάλεια, αλλά θα προκύψει και άμεσο υπαρξιακό ζήτημα ολόκληρης της αγιορείτικης επικράτειας.

Μπροστά στη θαυματουργή εικόνα της υπάρχουν αναρτημένα δεκατέσσερα ακοίμητα κανδήλια. Ακοίμητος, επίσης, θεωρείται και ο «Προσμονάριος», δηλαδή ο διακονητής της. Πρόκειται για επιλεγμένο Μοναχό, που βρίσκεται διαρκώς κοντά της και που έχει την ευθύνη των ιερών ακολουθιών, της ιστόρησης, της ασφάλειας, και όλων, γενικώς, των δρώμενων στο Παρεκκλήσιο.

Στο πανηγύρι του δεκαπενταύγουστου, ατέλειωτοι είναι οι προσκυνητές που συρρέουν από παντού, και που καταλαμβάνουν, κυριολεκτικά, το Μοναστήρι των Ιβήρων. Οι διάδρομοι, το θολωτό στην είσοδο, η αυλή, κι όπου αλλού υπάρχει χώρος διαθέσιμος, κατακλύζο-

συνέχεια στη σελίδα 32

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ ΣΤΟΥΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΠΑΤΡΟΚΟΣΜΑΔΕΣ

ΜΑΡΙΑ ΜΑΝΤΟΥΒΑΛΟΥ

Ομ. Καθηγήτρια της Φιλοσοφικής Σχολής
του Πανεπιστημίου Αθηνών

Το Άγιον Όρος, η μικρή αυτή Μακεδονική Χερσόνησος αποτελεί την ελληνορθόδοξη εθνική ακρόπολη της Μακεδονίας, το κυριότατο προπύργιο της Χαλκιδικής, το πραγματικά Ιερό Όρος για τον Ελληνισμό και τη Μακεδονία. Η ιστορία του από της Αλώσεως μέχρι σήμερα δεν είναι μόνο θρησκευτική, αλλά και εθνική (Καζάζης). Μας το υπενθύμισε το 1984 και σχετικό δημοσίευμα της Ιεράς Κοινότητας του Αγίου Όρους, αναφερόμενο στην παιδεία του Γένους ή μάλλον στην παραμόρφωσή της, επισημαίνοντας ότι, αν δεν ήσαν γενάρχες του νέου Ελληνισμού ένας άγιος Κοσμάς και ένας Μακρυγιάννης, αν δεν υπήρχαν στο αίμα μας, τότε θα μπορούσαμε να κάνουμε ό,τι μας κατέβη. Τώρα όμως είμαστε χρεωμένοι με πνευματική κληρονομιά, που την οφείλουμε σ' αυτούς που φρόντισαν να αντέξει ο λαός τους τόσους αιώνες της Τουρκοκρατίας χωρίς να χάσει την πίστη του, τη γλώσσα του και την εθνική του συνείδηση.

Ένας από τους πρωτεργάτες αυτών των εθνικών πνευματικών χαρακτηριστικών ο άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός που ετοιμάζεται πνευματικά στην Αθωνιάδα ως λαϊκός και στη Μονή Φιλοθέου ως κληρικός.

Ο Χριστόφορος Περραιβός γράφει:

«Ο Άγιος Κοσμάς όντας από τη φύση του φιλομαθής... πήγε στο Άγιον Όρος, όπου αφοσιώθηκε στη μάθηση των γραμμάτων και σχολάρχης τότε στο Άγιον Όρος ήταν ο σοφός Κερκυραίος Ευγένιος του οποίου ακροατής εχρημάτισε και ο Κοσμάς. Κατά την ίδια περίοδο, ομάδα μαθητών του Ευγενίου, συμπεριλαμβανομένου και του Κοσμά, βλέποντας την πολλή αμάθεια του Έθνους των και τον εξαιτίας αυτής επαπειλούμενο κίνδυνο για την Ορθοδοξία και τον Εθνικισμό συμφώνησε αυτή η ομάδα των μαθητών, ομόφωνα και εν ονόματι της Αγίας Τριάδος να βοηθήσει το έθνος με τη μάθηση των γραμμά-

των. Μέλος της ομάδας αυτής υπήρχε και ο ιεροκήρυκας Άγιος Κοσμάς, ο οποίος υποσχέθηκε στους συνεταιίρους του να γίνει ιεροκήρυκας σ' όλη την Ελλάδα».

Στην ομάδα αυτή από το 1759 περιλαμβάνονταν ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, ο Βησσαρίων από τη Ραψάνη, ο Διονύσιος Πλαταμώνος, ο Σέργιος Μακραιός, ο Άγιος Αθανάσιος ο Πάριος κ.α. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ομάδα των μαθητών του Ευγενίου Βούλγαρη στην Αθωνιάδα έβαλε στόχο την απελευθέρωση, το «ποθούμενο», κατά τον Πατροκοσμά. Η ίδρυση σχολείων είναι γενικός τους σκοπός και αποτελεί ένα μέρος του σχεδίου που απέβλεπε στην Απελευθέρωση. Σ' αυτό τον τομέα της ίδρυσης σχολείων υπερβαίνει όλους τους άλλους συμμαθητές του ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός. Την υπέρ πατρίδος δράση του υπογραμμίζει και η παρουσία του σε μυστικές συνελεύσεις, που είχαν σκοπό την κατάσταση απελευθερωτικών σχεδίων. Στη συνέλευση του Αυγούστου του 1789, αρχικά στη Νάουσα και ύστερα στην Κοζάνη, στην οποία ήσαν παρόντες πολλοί αρχιερείς και πρόκριτοι της περιοχής, αποφασίστηκε να εξεγερθούν κατά των Τούρκων οι αρματολοί και ήταν πολλά αρματολίκια στη Μακεδονία και 25 στρατιωτικά σώματα, γεγονός που αποκαλύπτει τα απελευθερωτικά σχέδια. Έλαβαν μέρος σ' αυτή τη Συνέλευση του 1789, υπό τον Διονύσιο Πλαταμώνος, οι Μητροπολίτες Βεροίας Δανιήλ, Εδέσσης Μελέτιος, Παραμυθίας Ανθιμος κ.α. (Νόνα Παπαδημητρίου 218).

Σωστά λοιπόν ο Βατοπεδινός Δωρόθεος Μοναχός στο έργο του για το Άγιον Όρος γράφει:

Η ακατασίγαστη δίψα τού σκλαβωμένου ραγιά για ελευθερία βρίσκει πρώτη την αγιορείτικη κοινότητα να συμπάσχει. Στο Όρος, η προετοιμασία γίνεται αθόρυβα, αλλά σταθερά. Όλοι οι Αγιορείτες - όπως, ασφαλώς,

* * *

Η ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΣΑ

συνέχεια από τη σελίδα 31

νται για λίγη ανάπαυση. Ευτυχώς, η οργάνωση είναι επιμελημένη και η φιλοξενία απλόχερη. Η αγρυπνία -εμπειρία ζωής- διαρκεί σχεδόν 15 ώρες. Τα πάντα, αυτές τις μέρες, δείχνουν σαν να μην είναι του κόσμου ετούτου.

...Είναι φορές που κάπου, σ' αυτά τα ερατεινά και

ανεξιχνίαστα Σεβάσματα της «Πύλης του Ουρανού», υποψιάζεσαι ότι απαιτούνται διαφορετικές αναπνοές, μπορεί και σπασίμο καρδιάς. Το «γιατί», ίσως να το κατανοήσεις καλύτερα, όταν θα παίρνεις το δρόμο της επιστροφής και θα ξεμακραίνεις ήσυχα και σιγαλά μέσα στην απείθαρχη αγιορείτικη φύση, ηρεμότερος από το νερό και χαμηλότερος από το χορτάρι.

και όλη η Εκκλησία – δουλεύουν πυρετωδώς για την ώρα της σύγκρουσης. Πρώτη εντολή των Αγιορειτών προς το λαό είναι η προσήλωση στην αγία Ορθοδοξία' όποιος εκπέσει της Ορθοδοξίας και γίνει μουσουλμάνος δεν αλλάζει μόνο θρησκευμα, αλλά και εθνικότητα: Τουρκεύει.

Οι νεομάρτυρες επίσης προετοιμάζουν την Απελευθέρωση, σφραγίζοντας με το αίμα τους την πίστη τους και την εθνικότητά τους.

Άλλοι Αγιορείτες πολεμούν αρματολοί στα βουνά. Άλλοι είναι οπλοουργοί στα 10 μεγάλα εργαστήρια του Άθω. Άλλοι γράφουν και τραγουδούν εγερτικούς θούριους,

Από το 16ο αι. αρχίζει να εξαίρεται στις τοιχογραφίες του Αγ. Όρους η ένδοξη ιστορία της φυλής. Ιστορούνται μορφές αρχαίων ελλήνων φιλοσόφων. Αγιορείτες εγγράφονται στη Φιλική Εταιρεία και συστηματοποιούν το συνεχώς αναφαινόμενο επαναστατικό ρεύμα.

Γνωστοί φιλικοί είναι ο Ανανίας Λαυριώτης που ανέπτυξε μεγάλη εθνική δράση, ο Γερμανός Εσφιγμενίτης κ.λ.π. Στην πιο κρίσιμη ώρα της Ρωμοσύνης έρχεται ο Πατροκοσμάς (1714 -79), ο σωτήρας του νέου ελλητισμού. Εδώ κρύβονται, στα μοναστήρια, αρματολοί, οπλαρχηγοί, ακροατές του Πατροκοσμά, όπως ο περίφημος οπλαρχηγός Νίκος Τσάρας. Και οι κελλιότες εφοδιάζουν τα παλικάρια του με όλα τα εφόδια. Εδώ κρύβονταν οι αρματολοί που με συχνές εφόδους εξοντώνουν αποσπάσματα Τουρκικού στρατού... τραγουδούσαν κλέφτικα τραγούδια, πυροβολούσαν στον αέρα στη Μονή Βατοπεδίου. Τους συνάντησε περιηγητής που το καταθέτει.

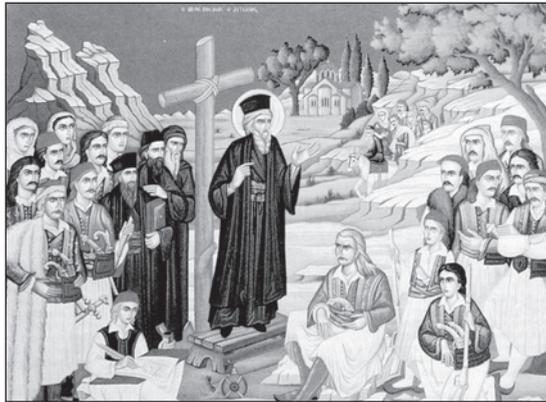
Με την αποχώρηση του Ευγένιου Βούλγαρη (Ιαν. 1759) φεύγει και το σύνολο σχεδόν των μαθητών και όλοι αναλαμβάνουν δράση στη συνέχεια από διάφορες θέσεις. Ο Γενάρχης του Νέου Ελλητισμού, το καύχημα του Γένους, ο Κοσμάς ο Αιτωλός και το Πατριαρχείο γνωρίζουν τις πολιτικές και διπλωματικές διεργασίες που αναπτύσσονται, όπως π.χ. ότι το 1762 μοναχός Αγιορείτης που έμεινε πολλά χρόνια στο Άγιον Όρος, ο Παΐσιος της Μονής Χιλανδαρίου, παίρνει την πρωτοβουλία, άγνωστο από πού παρακινήθηκε, να αναζωπυρώσει το από χρόνια σβησμένο εθνικό φρόνημα του βουλγαρικού έθνους, παρασκευάζοντας έτσι την ανγέννησή του.

Στην επικίνδυνη στιγμή μετά τα Ορλωφικά και την απειλή που ετοιμάζε να υλοποιήσει ο Τούρκος δύναστης, να ξεριζώνει κάθε τι ελληνικό από τις εστίες του, να μετοικήσει στη Βαβυλώνα ολόκληρο το ελληνικό έθνος και την ελληνική χερσόνησο να την κατοικήσει από φυλές της Τουρκίας, εμφανίζεται ο σωτήρας του Γένους άγιος ιεροκήρυκας Πατροκοσμάς και με το πασίγνωστο σε όλους κήρυγμά του εξασφαλίζει το μέλλον

του Ελλητισμού, που μεγαλούργησε, σύμφωνα με τις προφητείες του, αφού πρώτα εξασφάλισε την βιολογική και την πνευματική αρτιότητα του Γένους σε γλώσσα, θρησκεία, αγωγή, εθνισμό. Χωρίς το κήρυγμά του ίσως να μην υπήρχαν Ορθόδοξοι Χριστιανοί και Έλληνες κατοικούντες σήμερα στην Μακεδονία, στην Ήπειρο, στην Αλβανία.

Ο τόπος του σε όλα τα κηρύγματα διαυγής: Το Γένος μας είναι Ελληνικό. Εγώ δουλεύω για το Γένος. Ο αντίχριστος είναι στο κεφάλι μας, χωρίς να ειπώ το όνομά του. Το «ποθούμενο» θα γίνει στην τρίτη γενεά.

Δεν είναι παράξενο ότι η πίστη του λαού και των Κλεφτών στον Άγιο Προφήτη και Ιεραπόστολο οδήγησε, ώστε και πριν και μετά απ' αυτόν όλοι να κινηθούν στο να κατακτήσουν το «ποθούμενο». Και η επανάσταση του '21 κηρύχθηκε με το προσφιλέστατο κατά τα χρόνια της σκλαβιάς τραγούδι: «Βόηθ' Άγιε Γιώργη και

Ο Άγιος Κοσμάς διδάσκων

συ, Άγιε Κοσμά, να πάρουμε την Πόλη και την Αγία Σοφία» και ακολούθησαν οι λαμπρές νίκες του 1912, αφού πρώτα ενστερνίστηκαν γενεές επί γενεών τις εντολές του, όπως:

«Διατηρήστε γενναία και ατρόμητα την ιερή μας θρησκεία και τη γλώσσα των πατέρων, γιατί και τα δύο αυτά χαρακτηρίζουν τη φιλάτη μας πατρίδα και χωρίς το έθνος μας καταστρέφεται».

«Μην απελπισθείτε, αδελφοί μου, η θεία πρόνοια θα στείλει μία μέρα την ουράνια σωτηρία για να χαροποιήσει τις

καρδιές μας και να μας απαλλάξει από την ελεεινή κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε».

Αναπτέρωνε τα όνειρα όλων των Ελλήνων και κυρίως των Μακεδόνων για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Ο Εμμανουήλ Παπάς, ο αρχηγός και υπερασπιστής της Μακεδονίας, όπως έτσι τον ανακήρυξε η γενική συνέλευση των προκαθήμενων των μονών του Αγίου Όρους καθοδηγεί, εμπνευσμένα, Πολύγυρο, Κασσάνδρα, Ορμύλια, Νικήτη, Παρθενώνα να υψώσουν τον δαυλό της ελευθερίας και να οπλίσουν την πίστη με τόλμη. Τα χωριά της Χαλκιδικής ήταν ήδη επαναστατημένα. Μαζί του και 1000 Αγιορείτες μοναχοί.

Δύο μονές, η Εσφιγμένου και η Χιλανδαρίου γίνονται τα προκεχωρημένα φυλάκια. Η Εσφιγμένου, έχοντας ηγούμενο τον Ευθύμιο, ιδιαίτερο γραμματέα του Αγίου Γρηγορίου Ε', Φιλικό και στενό συνεργάτη του Εμμανουήλ Παπά, δίνεται ολόκληρη στην Επανάσταση. Οι Μονές παραχωρούν κανόνια στους επαναστάτες και μεταφέρουν πυρίτιδα από το Άγιον Όρος στις επαναστατημένες περιοχές.

Σ' όλες τις μάχες βρίσκεται παρών ο επίσκοπος Ιερισσού Ιγνάτιος ο Αγιορείτης που «συναγωνίζεται» με τους πολεμιστές εμψυχώνοντάς τους αλλά είχε τραγικό το τέλος. Ο Εμ. Παπάς πεθαίνει αλλά ο αγώνας συνεχίζεται.

Παμμακεδονική εξέγερση, το έναυσμα της οποί-

ας δίνει ο Κριμαϊκός Πόλεμος (1853 – 56), οργανώνεται από τον Τσάμη Καρατάσσο «αρχιστράτηγο Μακεδονίας». Την εξέγερση καλύπτει, πλην δεν υποστηρίζει ο Άθως.

1912: Στο Όρος βρίσκονται οι επαναστάτες μέχρι την απελευθέρωση του 1912. Οι νίκες της Ελλάδας προωθούν τον Ελληνικό στρατό στο Όρος.

Την Παρασκευή 2 Νοεμβρίου του 1912, μοίρα του Πολεμικού Ναυτικού, αποτελούμενη από 4 πολεμικά, «Πάνθηρ», «Ιέραξ», «Θύελλα» με επικεφαλής το θρυλικό θωρηκτό – καταδρομικό «Αβέρωφ» καταπλέει στο λιμάνι της Δάφνης. Αποβιβάζεται ο θρυλικός υποναύαρχος Παύλος Κουντουριώτης και οι λοιποί αξιωματικοί υπό τις επευφημίες χιλιάδων Αγιορειτών μοναχών. Παραδίδονται οι Τούρκοι οπλίτες...

Το άγημα στις Καρνές το υποδέχονται μοναχοί που κρατούν σημαίες ελληνικές, δάφνες και θυμιάματα. Η πρωτεύουσα του Αγίου Όρους είναι όλη σημαιοστολισμένη με τη γαλανόλευκη. Οι νικητές στην πλατεία του Πρωτάτου περνούν από πύλη κοσμημένη με φύλλα δάφνης και τους υποδέχονται πλήθος ιερών και δικακόνων. Το απόγευμα καταφθάνει τάγμα πεζικού με 750 άντρες και σε όλους η Ιερά Κοινότητα ετοιμάζει τα της υποδοχής.

Η ιδέα της ελευθερίας και η συνειδητή απόφαση της αυτοθυσίας είναι ο κεντρικός πυρήνας του Ελληνικού

Έθνους σε όλη του την Ιστορία και ενέχει θεία έξαρση. Ο Σολομός δικαίως την συνενώνει με τη Θρησκεία λέγοντας:

*Σου ήλθε εμπρός λαμποκοπώντας
η Θρησκεία μ' ένα σταυρό.
Σ' αυτό, εφώναξε, το χρώμα
στάσου ολόρθη, Ελευθεριά
και φιλώντας σου το στόμα
μπαίνει μέσ' την εκκλησιά.*

Πρώτη η Εκκλησία της Ελλάδος ευλογεί το δίκαιο αγώνα των παιδιών της υπέρ της Πίστεως και της Πατρίδος και όπως έλεγε ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος Χρυσάνθος:

«Αυτοί με άρματα και άλογα, εμείς εν ονόματι Κυρίου του Θεού και με τη γενναιότητα και την ανδρεία μας θα δοξασθούμε».

Ο Έλληνας ιστορικός της αρχαιότητας Πολύβιος έγραψε:

Και να προσθέσω ότι ο προμαχώνας των Μακεδόνων στην Τουρκοκρατία ήταν το καύχημα της Ορθοδοξίας ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, αυτός που έσταξε στη λαϊκή ψυχή την ελπίδα της μελλοντικής απελευθέρωσης και έλεγε συχνά: «Αυτό θα γίνει μια μέρα ρωμαίικο και καλότυχος όποιος ζήσει σε κείνο το βασίλειο!» Άλλοτε έλεγε τη λέξη «ποθούμενο» με την έννοια πάλι της Επανάστασης. «Το ποθούμενο θα γίνει τότε» και αφήνει να υπονοείται κάτι μελλοντικό και αναμενόμενο.

Σημ. Το παρόν άρθρο αποτελεί απόσπασμα από τον πανηγυρικό που εκφώνησε η συγγραφέας στην Αρναία (1-11-2015) στον εορτασμό της 103ης επετείου της απελευθέρωσης της κωμοπόλεως από τον οθωμανικό ζυγό (2-11-1912).

* * *

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΙΑΓΛΗΣ ΣΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Ομότιμος Καθηγητής Α.Π.Θ. - Πρόεδρος Ε.Μ.Σ

Διακεκριμένος Μακεδονομάχος ο καπετάν Γιαγλής, από τήν Ίερισσό, μετά από τούς θρυλικούς αγώνες του, γέρος πιά αποσύρθηκε στήν Νιγρίτα, γιά τήν όποία είχε δώσει σκληρούς αγώνες καί πού ήταν, άλλωστε, γενέτειρα τής συζύγου του. Είχε φθάσει πιά ή γερμανική κατοχή καί οί Γερμανοί κατακτητές σέβονταν τόν γεροπολεμιστή ώσπου ήλθαν οί Βούλγαροι, μέ τήν γνωστή παραχώρηση τής Άνατ. Μακεδονίας σ' αυτούς από τούς Γερμανούς συμμάχους τους. Η ζωή του τυφλού πλέον καπετάν Γιαγλή ήταν σέ κίνδυνο, άφου οί Βούλγαροι κομιτατζήδες τόν αναζητούσαν γιά νά τόν έκδικηθούν, όπως καί άλλους Μακεδονομάχους. Έφυγε τότε καί γιά τήν Ίερισσό, γέρων καί τυφλός, όπου κυκλοφορούσε μόνος πιά, ύφιστάμενος κί αυτός τήν

ξενική κατοχή πού βάρυνε περισσότερο μέ τήν άφιξη τών Βουλγάρων. Ο Ίερισσιώτης συγγραφέας του βίου του καπετάν Γιαγλή κ. Β. Ν. Πάππας, τ. βουλευτής Χαλκιδικής καί νύν Γ. Γραμματέας τής Έταιρείας Μακεδονικών Σπουδών, στό βιβλίο του γιά τόν Καπετάν Γιαγλή, πού έκδόθηκε τό 2011, κατέγραψε μέ κάθε λεπτομέρεια τίς περιπέτειες τής ζωής του καπετάν Γιαγλή στό Άγιον Όρος, όπου κατέφυγε τό 1942, γιά νά προστατέψει έαυτόν από τήν βουλγαρική καταδίωξη. Η διήγηση του μοναδικού έγγονου του καπετάν Γιαγλή Γιάννη Γιαγλή πρós τόν κ. Β. Πάππα είναι συγκλονιστική καθώς αναφέρεται στήν φυγή τους, γιατί ό ίδιος συνόδευσε τόν παππού του: οί δύο άνδρες ξεκίνησαν από τήν Ίερισσό, έφθασαν έξω από αυτήν στόν Άγιο Παύλο, απέφυ-

γαν τόν βουλγαρικό έλεγχο, έφθασαν στην Τρυπητή και άπ' εκεί στην Ούρανούπολη, κατοπιν στην Δάφνη και τέλος στην Καρακάλλου, όπου έμειναν, πάντα μέ τόν έγγονό του, πολύν καιρό. Καί όταν πληροφορήθηκαν οί Βούλγαροι τής Μ. Ζωγράφου τήν παρουσία τους εκεί, οί δύο άνδρες ανέβηκαν ψηλά στην Προβάτα κι ύστερα στό ίβηρίτικο κελλί του Ίωάννου του Προδρόμου, όπου οί μοναχοί ήσαν σχεδόν όλοι Ίερισσιώτες. Έδω άφησε τήν τελευταία του πνοή τόν Δεκέμβριο του 1946, άφου προηγουμένως έκάρη μοναχός μετονομασθείς σέ Γαβριήλ. Ο έπίσκοπος Ροδοστόλου Χρυσόστομος στό Βιβλίο του *Γράμματα και άρματα* στόν Άθωνα, Άγιον Όρος 2000, γράφει: *ό φοβερός Καπετάν Γιαγλής έν άκρα ταπεινώσει και έπικλήσει έλέους και σωτηρίους άπ' τόν Πανάγαθο Θεό έκάρη μοναχός μετονομασθείς Γαβριήλ. Σύμφωνα μέ τό μοναχολόγιο τής Μ. Ίβήρων ό Γιαγλής προσήλθε στό κελλί τόν Μάιο του 1946, έκάρη δέ μοναχός τόν Σεπτέμβριο του 1946. Έκοιμήθη τόν Δεκέμβριο του 1946. Καί ό μακαριστός Γέρων Γαβριήλ, ήγούμενος τής Ι. Μ. Διονυσίου, έγραφε στην Φωνή τής Χαλκιδικής, 20 Ίαν. 1959 ότι τό Άγιον Όρος πού άνεδειξε τόν Γιαγλή και αυτός τό υπεράσπισε όσον έπρεπε, ήταν αυτό πού τόν περιέκρυψε τό 1942-1943, όταν οί έγκατασταθέντες έν Ίερισσώ Βούλγαροι τόν αναζητούσαν για νά τόν έξοντώσουν. Στο ίβηρίτικο κελλί του Ίωάννου του Προδρόμου ό Γέρων του κελλίου πατήρ Δαμασκηνός, συμπατριώτης του καπετάνιου, ήταν αυτός πού κυριολεκτικώς γηροκόμησε μέ άφοσίωση και ύπομονή τόν γεροΜακεδονομάχο, κι ήταν αυτός πού του «έκλεισε τά μάτια», όταν ό Κύριος τόν κάλεσε στην ούράνια κατοικία του. Τό Άγιον Όρος δέχθηκε τό τίμιο σώμα του, ό τόπος δηλαδή πού ίδιος αγάπησε, υπεράσπισε και αυτό του έδωσε περισσή βοήθεια, όταν πραγματοποιούσε μυστικές εισαγωγές όπλων σέ άπόμερους λιμένες, πάντα για τίς ανάγκες του Μακεδονικού Άγώνα.*

Ο Γέρων Γαβριήλ Παπαϊωάννου του κελλιού του Τιμίου Προδρόμου διηγήθηκε στόν κ. Β. Ν. Πάππα ότι ό Γιαγλής έρχόταν άπό τό 1902-1905 στό ίβηρίτικο κελλί πού είναι πεντέξη και σέ κάποιο άπόμερο ίβηρίτικο κελλί κρύφτηκε για σαράντα ήμέρες μέ τά παλληκάρια του μετά τά γεγονότα του Καρατζακιοϊ Νιγρίτας. Καί ήταν έξοικειωμένος μέ τήν περιοχή ό Γιαγλής γιατί μέ τόν τότε γέροντα πνευματικό Γαβριήλ έκρυβαν και μετέφεραν όπλα και πολεμοφόδια. Ο Γέρων Γαβριήλ Παπαϊωάννου διηγούνταν ότι

ό Γιαγλής έμεινε κατά καιρούς και στό άλλο ίβηρίτικο κελλί του άγιου Γοβδελά και θυμόταν μία πανήγυρι στό κελλί αυτό, πού του έμεινε στην μνήμη γιατί σ' αυτό κρύφτηκε ό Γιαγλής μέ τά σαράντα παλληκάρια του πού μνημονέψαμε παραπάνω και πού κρύβονταν στό Νταουτάδικο κελλί έχοντας συνδέσμους άγιορείτες για τήν συνεννόησή τους.

Τό Άγιον Όρος έγνώριζε άριστα ό καπετάν Γιαγλής, άφου συχνά τό έπισκεπτόταν πότε ως Ίερισσιώτης γείτονας και πότε ως Μακεδονομάχος για τήν υπεράσπισή του. Είχε, έξάλλου, ό καπετάν Γιαγλής τήν προστασία του Τιμίου Ξύλου, πού τεμαχιδίό του είχε δώσει κάποιος μοναχός και τό έφερε πάντοτε ως φυλακτό γι' αυτό και έλεγε στό παλληκάρια του *Μέ φυλάει τό Τιμιο Ξύλο, δέν μέ βρίσκει έμένα βόλι, ούτε σέ μάχη ούτε άπό μπαμπεσιά θά πάω. Όταν έρθει ή ώρα μου σέ κρεβάτι θά πεθάνω, συνήθιζε νά λέει κατά τήν μαρτυρία του έπισκόπου Ροδοστόλου Χρυσόστομου.*

Κί ήταν συγκλονιστική ή τελευταία έξομολόγηση του Γιαγλή στόν μακαριστό π. Γαβριήλ, όπως ό ίδιος τήν έκμυστηρεύτηκε στόν κ. Β. Ν. Πάππα. Έλεγε στόν έξομολόγο του ότι ναί σκότωσε έχθρους και «άφταιγους» άκόμη, και τό έκαμε αυτό για τήν σωτηρία τής Πατρίδος και τήν προστασία των παλληκάρων του. Είχε βάρος στην ψυχή του για όλα τούτα τά δύσκολα του πολέμου, φρόντισε, όμως, ό έξομολόγος του Γαβριήλ νά ελαφρύνει τήν καρδιά του λέγοντάς του ότι ό Χριστός τόν έχει συχωρεμένο γιατί αγωνίστηκε για τήν Μακεδονία και τήν Πατρίδα και όλα του τά άμαρτήματα είναι συχωρεμένα, γιατί ό Κύριος βλέπει τά δάκρυά του και τήν μετάνοιά του.

Αυτά έν όλίγοις αντί πολλών για τόν καπετάν Γιαγλή, τόν θρυλικό Μακεδονομάχο, τόν κατοπινό μοναχό Ίβηρίτη καλόγερο Γαβριήλ, πού διά βίου συνδέθηκε μέ τό Άγιον Όρος. Σήμερα ό καπετάν Γιαγλής ύποδέχεται τους διερχόμενους άπό τήν Ίερισσό προσκυνητές πού μεταβαίνουν στό Άγιον Όρος και, φερόντας τόν μακεδονικό ντουλαμά, θυμίζει τούς άγώνες του στους συμπολίτες του. Πρόκειται για τήν προτομή πού στήθηκε μέ φροντίδα των Άγιορειτών, του τότε Δήμου Ίερισσου, τής Ι.Λ.Ε.Χ., του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης, τήν 9η Οκτωβρίου 1988, πού συνοδεύτηκε μέ τήν μετακομιδή των τιμών λειψάνων του άπό τό Άγιον Όρος στην γενέτειρά του Ίερισσό.

Ο Ίερισσιώτης Μακεδονομάχος Καπετάν Γιώργης Γιαγλής

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΟΡΟΥΣ

Μοναχός ΕΠΙΦΑΝΕΙΟΣ του Μυλοποτάμου

Ο άνθρωπος και κατ' επέκταση ο μοναχός αποτελείται από ψυχή και σώμα. Προσεύχονται συνεχώς οι μοναχοί, διαβάζουν τα πατερικά κείμενα για την σωτηρία της ψυχής. Πέρα από τις προσευχές, τις ψαλμωδίες και τα αναγνώσματα, οι μοναχοί είναι υποχρεωμένοι να προσφέρουν εργασία. Αυτό επιβάλλεται από κοινοβιακούς κανόνες για δύο λόγους. Αφ' ενός η προσφορά εργασίας μας αποφέρει κάποιο όφελος από τα υλικά αγαθά, δηλαδή την καλλιέργεια της γης, την αλιεία, και πολλές άλλες εργασίες, όπως προαναφέραμε στον βίο του Αγίου Παχωμίου και την ίδρυση των κοινοβίων.

Τις εργασίες αυτές που προσφέρει ο κάθε μοναχός, τις ονομάζουμε διακονήματα. Τι σημαίνει όμως η λέξις διακονήμα; Διακονήμα είναι η εργασία του μοναχού γιατί είναι διακονία, είναι προσφορά. Η λέξις διακονήμα προέρχεται από το ρήμα διακονώ.

Έχουμε αφετέρου και το δεύτερο όφελος από το διακονήμα, την εργασία δηλαδή, το οποίο είναι η άσκηση του σώματος.

Οι μοναχοί πάντοτε ασχολούνταν με την γεωργία, την κτηνοτροφία και την αλιεία. Με την γεωργία παρήγαγαν προϊόντα που προορίζονταν για την διατροφή των μοναχών και των επισκεπτών προσκυνητών της Μονής. Το ίδιο ισχύει και σήμερα.

Α. «Άρτος στηρίζει καρδίαν ανθρώπου, οίνος ευφραίνει καρδίαν ανθρώπου, το δε έλαιον ιλαρίνει το πρόσωπον αυτού», μας αναφέρει ο Προφήτης Δαβίδ στους ψαλμούς.

Β. Η καλλιέργεια των λαχανικών. Γύρω από κάθε μοναστήρι υπάρχει ένας μεγάλος λαχανόκηπος. Εκεί καλλιεργούν πατάτες, κρεμμύδια, σκόρδα, πράσα, λάχανα, κουνουπίδια, σπανάκια, αντίδια, σέσκουλα, σέλινα, καρότα, άνηθο και μαϊντανό και το καλοκαίρι φασολάκια, μπάμιες. Την άνοιξη καλλιεργούν κουκιά, αγκινάρες, μπιζέλια, μελιτζάνες, πιπεριές, ντομάτες, αγγούρια και ό,τι άλλο βάλει ο νους σας. Επίσης μυρωδικά βότανα στο φαγητό, είτε για τσάι, ρίγανη, δάφνες, φασκόμηλο, χαμομήλι, τσάι από τον Άθωνα και δενδρολίβανο.

Γ. Τα όσπρια χρησιμοποιούνται ως τροφή για χιλιάδες χρόνια. Αποτελούσαν σημαντικό συστατικό της επιβίωσης των μοναχών, αφού προσέφεραν μια σταθερή πηγή πρωτεϊνών, λόγω της απαγόρευσης κατανάλωσης κρέατος. Τα όσπρια αποτελούσαν και αποτελούν, ακόμη και σήμερα, την βασική τροφή των μοναχών.

Δ. Η αμπελοκαλλιέργεια είναι ένα μεγάλο κεφάλαιο και συνεχίζει να έχει ουσιαστική σημασία για τους μοναχούς. Από τα αμπέλια, οι μοναχοί παράγουν το Νάμα για την Θεία Λειτουργία και το κρασί για την τράπεζα, το τραπέζι τους δηλαδή.

Ε. Η ελαιοπαραγωγή επίσης είναι σημαντική για τους μοναχούς. Γύρω από όλα τα μοναστήρια, παλαιά και νέα, τα αρχαία και τα σημερινά, υπάρχουν ελαιόδεντρα και αμπέλια.

Στ. Οι μοναχοί του Αγίου Όρους δεν τρώνε κρέας. Σε σχέση όμως με τα παλαιότερα χρόνια, μπορούμε να πούμε ότι καταναλώνουν περισσότερα ψάρια.

Από την κατανάλωση ψαριών, τα οποία περιέχουν πολυακόρεστα ωμέγα 3 λιπαρά οξέα, τις ακόλουθες ευεργετικές δράσεις:

- Μειώνουν τον κίνδυνο δημιουργίας αθηρωματικής πλάκας.
- Μειώνουν τον κίνδυνο θανάτου από καρδιακές αρρυθμίες.
- Μειώνουν τον κίνδυνο απόφραξης των εγκεφαλικών αιμοφόρων αγγείων και κατ' επέκταση εγκεφαλικά επεισόδια.
- Απομακρύνουν τον κίνδυνο εκφυλισμού των πνευματικών ικανοτήτων, γεροντικής άνοιας, νόσου Άλτσχάϊμερ σε ηλικιωμένους και
- Μειώνουν την εμφάνιση του καρκίνου του προστάτη.

Ζ. Από το τραπέζι των μοναχών, ποτέ δεν λείπουν τα φρούτα. Οι πατέρες του Αγίου Όρους καλλιεργούν μηλιές, αχλαδιές, κυδωνιές, κερασιές και συκιές. Το καλοκαίρι έχουμε καρπούζια, πεπόνια, σταφύλια και τον χειμώνα πορτοκάλια, μανταρίνια και λεμόνια.

Φιλοξενία κοσμικών προσκυνητών
σε Τράπεζα Μονής

Η. Τα γαλακτοκομικά προϊόντα και τα αυγά, έρχονται στο Άγιον Όρος από τις γύρω περιοχές, διότι απαγορεύεται η κτηνοτροφία και η πτηνοτροφία.

Θ. Κρασί. Όλες τις ημέρες που καταλύεται το ελαιόλαδο, καταλύεται και το κρασί με μέτρο.

Συνεπώς, οι μοναχοί τρέφονται με όλα τα ανωτέρω προϊόντα.

Το Εικοσιτετράωρο του Μοναχού

Κάθε μοναστήρι έχει δικό του εσωτερικό κανονισμό. Κάθε μέρα, οι μοναχοί ξυπνάνε νωρίς το πρωί, περίπου στις τρεις με τέσσερις. Μιάμιση ώρα πριν χτυπήσει η καμπάνα για τον όρθρο. Αφού ξυπνήσει και πλυθεί και προετοιμασθεί ο μοναχός, κάνει την προσωπική προσευχή του στο δωμάτιό του.

Μόλις χτυπήσουν τα σήμαντρα και η πρώτη καμπάνα, ο μοναχός είναι υποχρεωμένος να πάει στην Εκκλησία. Αρχίζει το μεσονυκτικό ακολουθεί ο όρθρος, μετά διαβάζονται οι ώρες, και μετά η Θεία Λειτουργία. Ενημερωτικά σας αναφέρω πως οι προσευχές ονομάζονται έτσι, γιατί αντιστοιχούν σε συγκεκριμένες ώρες του εικοσιτετράωρου. Χρονικά πάντως όλες μαζί οι προσευχές το πρωί διαρκούν περίπου τέσσερις ώρες. Αμέσως μετά πηγαίνουν στην τράπεζα για φαγητό. Το απόγευμα γύρω στις τρεις με τέσσερις, διαβάζουν την ενάτη ώρα και ακολουθεί ο εσπερινός. Μετά τον εσπερινό πηγαίνουν πάλι στην τράπεζα για το βραδινό φαγητό και αμέσως μετά το δείπνο, πηγαίνουν πάλι στην εκκλησία για να διαβάσουν το απόδειπνο μαζί με τους χαιρετισμούς της Παναγίας, παίρνουν την ευχή του ηγουμένου φίλωντας του το χέρι και μετά αποσύρονται στα δωμάτια τους.

Θα μπορούσαμε να πούμε πως μεσονυκτικό, όρθρος, ώρες, Θεία Λειτουργία και το απόγευμα, ενάτη, εσπερινός, απόδειπνο και χαιρετισμοί της Παναγίας, συνολικά μαζεύονται πέντε με πεντέμισι ώρες καθημερινά. Υπάρχουν όμως αρκετές ημέρες το μήνα που η ακολουθία είναι μεγαλύτερη και οι μοναχοί προσεύχονται περισσότερες ώρες. Αυτές οι μέρες είναι οι Κυριακές οι Δεσποτικές και Θεομητορικές εορτές και οι εορτές των μεγάλων αγίων. Τότε οι μοναχοί παραμένουν πολύ περισσότερο στην Εκ-

κλησία γιατί οι ιερές ακολουθίες και οι ύμνοι είναι περισσότερες και έχουν εορταστικό χαρακτήρα. Οι ψαλμωδίες είναι μακροσκελέστερες, ώρες και ευχαριστίες αλλά απαιτούν περισσότερο χρόνο. Μπορεί να φτάσουν τις οκτώ με δέκα ώρες και στις μεγάλες εορτές, Χριστούγεννα, Πάσχα και πανηγύρεις δώδεκα και δέκα τρεις ώρες.

Αν προσέξατε προαναφέραμε φαγητό δύο φορές.

Φαγητό

Σε πολλούς φαίνεται παράξενο που οι μοναχοί τρώνε πρωινές ώρες. Μάλιστα δε, το φαγητό που τρώνε γύρω στις εννέα το πρωί το ονομάζουμε μεσημεριανό. Αυτό το φαγητό που λέγεται συνήθως βραδινό οι μοναχοί το τρώνε το απόγευμα. Στους μοναχούς δεν υπάρχει πρωινό, μεσημεριανό και βραδινό φαγητό. Στο μοναστήρι υπάρχει η πρωινή και βραδινή τράπεζα.

Πρέπει να σας αναφέρω πως τα μοναστήρια του Αγίου Όρους λειτουργούν με το άλλο ωράριο. Το ωράριο που ακολουθούν οι Αγιορείτες είναι το ηλιακό και έχει μείνει συνήθεια να το λέμε τώρα πλέον βυζαντινή ώρα. Ως βάση του βυζαντινού ωραρίου είναι το ηλιοβασίλεμα.

Όταν φάμε το απόγευμα γύρω στις πέντε και ξυπνήσουμε το πρωί στις τρεις, μείνουμε στην εκκλησία πέντε ώρες και καθίσουμε στις εννέα το πρωί της επόμενης ημέρας, θα έχουμε όρεξη για φαγητό;

Ταπεινά πιστεύω πως το βιολογικό ρολόι του κάθε ανθρώπου προσαρμόζεται ανάλογα με την δουλειά του και τους στόχους που έχει στην ζωή του. Το φαγητό και ο ύπνος προσαρμόζονται σύμφωνα με τις ανάγκες μας. Εδώ επανερχόμαστε σ' αυτό που προαναφέραμε, «το πνεύμα κινεί τον άνθρωπο».

Ο κανονισμός λοιπόν του πότε νηστεύουμε από ψάρια, ή γαλακτοκομικά, ή από ελαιόλαδο και πότε επιτρέπεται να φάμε από αυτά, είναι σωτήριος. Επίσης σωτήρια είναι η εναλλαγή νηστείας και κατάλυσης και φτάνουμε σχεδόν τις εκατόν ογδόντα ημέρες τον χρόνο, να νηστεύουμε από λάδι.

Πέρα από την υγεία του σώματος, η νηστεία μας βοηθά και στην υγεία της ψυχής, έτσι έχουμε περισσότερη αυτοπεποίθηση, ταπείνωση και αγάπη προς τον συνάνθρωπό μας, η οποία μας οδηγεί στον ίδιο τον Χριστό.

Ο π. Επιφάνειος προετοιμάζει την Τράπεζα...

Σημ. Ο μοναχός Επιφάνειος εκτός του πνευματικού του έργου ασκεί και το διακόνημα της μαγειρικής. Αν και αυτοδίδακτος είναι περιζήτητος αρχιμάγειρας. Δέχεται τιμητικές προσκλήσεις από τις μονές και αναλαμβάνει το διακόνημα του αρχιμαγείρου στις πανηγύρεις. Είναι συγγραφέας του βιβλίου "Μαγειρική του Αγίου Όρους", το οποίο κυκλοφορεί σε επανειλημμένες εκδόσεις και έχει μεταφραστεί σε επτά γλώσσες. Μονάζει στο Ιερό Κάθισμα του Αγ. Ευσταθίου του Μυλοποτάμου, ασχολείται με την καλλιέργεια αμπελιών και παράγει το περίφημο κρασί με την ετικέτα "Μυλοπόταμος". Όλα τα έσοδα από τη δραστηριότητά του διατίθενται για την εκβάθρων αναστήλωση του Ιερού Καθίσματος.

«ΤΩΡΑ ΟΔΟΙΠΟΡΟΣ ΤΡΑΒΑΩ ΓΙΑ Τ' ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ»

ΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΣΜΑΓΑΣ

Δρ. Αρχαιολόγος

Όσο απίθανο φαντάζει σήμερα να τραβάει κανείς οδοιπόρος για τ' Άγιον Όρος, άλλο τόσο αδύνατο φαίνεται να συναντήσεις κάποιον στις πεζοπορικές διαδρομές της ιερής χερσονήσου. Κι όμως, όλες οι μετακινήσεις μεταξύ των μοναστηριών μέχρι πριν λίγες δεκαετίες, αν δεν πραγματοποιούνταν με πλωτά μέσα διά θαλάσσης, γίνονταν με τα πόδια σε δασοσκεπή χωμάτινα μονοπάτια και σε φιδόσχημα καλύτερια. Στα μονοπάτια αυτά, εξακολουθούν να θροΐζουν οι πυκνές φυλλωσιές και να ακούγονται οι παφλασμοί των κυμάτων. Ελάχιστοι όμως πια περιπατητές διαβαίνουν τοξωτά γεφύρια και ξαποσταίνουν σε πεζούλια κάτω από βαθύσκιωτα δέντρα, για να δροσίσουν τα διψασμένα χείλη τους στο γάργαρο νερό κάποιας βρυσόμάνας.

Για την εγκατάλειψη του πεζοπορικού δικτύου ευθύνονται διάφοροι παράγοντες. Ο πιο σημαντικός λόγος είναι η διάνοιξη καινούριων οδικών αρτηριών για μηχανοκίνητα χερσαία μέσα μαζικής μεταφοράς, αλλά και η ελλιπής διάθεση τόσο των λαϊκών όσο και των μοναχών να ακολουθήσουν τα χνάρια των πρωτοπόρων. Οι περισσότεροι προσκυνητές μεταφέρουν δυστυχώς σε αυτόν τον περιβαλλοντικό και πνευματικό παράδεισο τις καθημερινές τους συνήθειες και αποζητούν τις ανέσεις του σύγχρονου υλικού πολιτισμού. Έτσι τα παλιά μονοπάτια σβήνονται τόσο από τη μνήμη όσο και από την επιφάνεια του εδάφους και ένα σημαντικό κεφάλαιο της αγιορείτικης κληρονομιάς, που απαιτήσε αιώνες βιωματικής εμπειρίας και κόπου για να δημιουργηθεί, αχρηστεύεται από την αδιαφορία ή καταστρέφεται απερίσκεπτα.

Ευτυχώς βέβαια, χάρη στο ανάγλυφο της χερσονήσου και την εμμονή κάποιων στις παραδόσεις, εξακολουθούν να διατηρούνται γραφικά μονοπάτια που παραμένουν απαράλλαχτα στο πέρασμα του χρόνου. Μερικά τμήματα μεταξύ μόνων τα οποία, μορφολογικά τουλάχιστον, δεν αλλοιώθηκαν, είναι το μονοπάτι από Σταυρονικήτα προς Παντοκράτορος ή από Γρηγορίου προς Διονυσίου, για να αναφέρουμε ενδεικτικά διαδρομές τόσο στη βόρεια όσο και στη νότια πλευρά της αγιορείτικης χερσονήσου, καθώς και από Καρυές για Φιλοθέου στο κέντρο της. Ένα ακόμα εκτενές τμήμα,

που αποτελούσε μάλιστα σπουδαίο δρομίσκο στο παρελθόν, είναι ο Μπεηλίδικος, ο οποίος διέτρεχε τη ραχοκοκαλιά της χερσονήσου καθ' όλο το μήκος της, αλλά διασώζεται σε ικανοποιητική κατάσταση μόνο στο βόρειο ήμισυ του από το Χιλανδάρι, μέσω Χέρας, έως και το Σταυρό του Μακρυγένους. Από διάφορα σημεία του ξεκινάνε μονοπάτια προς τις μονές Εσφιγμένου, Ζωγράφου, Κωνσταμονίου, Δοχειαρίου και Βατοπαιδίου.

Η πιο ξεχωριστή όμως διαδρομή είναι αυτή του Ακράθωνα, η οποία ορίζεται από τη Σκήτη της Αγίας Άννας και τη Βίγλα, όπου σταματούν οι αμαξιτοί δρόμοι. Δεν προσφέρει απλώς μια συναρπαστική φυσιολατρική εμπειρία, αλλά οδηγεί και σε μια συνταρακτική μεταφυσική αίσθηση ψυχικής ανάπλασης. Γιατί στις κάθετες πτυχωσείς του Άθωνα, καθώς διαβαίνει κανείς κάτω από αιωνόβια δέντρα ή δίπλα σε απόκρημνες

ηλιοκαμένες πλαγιές, με ενδιάμεσους σταθμούς τα τρομερά Καρούλια, τα συγκλονιστικά Κατουνάκια, την καταπληκτική Κερασιά, τον καθηλωτικό Άγιο Νείλο και τα υποβλητικά Καυσοκαλύβια, δε συναντάς μόνο αγρίμια που ξεδιψούν στο Σταυρό, στα Κρύα Νερά και στο Ζαρκαδόνο. Διασταυρώνεται και με ανυποχώρητους, λιπόσαρκους ασκητές, βροντερούς μες τη σιωπή τους, που έχοντας απαρνηθεί τόσο τον έξω κόσμο όσο και τη μοναστηριακή ζωή, διάγουν τον περισσότερο βίο τους μέσα σε σχισμές βράχων, στο έλεος της φύσης αλλά και κάτω από τη σκέπη της θείας Πρόνοιας. Καθώς περπατάει κάποιος στα κακοτράχαλα καλύτερια της Ερήμου του Αγίου Όρους, μπορεί να νιώσει κι ο ίδιος την ερημιά των ερημιτών, χωρίς όμως να αποκλείεται η μοναξιά του να διακοπεί από την ψαλμωδία προπορευόμενων μοναχών ή να διαταραχθεί από το κροτάλισμα πετάλων από μούλαρια που αγκομαχούν φορτωμένα.

Στα συγκεκριμένα μονοπάτια θα εξακολουθούν να πεζοπορούν, όσο παραμένουν προσπελάσιμα, αυτοί που δεν επιθυμούν να προσεγγίσουν το μυστηριακό Περιβόλι της Παναγίας ακοπίαστα. Μονοπάτια στα οποία οι φυσικές και μεταφυσικές εμπειρίες των οδοιπόρων που τραβούν για τ' Άγιον Όρος, ιχνηλατώντας πότερο εσωτερικές διαδρομές, τους οδηγούν στις εσχατίες του ενθάδε με το επέκεινα.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗ ΣΚΗΤΗ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΝΝΑΣ ΣΤΟ ΑΓΙΟ ΟΡΟΣ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΦΙΛ. ΜΑΝΤΣΙΟΣ

Θέλω, τώρα, «ευκαιρίας δοθείσης», να μπω στη «μηχανή του χρόνου», να γυρίσω 61 χρόνια πίσω, 1954, να συνοδεύσω τον παππού μου, τον γέρο-Αγγελάκη, και να πάρω κι εγώ, 12χρονος, μέρος στο προσκύνημα, που γίνεται κάθε χρόνο, στο Άγιον Όρος, στην Σκήτη της Αγίας Άννας, που εορτάζει την Κοίμηση της Θεοτόκου, στις 28 Αυγούστου.

Εμείς, τώρα, θα πάρουμε το καΐκι του Παναγιώτη, του χωριανού μας, το «Άγιος Νικόλαος», από τη Σκάλα του χωριού μας, τη Σκάλα της Νικήτης. Είναι μικρό, γρήγορο, καθαρό, άσπρο σαν γλάρος και ο Παναγιώτης έχει ειδικότητα γι' αυτή τη συγκεκριμένη αποστολή. Ο Παναγιώτης!... Λεπτομερειακός, προσεκτικός, συνетός, νοικοκύρης, πεντακάθαρος. Αυτός δεν μοιάζει για μουντζούρης καϊκτοής. Αυτός μοιάζει περισσότερο με δάσκαλο, που απλά πέταξε τα γυαλάκια, το σακάκι και την γραβάτα, ανασήκωσε τα μανίκια του υποκαμίσου του, έβγαλε τα παπούτσια και τις κάλτσες και γύρισε δυο-τρεις φορές τα μπατζάκια του παντελονιού του...

Ξεκινάμε πριν ο ήλιος κρυφτεί πίσω από την χερσόνησο της Κασσάνδρας στο αχνό περίγραμμα των Πιερίων και του Ολύμπου. Πρέπει να περάσουμε το ακρωτήριό της Σιθωνίας, τα Καρτάλια, νύχτα, νωρίς και το χάραμα να μας βρει στην παραλία της Αγίας Άννας, κάτω από τον προστατευτικό Άθωνα και την σκέπη της Αγίας.

Θα το ξανακάνουμε αυτό το ταξίδι αρκετές φορές και σχεδόν πάντα με την ίδια σύνθεση παρέας προσκυνητών. Οι προσκυνητές αυτοί, έχουν δεσμούς με την Σκήτη της Αγίας Άννας. Δεσμούς φιλικούς, μα κυρίως πνευματικούς. Είναι οι... Αγιαννανήτες.

Ο γέρο-Αγγελάκης, ο παππούς μου, με την χοντρή, μάλλινη, μαύρη τσιαξίρα, χειμώνα-καλοκαίρι, με το αλατζαδένιο ανδρικό πουκάμισο, το εφαρμοστό, το σταυρωτό, που κλείνει καλά, μέχρι επάνω, στη βάση του λαϊμού με «τοκάδες» και δυό σειρές κουμπάκια, με τα τρία τσεπάκια. και το μάλλινο, μαύρο ζωνάρι τυλιγμένο στη μέση του 3-4 φορές σφιχτά. Σ' ένα από αυτά τα τσεπάκια, στο πάνω δεξιά, έχει ένα μικρό, στρογγυλό ρολογάκι τσέπης, έτσι ώστε να φαίνεται επιδεικτικά η καλογυαλισμένη αλυσίδα, που η άλλη άκρη της είναι δεμένη στο ζωνάρι του. Κοινωνικός, συχνάζει

στο καφενείο της Ζωγράφως παρέα με τον Γέργο τον «Πλαστήρα», τον Θανάση τον «Πατάσιο», τον Γιώργη τον «Παπάγο», τον Βασιλικό τον «Γαλασιάνο», τον Μήτσιο τον «Ρούφα», τον Γιάννη τον «Πλατούρη», τον Μήτσιο τον «Νταλαμάγκα» και τον Νικήτα τον «Παπατσόχα».

Ο γέρο-Αγγελάκης, ο «Καψάλης», ψηλός, λυγρόκορμος, ευθυτενής, ψυχωμένος, δεν «κολώνει» με τίποτα. Έχουμε μια σχέση ανταγωνιστική. Με μαλώνει, εγώ δεν χαμπαρίζω, με πειράζει, τον πειράζω κι εγώ.

Ο μπάρμπα-Στυλιανός, ο γείτονας μας. Μεσόκοπος, σαμαράς το επάγγελμα, γνωρίζει καλά το Άγιονόρος, γιατί μικρός εκεί έμαθε την τέχνη του. Θα κόψει και στην επιστροφή θα πάρει μαζί του λίγα ίσια «ξαναπολίδια» από μηλιάδι, να τα επεξεργαστεί και να τα κάνει σαμαροπαίδα.

Ο Μήτσιος, ο μελισσάς, γείτονας κι αυτός, πάντα με τον μπατζανάκη του, τον πληθωρικό Στυλιανό. Θα κόψει αρκετές λεπτές, ίσιες βέργες από «μ'λιάδ'», θα τις πάρει κι αυτός μαζί του στην επιστροφή, για να φτιάξει με το καλοακονισμένο κλαδευτήρι του περίτεχνα τις αγκλούτσες των μελισσοκόφινων.

Ο γέρο-«Ρούφας», ο γέρο-Λουκοβίτης, ο γέρο-«Καραπαψώλης», ο Ταρταρής, ο Κριτής, ο «Ντογραματζής», ο «Σκαρλής», ο Χατζής, ο Χριστιανός... Και δυο, σημαντικοί για μένα, τακτικοί επισκέπτες-προσκυνητές. Ο κυρ-Μήτσιος ο «Μαραγκός», για πολλά χρόνια πρόεδρος του χωριού μας και το μοναχοπαίδι του, ο Τριαντάφυλλος, που είχε μόλις διακόψει παράκαιρα και άδοξα την σύντομη μαθητική του... σταδιοδρομία στο γυμνάσιο Πολυγύρου.

Και μ' αυτές τις σκέψεις για την σύνθεση της παρέας των προσκυνητών, ούτε που κατάλαβα πώς περάσαμε σχεδόν ολόκληρη την νοτιοδυτική ακτή της Σιθωνίας μας. Μπουνάτσα η θάλασσα, λάδι, και η ρότα μας γιαλό. Και φτάσαμε στην άκρη της, στα Καρτάλια.

Καρτάλια λέμε αυτόν τον απότομο, τον σχεδόν κατακόρυφο, τεράστιο βράχο, γιατί εκεί ψηλά στις κορφές του φωλιάζουν οι γύπες, τα όρνια τα... καρτάλια. Αυτά τα γυμνόλαιμα φτερωτά αρπακτικά, τα άσχημα, τα αποκρουστικά, με κείνο το παράξενο βλέμμα που υπνωτίζει, που περιμένουν υπομονετικά σε κλοιό γύρω από το υποψήφιο θύμα που ψυχορραγεί να

Η Σκήτη της Αγίας Άννας

κλείσει εκείνο τα μάτια του, για να το αποτελειώσουν «εκ του ασφαλούς» εκείνα. Καρτάλια... όρος απαξιωτικός και... μακάβριος. Δεν το λέμε για καλό. Και πράγματι έτσι είναι. Αφιλόξενος τόπος, με απότομες, βραχώδεις ακτές και η θάλασσα να τον δέρνει από παντού, με οποιονδήποτε καιρό, αλύπητα κι ασταμάτητα και τον κάνει ακόμα πιο άγριο.

Με το που σκάσαμε μύτη και βγήκαμε από την προστασία και το απαγκίο της χερσονήσου, της Σιθωνίας, ...να το κακό.

Ένα πολύ δυνατό μελτέμι Αυγουστιάτικο, ένα «σταφύλ'(ι) μιλτέμ'», όπως το 'λεγαν οι παππούδες μας οι ναυτικοί, ερχόταν από την κατεύθυνση του ακρωτηρίου του Άθωνα, του Τιμίου Προδρόμου και της βραχονησίδας Σμέρνας, σήκωνε αφρισμένα τα κύματα, τα 'φερνε αμέτρητα, το ένα πίσω απ' το άλλο και μας τα 'ριχνε πλάγια και δεξιά από την πλώρη. Κι αυτός, ο

Άθως, το Όρος το Άγιον, ο μεγαλοπρεπής, ο νεφροστεφής, αντίκρυ μας, αντί να πιάσει το μελτέμι και να το στείλει από εκεί που ήρθε, μου φαινόταν πως το 'παιρνε, το τύλιγε μια βόλτα γύρω από τον κώνο του και το ξαπόστελνε κατά πάνω μας με μεγαλύτερη δύναμη.

Εκεί όμως που το καϊκι πλησίαζε επικίνδυνα τα βράχια, που με τους συνδυασμούς των φωτοσκιάσεων, στο φως του φεγγαριού, που μπαινόβγαινε στα σύννεφα, έπαιρναν μορφές τεράτων, ίσως και της Σκύλας και της Χάρυβδης, ο Παναγιώτης έκανε επιδέξιους, μα και ριψοκίνδυνους ελιγμούς, ξεγελούσε τα κύματα τ' αφρισμένα και τα τέρατα και τα Καρτάλια νικημένα από τον Παναγιώτη, το καϊκι τον «Άγιο Νικόλαο», τον γλάρο, έμειναν ξοπίσω, να μας απειλούν μοναχά, με «κρωγμούς και βρυχηθμούς», που έβγαζαν τα κύματα, σκάζοντας επάνω τους, που όμως, όσο περνούσε η ώρα ξεμάκρυναν...

Κι εγώ, παιδί δωδεκάχρονο, κουρνιασμένος σ' όλη τη διαδρομή στο μικρό, χαμηλό «σπιράγιο» της πλώρης, ανοίγω κάπου-κάπου το συρταρωτό πορτάκι και με μάτια ορθάνοιχτα από την αγωνία, βλέπω και θαυμάζω τον Παναγιώτη, που μας πλοηγεί με ασφάλεια στην απανεμιά της παραλίας της Αγίας Άννας.

Σαλτάρεις απ' το καϊκι και πατάς στο άσπρο χαλικι αυτής της παραλίας, σκύβεις και πίνεις νερό, με τις χούφτες, από την πηγή, που αναβλύζει εκεί ακριβώς που σκάει το κύμα και αλλάζει το είναι σου, θαρρείς, Αγίασμα. Τοπίο υποβλητικό, άγιο!

Οι άλλοι, οι μεγαλύτεροι, κατεβαίνουν σιγά-σιγά, πατώντας προσεκτικά στο χοντρό μαδέρι, που βάζει λοξά, καϊκι-παραλία, ο Παναγιώτης. Κι όταν τελειώνει η αποβίβαση, μας αποχαιρετά και μας ορίζει αντά-

μωση σε δυό μέρες, στον Ταρσανά της Ιεράς Μονής Διονυσίου.

Πεζοπορία, ανάβαση κοπιαστική. Σκήτη της Αγίας Άννας, αρχονταρίκι. Αρχοντάρης ένας μαυριδερός ξερακιανός μοναχός, αρκετά αυστηρός μ' εμάς τους 2 - 3 ακατασύχαστους πιτσιρικάδες. Το όνομά του, το μοναχικό, το λησιμόνησα. Θυμάμαι όμως πως ήταν αδελφός της Γεωργίας Βασιλειάδου, εκείνης της σπουδαίας καλλιτέχνιδας του θεάτρου και του κινηματογράφου. Κεράσματα, λουκούμι και τσίπουρο. Επίσκεψη στο περίφημο εργαστήρι αγιογραφίας των Δανηλαίων. Επιστροφή και εξομολόγηση στο Κυριακό [κεντρική εκκλησία της Σκήτης, αντίστοιχο με το Καθολικό των Μοναστηριών], ολονυκτία, όσοι δεν αντέχουν, κυρίως εμείς οι μικροί ολιγόωρο ύπνο στο αρχονταρίκι, πανηγυρική θεία λειτουργία. Μυσταγωγία, αποθέωση, η Βυζαντινή μουσική αίσθηση στο με-

Αύγουστος 1952, Νικητιανοί προσκυνητές στην Αγία Άννα. Διακρίνεται στην ακτή αριστερά ο караβοκύρης Χρήστος Ι. Κουμπούρης

γαλείο της. Εγγυητές οι μοναχοί, σε ξεχωριστά «σπίτια», οι Καρτσωναίοι και οι Θωμάδες, οι ξακουστοί, Μεγάλοι Αρχοντες και Λαμπαδάριοι, δεξιοί και αριστεροί ψάλτες αντίστοιχα. Μετάληψη, απόλυση. Τράπεζα, έναρξη της εθμικής διαδικασίας με την κρούση του «κονδίου», από τον Δικαίο, [αντίστοιχος του Ηγουμένου για τις Σκήτες], για το «ανάγνωσμα της Τραπέζης» για την έναρξη της «βρώσης» του πανηγυρικού

γεύματος. Ψαρόσουπα ροφός, γεύμα ελαφρύ όπως το συνιστούν μετά από πολυήμερη νηστεία και πάλι το «κόνδιον» για την έναρξη της «πόσης» του οίνου του ευφρόσυνου και για το τέλος της όλης διαδικασίας. Αποχαιρετισμός, ευχές από τον Δικαίο, αναχώρηση. Πεζοπορία πάλι, κατηφορική τώρα και σύντομη επίσκεψη στην γειτονική Νέα Σκήτη. Θαυμασμός για τα περίφημα ξυλόγλυπτά της με τις λεπτομερείς αναπαραστάσεις σκηνών της Αγίας Γραφής, πολλές φορές σε μικρογραφίες.

Στην συνέχεια πάντα πεζοπορία, περνώντας από την παραλία της Ιεράς Μονής του Αγίου Παύλου αφήνοντας στα δεξιά μας τον βυζαντινό Πύργο του Ταρσανά της Μονής και πάλι πορεία με ανηφορίες και κατηφορίες και σκαμμένο στον βράχο μονοπάτι, που κόβει την ανάσα, φτάσαμε στην είσοδο της Ι. Μονής Διονυσίου, στον δεύτερο και τελευταίο προορισμό αυτού του κατ' έθιμο και για σειρά ετών επαναλαμβανόμενου προσκυνηματός μας.

Επίσκεψη και προσκύνημα στο Καθολικό της Μονής, ξενάγηση στην τοιχογραφημένη στη στοά της Τράπεζας, από άγνωστο αγιογράφο, αποκάλυψη του Ιωάννου. Ξεναγός μας και αυθεντικός ερμηνευτής των λεπτομερειακών σκηνών της αποκάλυψης, ο θεό-

πνευστος Θεόκλητος. Αναφέρω ενδεικτικά εκείνες τις τεράστιες ατσαλένιες σφίγκες που «ξερνώντας» φωτιά και ασάλι, εφορμούν κάθετα επί των κεφαλών δικαίων και αδίκων, κι εκείνοι πανικόβλητοι εισέρχονται να προφυλαχτούν σε σπηλιές και κοιλώματα βράχων. Ο Θεόκλητος συνδέει συνειρμικά τις τοιχογραφημένες σκηνές με σκηνές από τον Β' παγκόσμιο πόλεμο, με τα κάθετα εφορμώντα γερμανικά «στούκας» και τους άμαχους να σπεύδουν στα καταφύγια.

Κι ύστερα ευλογία από τον καθηγούμενο Αρχιμανδρίτη Γαβριήλ τον Διονυσιάτη (1886 -1983), αυτή την βιβλική, την μεγάλη αγιορείτικη ηγουμενική μορφή του 20ου αιώνα.

Ο ηγούμενος Γαβριήλ κατά κόσμον Γεώργιος Καζάζης γεννήθηκε στο χωριό Μεσενικόλα της Καρδίτσας. Στην ηλικία των 17 ετών πήγε κρυφά, εθελοντής, στ' αντάρτικα του μεγάλου Μακεδονομάχου Παύλου Μελά. Το 1910 κατόρθωσε ύστερα από πολλές δυσκολίες να εγκαταλείψει τα εγκόσμια, να έρθει

στο Άγιο Όρος, και να εγκαταβιώσει στην Ιερά Μονή Διονυσίου.

Διατηρούσε δεσμούς φιλικούς με το χωριό μας. Στις πολλές μετακινήσεις από και προς το Άγιο Όρος, στις περισσότερες περιπτώσεις είχε ως ενδιάμεσο σταθμό την Νικήτη όπου και διανυκτέρευε άλλοτε στο σπίτι των Δημητρίου και Αθανασίου Καμπούρη και άλλοτε στο «ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ Ο ΚΑΛΛΕΑΣ», του Νικολάου Σ. Καλλέα (1875-1962), στην Παραλία της Νικήτης.

Εμείς, διανυκτέρευση, η δεύτερη του προσκυνήματος, στην Μονή Διονυσίου και με το χάραμα κάθοδος στον Ταρσανά της Μονής.

Ο Παναγιώτης είναι εκεί με το καϊκι του τον «Άγιο Νικόλαο» τον γλάρο, με την μηχανή του την «Αξελός» αναμμένη στο ρελαντί. Επιβίβαση και αυλακώνοντας τα ήρεμα γαλαζοπράσινα βαθειά νερά, ο «γλάρος» ξεκινά να μας φέρει πίσω στην πολυαγαπημένη γενέτειρά μας, τη Νικήτη ημών και της Χαλκιδικής.

* * *

ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ

Στοιχεία της νεότερης ιστορίας του. Γενικές πληροφορίες

ΜΙΧΑΗΛ ΘΕΜ. ΚΑΡΤΣΙΩΤΗΣ

Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου

Όπως είναι γνωστό, στις 2 Νοεμβρίου 1912 ο ελληνικός στόλος με επικεφαλής το θρυλικό θωρηκτό «Αβέρωφ» αγκυροβόλησε στη Δάφνη και ναυτικά αγήματα αποβιβάστηκαν και ελευθέρωσαν το Άγιον Όρος. Στις 3 Οκτωβρίου 1913 η Ιερά Κοινότητα συγκάλεσε στις Καρνές Έκτακτη Διπλή Σύναξη, η οποία

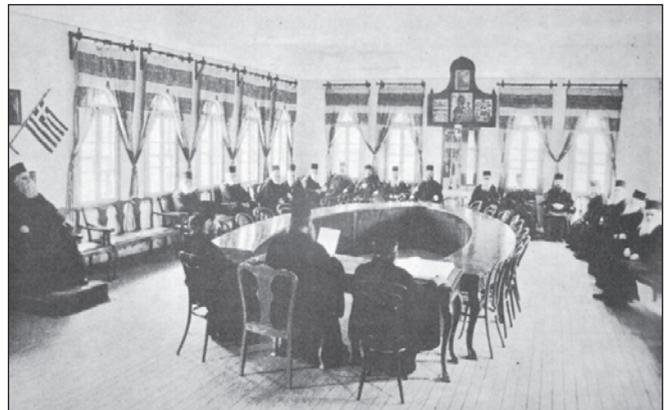

Καρνές. Το μέγαρο της Ιεράς Κοινότητος

με το Ιερό Ψήφισμα κήρυξε το Άγιον Όρος αναπόσπαστο τμήμα της Ελληνικής Επικράτειας. Το ψήφισμα στάλθηκε στη Διάσκεψη του Λονδίνου, με αποτέλεσμα να παραμεριστούν οι προτάσεις των άλλων

Δυνάμεων, που ήθελε η κάθε μια για τον εαυτό της να γίνει κυρίαρχος και προστάτης του Αγ. Όρους και με το άρθρο 13 της συνθήκης της Λωζάνης, που ακολούθησε, να παραχωρηθεί στην Ελλάδα.

Στα 1926 το ελληνικό κράτος επικύρωσε με νόμο τον Καταστατικό Χάρτη του Αγ. Όρους.

Η Ιερά Σύναξη των αντιπροσώπων των 20 μονών

Συνταγματική κατοχύρωση

Το σύνταγμα του 1926 με τις διατάξεις των άρθρων 106-109 κατοχύρωσε το καθεστώς του Αγ. Όρους σύμφωνα με τις οποίες:

«Η χερσόνησος του Άθω από της Μεγάλης Βίγλας και εξής αποτελούσα την περιοχή του Αγ. Όρους είναι κατά το αρχαίον ταύτης προνομιακόν καθεστώς αυτοδιοίκητον τμήμα του Ελληνικού Κράτους, του οποίου η κυριαρχία παραμένει άθικτος επ' αυτού. Εξ απόψεως πνευματικής το Άγιον Όρος διατελεί υπό την άμεσον-δικαιοδοσίαν του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Όλοι οι μονάζοντες εις αυτό αποκτούν την ελληνική ιθαγένειαν, άμα τη προσλήψει αυτών ως δοκίμων ή μοναχών χωρίς άλλην διατύπωσιν.

Το Άγιο Όρος διοικείται κατά το καθεστώς αυτού υπό των είκοσι Ιερών Μονών του, μεταξύ των οποίων είναι κατανεμημένη ολόκληρος η χερσόνησος του Άθω, το δε έδαφος αυτής διατελεί αναπαλλοτριώντων. Η διοίκησις ασκείται δι' αντιπροσώπων των Μονών οίτινες αποτελούσι την Ιεράν Κοινότητα. Ουδεμία απολύτως επιτρέπεται αλλαγή του διοικητικού συστήματος ή του αριθμού των Μονών του Αγ. Όρους, ούτε της ιεραρχικής τάξεως και της σχέσεως αυτών προς τα υποτελή των εξαρτήματα, απαγορεύεται δε η εγκατάστασις εν αυτοίς ετεροδόξων ή σχισματικών.

Η ακριβής τήρησις των Αγιορειτικών καθεστώτων τελεί ως προς μεν το πνευματικό μέρος υπό την ανωτάτην εποπτείαν του Οικουμενικού Πατριάρχου, ως προς δε το διοικητικόν υπό την εποπτείαν του Ελληνικού κράτους εις το οποίον ανήκει αποκλειστικώς η διαφύλαξις της δημόσιας τάξεως και ασφαλείας.

Αι εξουσίαι του κράτους ασκούνται δια Διοικητού του οποίου τα δικαιώματα και καθήκοντα καθώς και η υπό των μοναστηριακών αρχών ασκουμένη δικαστική εξουσία και τέλος τα φορολογικά και τελωνειακά πλεονεκτήματα του Αγ. Όρους καθορίζονται δια Νόμου».

Το Σύνταγμα του 1926 δημοσιεύτηκε στις 22 Σεπτεμβρίου και από την επομένη άρχισε να ισχύει ο Κανονιστικός Χάρτης του Αγίου Όρους.

Τα είκοσι μοναστήρια

Οι είκοσι μονές του Αγ. Όρους εμφανίζονται χρονολογικά ως εξής:

Η Μεγίστη Λαύρα, αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και στον Άγιο Αθανάσιο τον Αθωνίτη, ιδρύθηκε από τον τελευταίο περί το 963.

Η Μονή του Βατοπεδίου, αφιερωμένη στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου ιδρύθηκε κατά την δεκαετία του 980 από τρεις Αδριανοπολίτες, τους Αθανάσιο, Αντώνιο και Νικόλαο.

Η Μονή των Ιβήρων, αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου, ιδρύθηκε το 979/980 από τον Ιωάννη Τρινίκιο και τους Ιβηρες (Γεωργιανούς) Ευθύμιο και Γεώργιο.

Η Μονή του Φιλοθέου, αφιερωμένη στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, υπάρχει ήδη το 992. Ιδρύθηκε από τους μοναχούς Αρσένιο, Φιλόθεο και Διονύσιο.

Η Μονή του Ξηροποτάμου, αφιερωμένη στους 40 Μάρτυρες. Ιδρυτής της θεωρείται ο αυτοκράτωρ Ρωμανός ο Γ' (1028-1046).

Η Μονή του Εσφιγμένου, αφιερωμένη στην Ανάληψη του Κυρίου. Ιδρύθηκε στις αρχές του 11ου αιώνα.

Η Μονή του Δοχειαρίου, ήταν αρχικά αφιερωμένη στον Άγ. Νικόλαο τον επίσκοπο Μύρων και στη συνέχεια στους Ταξιάρχες. Ιδρύθηκε στις αρχές του 11ου αιώνα από τον Άγ. Ευθύμιο.

Η Μονή του Αγ. Παύλου, αφιερωμένη στον Άγ. Γεώργιο, τώρα δε στην Υπαπαντή. Υφίσταται από τα μέσα του 11ου αιώνα.

Η Μονή του Καρακάλλου, αφιερωμένη στους αγίους Αποστόλους Πέτρο και Παύλο. Υφίσταται από το 1070.

Η Μονή του Ξενοφώντος, αφιερωμένη στον Άγ. Γεώργιο. Υφίσταται ήδη γύρω στα 1000.

Η Μονή του Κωνσταμονίτου, αφιερωμένη στον Άγ. Στέφανο. Ιδρύθηκε γύρω στα 1086.

Η Μονή Κουτλουμουσίου, αφιερωμένη στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος. Ιδρύθηκε από τον Αλέξιο τον Κομνηνό και υφίσταται από τα μέσα του 12ου αιώνα.

Η Μονή του Αγ. Παντελεήμονος ή το Ρωσικό, αφιερωμένη στον Άγ. Παντελεήμονα (βλ. το σχετικό άρθρο στο παρόν τεύχος).

Μονή του Χελανδαρίου, αφιερωμένη στα Εισόδια της Θεοτόκου. Ιδρύθηκε το 1198 από τον ηγεμόνα της Σερβίας Στέφανο Νεμάνια.

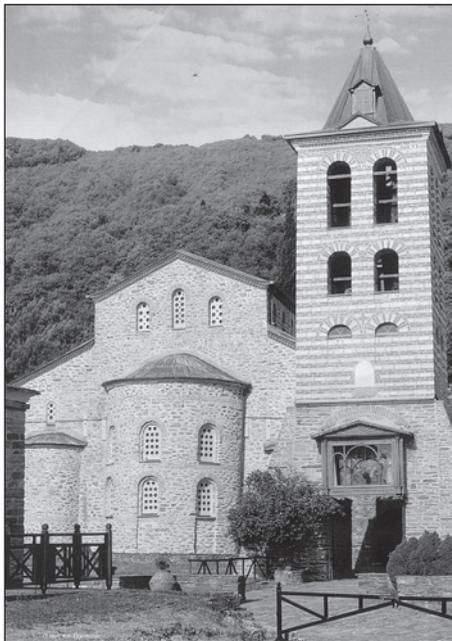
Η Μονή Ζωγράφου, αφιερωμένη στον Άγ. Γεώργιο. Ιδρύθηκε κατά το δεύτερο μισό του 10ου αι..

Η Μονή του Παντοκράτορος, αφιερωμένη στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος. Ιδρύθηκε πριν από το 1363.

Η Μονή Σίμωνος Πέτρας, αφιερωμένη στη Γέννηση του Χριστού. Χτίστηκε το 1363, πάνω σε βράχο από τον ερημίτη Σίμωνα.

Η Μονή του Διονυσίου, αφιερωμένη στη γέννηση του Αγ. Ιωάννη του Βαπτιστή. Κτίστηκε το 1375 από το Μοναχό Διονύσιο, με έξοδα του αυτοκράτορα της Τραπεζούντας Αλεξίου του Γ'.

Η Μονή του Γρηγορίου, αφιερωμένη στον Άγ. Νι-

Καρνές. Ο ναός του Πρωτάτου

κόλαο. Ιδρύθηκε τον καιρό του αυτοκράτορα Ιωάννη Παλαιολόγου (1341-1391) από τον Γρηγόριο τον ησυχαστή.

Η Μονή Σταυρονικήτα, επίσης αφιερωμένη στον Άγ. Νικόλαο. Ιδρύθηκε εκ νέου το 1542 από τον πατριάρχη Ιερεμία.

Τα παραπάνω είκοσι Μοναστήρια έχουν ιεραρχία, η σειρά της οποίας έχει ως εξής: 1. Μεγίστη Λαύρα, 2. Βατοπεδίου, 3. Ιβήρων, 4. Χελανδαρίου, 5. Διονυσίου, 6. Κουτλουμουσίου, 7. Παντοκράτορος, 8. Ξηροποτάμου, 9. Ζωγράφου, 10. Δοχειαρίου, 11. Καρακάλλου, 12. Φιλοθέου, 13. Σίμωνος Πέτρας, 14. Αγ. Παύλου, 15. Σταυρονικήτα, 16. Ξενοφώντος, 17. Γρηγορίου, 18. Εσφιγμένου, 19. Αγ. Παντελεήμονος, 20. Κασταμονίτου.

Καθένα μοναστήρι είναι αυτοδιοίκητο και έχει δική του περιουσία και κυριότητα σε τμήμα του αγιορειτικού χώρου. Δεν έχει κανένα περιορισμό στον αριθμό των μοναχών του και δεν υπόκειται ιεραρχικά σε καμιά επισκοπική δικαιοδοσία, εκτός εκείνης του Οικουμενικού Πατριάρχη.

Τα μοναστήρια είναι όλα κοινόβια. Στα κοινόβια οι μοναχοί έχουν κοινά όλα τους τα αγαθά. Εργάζονται μαζί, εκκλησιάζονται μαζί, τρώνε σε κοινή τράπεζα, και δεν έχουν τίποτα απολύτως προσωπικό δικό τους. Το αποτέλεσμα κάθε δραστηριότητά τους το καρπούται η μονή. Διοικούνται από τον Ηγούμενο και τη Σύναξη των Επιτρόπων. Ο ηγούμενος είναι ισόβιος, φέρει τον τίτλο του αρχιμανδρίτη και όταν πεθάνει οι Γέροντες της Μονής εκλέγουν με μυστική ψηφοφορία άλλον. Στα ιδιόρρυθμα, που δεν υπάρχει τέτοια μονή σήμερα στο Άγ. Όρος, καθένας μοναχός φροντίζει μόνος του για τον εαυτό του. Έχει το κελλί του, τον κήπο του, και προσπαθεί να κερδίσει από την διάθεση των αγαθών που κατασκευάζει και διαθέτει, κομπολόγια, εικόνες, γλυπτά, θυμίαμα, κλπ. Αν δε η μονή του αναθέσει κάποιο διακόνημα π.χ. του βιβλιοθηκαρίου, του εκκλησιάρχη, του μάγειρα, του νοσοκόμου κλπ, τον αμείβει με μισθό. Σήμερα όλα τα μοναστήρια του Αγ. Όρους είναι κοινόβια.

Η Διοίκηση του Αγ. Όρους Ιερά Κοινότητα

Το Άγ. Όρος ως αυτοδιοίκητο τμήμα, επί ελληνικού εδάφους, έχει τη δική του «Κοινότητα» που εδρεύει στις Καρυές, την πρωτεύουσα της μοναστικής κοινότητας. Την «Ιερά Κοινότητα» την αποτελούν οι είκοσι αντιπρόσωποι των ισάριθμων Μονών. Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του Αγίου Όρους: *«Η Ιερά Κοινότης υπό την έποψιν της μοναχικής ιδιότητος, είναι σώμα, νομοθετικόν, διοικητικόν, και δικαστικόν, νομοθετεί δε, διοικεί και δικάζει, επί τη βάσει των διατάξεων του μοναχισμού και μάλιστα των καθιερωθέντων εθίμων, μέτρον εν πάσιν έχουσα την χριστιανικήν συνείδησιν. Η Ιερά Κοινότης συνεδριάζει τακτικώς μεν τρις της εβδομάδος, εκτάκτως δε οσάκις παραστεί ανάγκη». Οι*

συνεδριάσεις της αρχίζουν κάθε χρόνο μετά τα Θεοφάνεια (15-20 Ιανουαρίου) και διακόπτονται την 20ή Δεκεμβρίου. Διακόπτονται επίσης από τη Μεγ. Δευτέρα μέχρι την Κυριακή του Θωμά.

Η Ιερά Επιστασία. Ο Πρώτος

Εκτελεστικό όργανο των αποφάσεων της Ιεράς Κοινότητας είναι η Ιερά Επιστασία που την αποτελούν τέσσερις επιστάτες απ' τους οποίους ο ένας λέγεται Πρωτοεπιστάτης ή **Πρώτος**. Ο Πρώτος είναι διαφορετικό πρόσωπο από αυτό του αντιπροσώπου, κρατάει πάντα την πρωτεπιστατική ράβδο (μπαστούνη) και φοράει τον επιστήθιο σταυρό «Όν εδωρήσατο ο αειμνηστος Πατριάρχης Ιωακείμ ο Γ'». Η θητεία του Πρώτου και των Επιστατών είναι ετήσια. Και οι τέσσερις προέρχονται κάθε έτος από μια τετράδα από τις πέντε τετράδες που έχουν ενταχθεί οι Μονές. Η πρώτη δε Μονή της τετράδας έχει δικαίωμα να δίνει όταν έρθει η σειρά της τον Πρώτο. Δηλαδή ο Πρώτος είναι υποχρεωτικά ή Λαυριώτης ή Βατοπεδινός ή Ιβηρίτης ή Χελανδαρινός ή Διονυσιάτης.

Οι τετράδες των Μονών είναι οι εξής:

1η Μεγίστης Λαύρας, Δοχειαρίου, Ξενοφώντος, Εσφιγμένου.

2η Βατοπεδίου, Κουτλουμουσίου, Καρακάλλου, Σταυρονικήτα.

3η Ιβήρων, Παντοκράτορος, Φιλοθέου, Σίμωνος Πέτρας.

4η Χιλανδαρίου, Ξηροποτάμου, Αγ. Παύλου, Γρηγορίου.

5η Διονυσίου, Ζωγράφου, Αγ. Παντελεήμονος, Κωνσταμονίτου.

«Η Ιερά Επιστασία (που στεγάζεται στο μέγαρο της Ιεράς Κοινότητος) εργάζεται τακτικώς καθ' εκάστην. Τηρεί άπαντα τα οικήματα, τα σκεύη, τα αρχεία, την βιβλιοθήκη κλπ. της Ιεράς Κοινότητος, επιβλέπουσα και την εν τω Ναώ του Πρωτάτου εκκλησιαστικήν τάξιν. Διαχειρίζεται το κοινόν ταμείον κλπ.»

Η κρατική παρουσία

Η παρουσία του ελληνικού κράτους εκφράζεται με τον Διοικητή που διορίζει η εκάστοτε ελληνική Κυβέρνηση με δικαιοδοσία σ' ολόκληρη τη χερσόνησο. Εδρεύει στις Καρυές και μεριμνά για την εφαρμογή των ελληνικής νομοθεσίας. Στις Καρυές επίσης υπάρχουν: Αστυνομικό Τμήμα, Κέντρο Υγείας, Κλιμάκιο της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας, ΟΤΕ, ΕΛΤΑ. Στα κέντρα εισόδου (Δάφνη και Μονή Βατοπεδίου), υπάρχουν και τελωνειακές υπηρεσίες).

Ο Ναός του Πρωτάτου

Σημειώνεται ότι ο ευρισκόμενος στις Καρυές Ναός του Πρωτάτου, είναι το αρχαιότερο εν λειτουργία χριστιανικό κτίσμα του Αγ. Όρους. Είναι αφιερωμένος στην Κοίμηση της Θεοτόκου, και είναι αγιογραφημένος από τον «εκ Θεσσαλονίκης λάμψαντα κυρ Μανου-

ήλΠανσέληνον.. όστις και λάμπων ποτέ εις την ζωγραφική ταύτην επιστήμην ωσάν η χρυσολαμπροκέντητος σελήνη, υπερηκόντισε και κατεκάλυψε με την θαυμαστήν τέχνην του όλους τους παλαιούς και νέους ζωγράφους» Μέσα στο ναό, που έλαβε το όνομα επειδή εδώ εκκλησιάζεται ο Πρώτος, βρίσκεται θronιασμένη στο ιερό σύνθρονο του Αγ. Βήματος η εφέστιος εικόνα της Παναγίας του «ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙΝ», η πολυτιμότερη του Αγ. Όρους.

Η Διπλή Ιερά Σύναξη

Τέλος σημειώνεται ότι για πολύ σοβαρά θέματα του Αγ. Όρους ή για ζητήματα εκτάκτων αναγκών, συνέρχεται και αποφασίζει η Διπλή Ιερά Σύναξη, την οποία αποτελούν οι είκοσι Ηγούμενοι και οι είκοσι Αντιπρόσωποι των Μονών. Αυτό είναι και το ανώτατο νομοθετικό και δικαστικό σώμα της μοναστικήςκοινωνότητας.

Η μονή της Μεγίστης Λαύρας

Σκήτες, Κελλιά, Καθίσματα, Ησυχαστήρια.

Γύρω από τα είκοσι μοναστήρια υπάρχει ένα πλήθος μοναστικών σχηματισμών που φιλοξενούν επίσης μοναχούς οι οποίοι ασκούνται εκεί. Είναι οι Σκήτες, τα Κελιά, οι Καλύβες, και τα Καθίσματα. Και πέρα από αυτά είναι οι θρυλούμενοι ερημίτεςασκητέςπου είναι σκόρπιοι μέσα στα βράχια και τις σπηλιέςτου Άθω, στα Ησυχαστήριά τους.

Οι Σκήτες είναι συνοικισμοί μοναχών, στο χώρο ενός μοναστηρίου και έξω, μακριά, από το μοναστηριακό συγκρότημα, που ιδρύθηκαν με άδεια της Μονής, που έχει επικυρωθεί από τον Πατριάρχη και λειτουργούν με κανονισμό εσωτερικής λειτουργίας, που εγκρίνεται από τη Μονή. Οι Σκήτες είναι ιδιόρρυθμες οι κοινότητες. Οι ιδιόρρυθμες Σκήτες είναι άθροισμα κτισμάτων γύρω από ένα ναό, το Κυριακό, και έχουν προϊστάμενο τον Δικαίο που είναι αιρετός ετησίως. Στις κοινοβιακές Σκήτες ο Δικαίος είναι ισόβιος.

Οι αναγνωρισμένες από τον Καταστατικό Χάρτη του Αγ. Όρους Σκήτες είναι 12 (σε παρένθεση οι Μονές στις οποίες υπάγονται):

1. Η Σκήτη της Αγ. Άννης (Μεγ. Λαύρας). 2. Η Σκήτη του Αγ. Δημητρίου (Βατοπεδίου, έρημος). 3. Η Σκήτη του Τιμίου Προδρόμου (Ιβήρων). 4. Η Σκήτη των Καυ-

σοκαλυβίων (Μεγ. Λαύρας). 5. Η Νέα Σκήτη (Αγ. Παύλου). 6. Η Σκήτη του Ξενοφώντος (Ξενοφώντος). 7. Η Σκήτη του Αγ. Δημητρίου του Λάκκου (Αγ. Παύλου). 8. Η Σκήτη του Αγ. Παντελεήμονος (Κουτλουμουσίου). 9. Η Σκήτη Βογορόδιτσα (Αγ. Παντελεήμονος). 10. Η Σκήτη του Προφήτη Ηλία (Παντοκράτορος). 11. Η Σκήτη του Αγ. Ανδρέα ή Σεράγι (Βατοπεδίου) και 12. Η ρουμανική Σκήτη του Προδρόμου (Μεγ. Λαύρας). Οι σκήτες δεν μπορούν να γίνουν μοναστήρια.

Τα Κελλιά είναι σπίτια με έναν ναό και ένα κτίσμα και αυτά πάνω στη περιοχή του Μοναστηριού. Το Μοναστήρι με πράξη του παραχωρεί το δικαίωμα ισόβιας διαβίωσης σε τρία πρόσωπα, από τα οποία ο ένας είναι ο Γέροντας και οι άλλοι δύο οι υποτακτικοί του. Και οι τρεις ζουν με τη δική τους εργασία,καλλιεργώντας τη γη που τους παραχωρείται ή ζωγραφίζοντας ή κατασκευάζοντας εργόχειρα κλπ. Αν μείνει το Κελλί

Η σκήτη του Αγίου Ανδρέα (Σεράγι)

χωρίς μοναχούς το παίρνει πίσω η Μονή.

Στα μέσα του περασμένου αιώνα τα κελλιά στο Άγ. Όρος ξεπερνούσαν τα 200.

Τα Καθίσματα είναι μικρά σπίτια (καλύβες), που έχουν παραχωρηθεί από τη Μονή σε ένα μόνο άτομο, που μονάζει εκεί ισόβια, παίρνοντας μάλιστα απ' τη Μονή και τη μερίδα του ψωμιού του.

Τα Ησυχαστήρια τέλος είναι καθίσματα σε τόπους έρημους και απρόσιτους, μακριά απ' τα μοναστήρια σε σπηλιές που είναι σκαμμένες σε απόκρημνους και απάτητους βράχους, που μονάχα τα αρπακτικά πτηνά και ερπετά μπορούν να πλησιάσουν. Ονομαστά είναι τα ησυχαστήρια (ασκηταριά) στους απόκρημνους βράχους, στα Καρούλια και στα Κατουνάκια που βρίσκονται στο απώτατο άκρο της χερσονήσου.

Τα διακονήματα

Για να λειτουργήσει εύρυθμα και απρόσκοπτα κάθε Μοναστήρι εργάζονται όλοι οι μοναχοί σε διάφορες λειτουργίες, υπηρεσίες και εργασίεςπου τους αναθέτει για ορισμένο χρόνο εναλλάξ η διοίκηση του ιδρύματος. Οι λειτουργίες, οι υπηρεσίες και οι εργασίες που τους ανατίθενται αποκαλούνται διακονήματα και οι μοναχοί διακονητές. Εδώ μνημονεύουμε τα βασικότερα: Ο εκκλησιαστικός, που φροντίζει να είναι πάντα έτοιμη

η εκκλησία για κάθε ακολουθία. Ο τυπικός είναι θα λέγαμε ο τελετάρχης στο ναό. Ο κανονάρχης που πηγαίνει πέρα δώθε στους ψάλτες και κανοναρχάει. Ο καμπανάρχης που χτυπάει τις καμπάνες. Ο πορτάρης στην είσοδο. Ο αρχοντάρχης στην υποδοχή των ξένων και στα κεράσματα. Ο τραπεζάρχης στο στρώσιμο της τράπεζας. Ο αναγνώστης ή διαβαστής που διαβάει κατά τη διάρκεια του φαγητού. Ο μάγειρας με τους βοηθούς του. Ο μάγκικας (αρτοποιός). Ο δοχειάρχης για την αποθήκη των υγρών. Ο συνοδικάρχης για το συνοδικό. Ο νοσοκόμος. Ο γηροκόμος. Ο βιβλιοθηκάρης. Ο γραμματέας. Ο βορδουνάρχης, για τους σταύλους. Ο αρσανάρχης για τον αρσανά. Ο καϊκτής για τα πλεούμενα της Μονής. Ο κηπουρός. Ο αμπελουργός. Ο ελαιοσυλλέκτης. Ο αποσταγματοποιός. Ο νερούλας, κλπ., κλπ.

Μερικές ακόμα χρήσιμες πληροφορίες

Η είσοδος στο Άγιον Όρος επιτρέπεται μόνο σε όσους είναι εφοδιασμένοι από την Ιερά Κοινότητα με την ειδική γραπτή άδεια, το λεγόμενο «διαμονητήριο». Αυτό το προμηθεύεται ο ενδιαφερόμενος, αντί μικρού χρηματικού ποσού, από την Ιερισσό ή την Ουρανούπολη, ανάλογα από πού θέλει να μπει στο Όρος, δηλαδή από τη βόρεια ή νότια πλευρά του, αφού προηγουμένως έχει δηλώσει το όνομά του στο Γραφείο Προσκυνητών του Αγίου Όρους, το οποίο εδρεύει στην Αγιορειτική Εστία, στην οδό Εγνατία 109, τηλ. 2310252575, Θεσσαλονίκη (κτίριο Νεδέλκου).

Η παραμονή μέσα στο Άγιον Όρος διαρκεί 4 μέρες (τρεις διανυκτερεύσεις), με διαφορετική διανυκτέρευση την κάθε μέρα, σε άλλη μονή. Σημειώνουμε εδώ, ότι και οι είκοσι οι αθωνικές μονές διατηρούν το παλιό έθιμο της δωρεάν φιλοξενίας σε όλους τους προσκυνητές, που διαθέτουν το παραπάνω «Διαμονητήριο», χωρίς διάκριση.

Απαγορεύονται τα εξής: η περιήγηση χωρίς διαμονητήριο, η είσοδος γυναικών, η εισαγωγή θηλυκών ζώων, η υποβρύχια δραστηριότητα, η εξαγωγή αρχαιοτήτων, η εισαγωγή οχημάτων των επισκεπτών, η κινηματογράφηση και η εισαγωγή συσκευών τηλεόρασης, η φωτογράφιση μοναχών χωρίς τη συναίνεσή τους, το κάπνισμα στην πλατεία του Πρωτάτου (Καρύες), στις αυλές και στις εισόδους των μονών, τα άσεμνα ενδύματα, τα τραγούδια και οι χοροί, καθώς και η προσέγγιση στις ακτές πλοίων, πάνω στα οποία επιβαίνουν γυναίκες. Τα θαλασσινά μπάνια αποφεύγονται, χωρίς όμως να απαγορεύονται.

Έχοντας λοιπόν κανείς όλα αυτά υπόψη, θα πρέπει να χαρακτηρίσει μεγάλη τύχη το να βρεθεί σε έναν από τους αιωρούμενους ξύλινους εξώστες και τα σαχισιά που προσφέρουν εξωτερικά μία υπέροχη θέα προς το πέλαγος ή προς το εξαιρετικό φυσικό περιβάλλον και την απότομη κορυφή του Άθω. Ιδιαίτερα στις μονές που βλέπουν προς τη θάλασσα μπορεί να απολαύσει προπαντός την ωραία ανατολή του ηλίου από τα βάθη του Αιγαίου (βόρεια πλευρά) και την καταπληκτική

δύση του, την ώρα που γέρνει στο βάθος πίσω από τον Όλυμπο (νότια πλευρά).

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΤΕΣ

Το γραφείο προσκυνητών της Ιεράς Επιστοπίας του Αγίου Όρους στη Θεσσαλονίκη εξυπηρετεί κάθε άρρενα που εκφράζει την επιθυμία να επισκεφθεί το Άγιον Όρος. Οποιασδήποτε εθνικότητας, υπηκοότητας όπως και δόγματος. Για τους ημεδαπούς, ομοδόξους και αλλοδόξους κράτηση που αφορά στο διαμονητήριο, δηλαδή την άδεια εισόδου στην χερσόνησο, μπορεί να γίνει έως και τρεις μήνες πριν την επιθυμητή ημερομηνία. Καταχωρώντας τηλεφωνικώς τα πλήρη στοιχεία ταυτότητας ή του διαβατηρίου.

Στα ανήλικα τέκνα προσχολικής ηλικίας η είσοδος απαγορεύεται, εκτός και γίνει ειδική συνεννόηση με τη Μονή που θα φιλοξενηθούν.

Οι αλλοδαποί, αλλόδοξοι και ομόδοξοι έχουν την δυνατότητα να κάνουν κράτηση έξι μήνες πριν, με την αποστολή φωτοτυπίας του διαβατηρίου τους ή αιτήματος στο mailathosreservation@gmail.com.

Ιδιαίτερα σημαντικό, για την εξυπηρέτηση όλων των προσκυνητών, είναι να εξασφαλίζουν πρώτα το διαμονητήριο από το γραφείο Θεσσαλονίκης και κατόπιν να επικοινωνούν με τις Ιερές Μονές για την φιλοξενία τους. Επίσης κάθε ομάδα δεν θα πρέπει να ξεπερνά τον αριθμό των πέντε ατόμων και αυτό για την καλύτερη εξυπηρέτηση των ίδιων των προσκυνητών, στις μετακινήσεις και στην φιλοξενία τους.

Η συγκοινωνία εξυπηρετεί τόσο τις παραθαλάσσιες, όσο και τις πιο απομακρυσμένες Μονές. Ωστόσο υπάρχουν και πολλά μονοπάτια που μπορούν οι περιπατητές να ακολουθήσουν. Οι βιντεολήψεις απαγορεύονται, η φωτογράφιση επιτρέπεται αλλά όχι μέσα στις Μονές. Η χρήση ποδηλάτου επίσης απαγορεύεται.

Η ενδυμασία των προσκυνητών θα πρέπει να συνάδει με την ιερότητα του χώρου (όχι κοντά παντελόνια και σκουλαρίκια).

Η παραλαβή των διαμονητηρίων γίνεται από το γραφείο προσκυνητών στην Ουρανούπολη (ώρες λειτουργίας: 07:30 – 13:30, τηλ.: 2377071421-2) την ημέρα της αναχώρησης. Με προσυνηνόηση στο γραφείο Θεσσαλονίκης, μπορεί να γίνει παραλαβή διαμονητηρίου και από το λιμάνι της Ιερισσού (δεν υπάρχει γραφείο).

Η ισχύς των διαμονητηρίων είναι τεσσάρων ημερών (τρεις διανυκτερεύσεις).

Το κόστος των διαμονητηρίων είναι 25 € για τους ομοδόξους και 30 € για τους αλλοδόξους. Εκπτώση γίνεται σε ειδικές ομάδες προσκυνητών, όπως μαθητές, φοιτητές, κληρωτοί, ανάπηροι οι οποίοι πληρώνουν 10 €. Για τους πολύτεκνους (τέσσερα τέκνα και άνω) το κόστος είναι μηδέν.

Τέλος για την εξυπηρέτηση των προσκυνητών στις θαλάσσιες συγκοινωνίες η προκράτηση είναι απαραίτητη.

ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ 2400 ΧΡΟΝΙΑ» ΤΙΘΕΤΑΙ ΥΠΟ ΤΗΝ ΑΙΓΙΔΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΠΡ. ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΤΑΥΡΟΣ ΑΥΓΟΛΟΥΠΗΣ
Καθηγητής Αστρονομίας ΑΠΘ

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Κύριος Προκόπης Παυλόπουλος, δέχθηκε σε συνάντηση στο Προεδρικό Μέγαρο την Δευτέρα, 8 Ιουνίου 2015, την Πρόεδρο του «Διεπιστημονικού Κέντρου Αριστοτελικών Μελετών» του ΑΠΘ (ΔΙΚΑΜ), Ομότιμη Καθηγήτρια Δήμητρα Σφενδόνη-Μέντζου και τα μέλη του Δ.Σ., Καθηγητές Ιωάννη Σειραδάκη, Αντιπρόεδρο, Ζαχαρία Σκούρα, Γ. Γραμματέα, και Σταύρο Αυγολούπη, Μέλος.

Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου του ΔΙΚΑΜ, ενημέρωσαν τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας σχετικά με τη διοργάνωση του Παγκόσμιου Συνεδρίου, «Αριστοτέλης 2400 Χρόνια». Την διοργάνωση έχει αναλάβει με πρωτοβουλία του το «Διεπιστημονικό Κέντρο Αριστοτελικών Μελετών» του Α.Π.Θ., το οποίο έχει την αμέριστη στήριξη και συνεργασία των Πρυτανικών Αρχών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Λόγω της σπουδαιότητας του γεγονότος, η Πρόεδρος του ΔΙΚΑΜ, Καθηγήτρια Δήμητρα Σφενδόνη-Μέντζου, απηύθυνε το αίτημα προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Κύριο Προκόπη Παυλόπουλο, να θέσει Υπό την Αιγίδα του το Συνέδριο και να το τιμήσει με την παρουσία του κηρύσσοντας την Έναρξη του Συνεδρίου.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, αφού συνεχάρη τα μέλη του Δ.Σ. για την πρωτοβουλία διοργάνωσης του Συνεδρίου, απεδέχθη ασμένως το αίτημα να θέσει υπό

την Αιγίδα του το Συνέδριο. Ταυτόχρονα δήλωσε την αμέριστη ηθική συμπαράστασή του στο όλο εγχείρημα και διαβεβαίωσε για την πρόθεση και επιθυμία του να κηρύξει την Έναρξη του Συνεδρίου.

Το Παγκόσμιο Συνέδριο «Αριστοτέλης 2400 χρόνια» διοργανώνεται στις 23-28 Μαΐου του 2016, για τον εορτασμό της επετείου των 2400 χρόνων από τη γέννηση του Σταγειρίτη φιλοσόφου Αριστοτέλη. Στόχος του είναι να αναδείξει το μοναδικό σε μέγεθος και επιρροή στην ιστορία του ανθρώπινου πνεύματος Αριστοτελικό έργο - γεγονός που το καθιστά αναπόσπαστο και ουσιαστικό τμήμα της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς - , τον διεπιστημονικό του χαρακτήρα, την

καθολικότητα και την επικαιρότητά του. Οι εργασίες του Συνεδρίου θα πραγματοποιηθούν στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, που φέρει το όνομά του, στα αρχαία Στάγειρα, γενέτειρα του Αριστοτέλη, καθώς και στην αρχαία Μίεζα, τον τόπο όπου ο φιλόσοφος δίδαξε τον Μέγα Αλέξανδρο.

Αξίζει να σημειώσουμε ότι ο Δήμαρχος του Δήμου Αριστοτέλη κ. Γεώργιος Ζουμπάς και του Δήμου Νάουσας κ. Νικόλαος Κουτσογιάννης ενημερώθηκαν και δήλωσαν την μεγάλη τους διάθεση να βοηθήσουν για την επιτυχία του μεγάλου αυτού Παγκόσμιου Συνεδρίου ,στο οποίο κλήθηκαν να συμμετάσχουν οι καλύτεροι επιστήμονες- Αριστοτελιστές από όλον τον κόσμο και θα υπάρχει πολύ μεγάλο πλήθος συνέδρων.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τα γραφεία του Συλλόγου λειτουργούν με την παρουσία της γραμματέως κ. Ολυμπίας Σαμαρά κάθε Δευτέρα, Τετάρτη και Πέμπτη 17.00'-21.00'.

Κάθε Τρίτη το απόγευμα είναι ανοιχτά 18.00'-21.00' με τη παρουσία μελών του Δ.Σ.

ΤΙ ΘΑ ΄ΚΑΝΕ ΤΑ ΧΡΗΜΑΤΑ ΑΠ΄ ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ Η ΒΔΟΥΚΟΥΔΑ¹

ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΙΚΟΥΛΑΣ

Ομ. Καθηγητής Παιδιατρικής Α.Π.Θ.

Προχριστουγεννιάτικη περίοδος! Πιστεύω ότι είναι μια μαγική περίοδος. Η ωραιότερη του χρόνου. Η αναμονή των Χριστουγέννων και των άλλων μεγάλων γιορτών με ό,τι τις πλαισιώνει δημιουργεί μια ατμόσφαιρα επικείμενης ευτυχίας με αποτέλεσμα μια διάχυτη, μια άρρητη ευδαιμονία. Μια ευδαιμονία για όλους. Πόσο μάλλον για τα παιδιά, που ζουν με όλο τους το είναι τη μαγική αυτή περίοδο, την ωραιότερη του χρόνου.

Ας βρεθούμε σε μια προχριστουγεννιάτικη περίοδο στα τέλη της δεκαετίας του 1940. Ήμουν τότε κι εγώ παιδί. Μαθητής δευτέρας Δημοτικού. Η Ελλάδα, μετά από μια βάρβαρη Κατοχή και μετά από έναν εφιαλτικό Εμφύλιο, που μόλις είχε τελειώσει, να είναι γεμάτη πληγές ανοιχτές να αιμοραγούν και να πυροοούν. Εγώ όμως ήμουν παιδί και παρ'όλα τα όσα τραγικά ζήσαμε και εξακολουθούσαμε να ζούμε, ζούσα μαζί με τα συνομήλικα μου παιδιά με όλο μας το είναι τη λαχτάρα και την έξαψη, που μας προσέφερε η προχριστουγεννιάτικη περίοδος. Και κάναμε όνειρα για τις χριστουγεννιάτικές μας διακοπές, για το γουρούνι, που θα σφάζαμε, για τα φαγητά και τα γλυκά, που για μοναδική φορά μέσα στο χρόνο θα τρώγαμε τα Χριστούγεννα οι περισσότεροι από εμάς. Και κάναμε όνειρα, για τα κάλαντα, που θα λέγαμε και ετοιμάζαμε τις παρέες με τις οποίες θα τα λέγαμε, ενώ οι μάνες μας έραβαν τις σακούλες που θα κρατούσαμε για να βάλουμε τα κεράσματα. Τα κύρια, τα μεγάλα μας όνειρα ήταν για αυτά τα κάλαντα. Και βέβαια ονειρευόμασταν πως λέγοντας τα κάλαντα θα μαζεύαμε και θα τρώγαμε χωρίς περιορισμούς όσα **κουλούρια ζαχαρένια** (γλυκά) θέλαμε, όσα **κλικούδια** (αλμυρά κουλούρια) θέλαμε και φυσικά όσα **μιλι(ι)μπίδια** (στραγάλια), όσα **κικιρίκια** (φυστίκια) και όσα **ξυλοκέρατα** (χαρούπια) θέλαμε! Θα τρώγαμε όσα θέλαμε, από τα κεράσματα αυτά γιατί θα ήταν καταδικά μας. Θα ήταν το προϊόν των καλάντων μας.

Εκείνο όμως που μας δημιουργούσε την μεγαλύτερη έξαψη ήταν η αναμονή των χρημάτων, που θα μαζεύαμε λέγοντας τα κάλαντα. Χρήματα δικά μας

βλέπαμε οι περισσότεροι μια και μοναδική φορά το χρόνο. Κι αυτά ήταν τα χρήματα των καλάντων. Έτσι κάναμε όνειρα και όνειρα για το τι θα αγοράζαμε με τα χρήματα αυτά από τον μαγικό κόσμο των ζαχαρωτών, των παιχνιδιών και των βιβλίων, που βρίσκονταν στις βιτρίνες των μικρών φτωχικών καταστημάτων της μικρής μας πόλης, που στα μάτια μας όμως ήταν ένας μαγικός κόσμος, αλλά ένας κόσμος απρόσιτος για μας, στον οποίο θα είχαμε επιτέλους πρόσβαση με τα δικά μας χρήματα. Τα χρήματα των καλάντων μας.

Η δασκάλα μας, που προφανώς γνώριζε την πλευρά αυτή της παιδικής ψυχής, μια μέρα της προχριστουγεννιάτικης περιόδου μας σήκωνε έναν έναν στον πίνακα με τη σειρά και μας έλεγε να πούμε τι θα αγοράζαμε με τα χρήματα, που θα κερδίζαμε από τα κάλαντα. Και τι δεν ακούστηκε και με τι λαχτάρα, με τι ενθουσιασμό από τις παιδικές φωνούλες σχετικά με την “επένδυση” των χρημάτων, που θα κέρδιζαν. Άλλο θα αγόραζε πάστες, άλλο παιχνίδια, άλλο μπογιές, άλλο βιβλία, άλλο παπούτσια ή φορέματα κλπ.

Εγώ θυμάμαι ότι είπα πως θα αγόραζα όσα βιβλία με παραμύθια μπορούσα με κάτι υπέροχες ζωγραφιές, που τα έβλεπα και τα φλέρταρα από καιρό στη βιτρίνα του βιβλιοπωλείου του Καραγκάνη.

Και ήρθε η σειρά της να σηκωθεί στον πίνακα και η **Βδουκούδα** για να μας πει τι θα αγόραζε με τα χρήματα που θα κέρδιζε από τα κάλαντα. Η Βδουκούδα ήταν ένα κοριτσάκι, που είχε έρθει εκείνη τη χρονιά στην τάξη μας. Είχαν έρθει στον Πολύγυρο με τη μάνα της, όπως και πολλοί άλλοι εκείνη την εποχή, φερμένες από τη δίνη των καιρών και νοίκιασαν το κατώι ενός σπιτιού. Η μάνα για να επιβιώσουν **ξενοδούλευε**, κυρίως **ξενόπλενε**, σε διάφορα σπίτια. Δεν είχαν καθόλου κοινωνικές επαφές. Ζούσαν τελείως απομονωμένες. Η Βδουκούδα δεν έβγαине από το σπίτι παρά μόνο για να έρθει στο σχολείο. Ήταν κλεισμένη στον εαυτό της και αντάλλασε πολύ λίγα λόγια μαζί μας. Δεν ξέραμε τίποτα για την οικογενειακή της κατάσταση.

Σηκώθηκε, λοιπόν, η Βδουκούδα, ένα κοριτσάκι

1. Βδουκούδα: υποκοριστικό του Ευδοκία (στα Χαλκιδικιώτικα)

“μια σταλιά”, χλωμό, μικροκαμωμένο και καχεκτικό και με δειλές και διστακτικές κινήσεις, που το έδειχναν ακόμα πιο μικρό, στάθηκε μπροστά στον πίνακα και είπε με ραγισμένη φωνή: “**Υγώ δε θ’αγουράσου τίπουτα για τ’ιμένα² μι τ’ς παράδεις³ που θα μάσου⁴. Θ’αγουράσουμι τσιγάρα να τα πάμι στουν πατέρα μ’, που ινι φυλακουμένους⁵”**. Έπεσε νεκρική σιγή στην τάξη. Κανείς δεν ήξερε μέχρι τότε ότι η Βδουκούδα είχε πατέρα “φυλακουμένου”. Και κανείς μας βέβαια δεν μπορούσε να διανοηθεί ότι υπήρχε ένα παιδί, που τα πολυπόθητα χρήματα των καλάντων δε θα τα χρησιμοποιούσε για το κέφι του, αλλά θα τα έδινε για κάποιον άλλο έστω κι αν αυτός ο άλλος ήταν ο πατέρας του.

Και τότε συνέβη αυτό που μου έμεινε ανεξίτηλα χαραγμένο στη μνήμη μου και στη ψυχή μου. Η δασκάλα μας, που τώρα την αξιολογώ ως μια ψυχρή και μπαθί γυναικά, υποκινούμενη σαφώς από την ατμόσφαιρα της εποχής, που κι αυτό τώρα το αξιολογώ, άρχισε να μας μιλάει και να μην έχει σταματημό για τους “κακούς” που πρέπει όλοι να πάνε στη φυλακή και να μείνουν έξω μόνο οι “καλοί”. Και μιλούσε, μιλούσε με όλο και πιο αυστηρή φωνή επαναλαμβάνοντας συνεχώς τα περί κακών, τα περί καλών και τα περί φυλακής και να μην έχει, όπως είπα, σταματημό.

Η Βδουκούδα ξεχασμένη όρθια μπροστά στον πίνακα όση ώρα μας μιλούσε η δασκάλα στεκόταν ακίνητη με τη χλωμάδα να γίνεται όλο και πιο έντονη στο πρόσωπό της, ενώ σε λίγο χοντρά δάκρυα άρχισαν να κυλούν στα ισχνά μαγουλάκια της. Έκλαιγε με ένα βουβό, απελπισμένο κλάμα αποκομμένη από το περιβάλλον, κλεισμένη στο ατομικό της δράμα, χωρίς καμιά ελπίδα κατανόησης. Δε θα ξεχάσω ποτέ την εικόνα της τραγικής φιγούρας της Βδουκούδας μπροστά στον πίνακα με την δασκάλα να αγορεύει “ευκαιρίας δοθείσης”.

Σημειώτεον ότι εκείνη την εποχή άλλοι φυλακίζονταν για κάτι που είχαν κάνει στην Κατοχή ή στον Εμφύλιο, άλλοι φυλακίζονταν για κάτι που δεν είχαν κάνει στην Κατοχή ή στον Εμφύλιο. Εκείνη την εφιαλτική, την τρελή εποχή των μεγάλων παθών.

Εμείς οι μαθητές δεν ξέραμε τίποτα για τον πατέρα της Βδουκούδας. Η δασκάλα μας βέβαια θα ήξερε σίγουρα πριν από την ομολογία της Βδουκούδας μέσα στην τάξη όλα τα σχετικά με την οικογενειακή της κατάσταση. Εκείνο που δεν ήξερε όμως σίγουρα η δασκάλα μας ήταν ότι εκείνη την ώρα που ένα πονεμένο, ένα βαθεία πληγωμένο παιδάκι άνοιγε την καρδιά του και έλεγε ότι θα θυσίαζε μια προσωπική του απόλαυση για να αγοράσει τσιγάρα για τον φυλακωμένο πατέρα του, **εκείνη την ώρα το παιδάκι αυτό χρειαζόταν μια ζεστή αγκαλιά και όχι τον “δεκάρικο” λόγο της δασκάλας περί κακών, περί καλών και περί φυλακών.**

Ήταν η πιο ακατάλληλη ώρα. Εκείνη την ώρα μαχαιρώθηκε η ψυχή ενός παιδιού. Βέβαια εκείνη την ώρα δεν ήταν μόνο η Βδουκούδα που στερήθηκε μια ζεστή αγκαλιά, αλλά και όλοι εμείς οι συμμαθητές της, που στερηθήκαμε την ευκαιρία να πάρουμε ένα μάθημα συμπαράστασης και επαίνου για τη στάση της, αλλά αντιθέτως ποτισθήκαμε με αισθήματα μίσους και εκδίκησης για τους “κακούς”. Φυσικά όταν βγήκαμε στην αυλή για διάλλειμα μετά από αυτό που έγινε στην τάξη, όλοι σχολιάζαμε το γεγονός. Κάποια από τα σχόλια, που τα θυμάμαι σαν να τα ακούω τώρα, ήταν τα εξής: “**Είδεις είχι πατέρα φυλακουμένου κι δε μας του είχι πει**”, “**Η χαζή δε θα παρ’ τίπουτα παιχνίδια, αλλά θα παρ’ τσιγάρα για τουν πατέρατ’ς**”. Και δυστυχώς αυτό δε σταμάτησε στα σχόλια. Μια ομάδα παιδιών περικύκλωσε τη Βδουκούδα και άρχισαν να τη ξεφωνίζουν: “**Ου δε ντρέπισι να έχ’(ι)ς πατέρα φυλακουμένου**”, “**τι έκαμι, μαρή, η πατέρατ’ς κι ινι φυλακουμένους**”.

Η Βδουκούδα δεν ξαναήρθε στο σχολείο. Μάνα και κόρη εξαφανίστηκαν την άλλη μέρα από τον Πολύγυρο. Εμείς συνεχίσαμε να ονειρευόμαστε τι θα αγοράζαμε με τα χρήματα, που θα κερδίζαμε από τα κάλαντα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Την περίπτωση της Βδουκούδας την παρουσίασα προς ετών στο ετήσιο συνέδριο της “Ελληνικής Εταιρείας Κοινωνικής Παιδιατρικής” και χαρακτηρίστηκε ως τυπική περίπτωση ψυχολογικής κακοποίησης παιδιού ή bullying (σχολικού εκφοβισμού), όπως λέγεται πλέον η ψυχολογική κακοποίηση στα σχολεία. Το bullying, το τρομερό αυτό φαινόμενο που δυστυχώς παίρνει μεγάλες διαστάσεις σήμερα, οφείλεται κυρίως στην κακή συμπεριφορά προς κάποιον μαθητή από τους συμμαθητές του, αλλά πολλές φορές και από την αψηχολόγητη συμπεριφορά των δασκάλων προς ένα μαθητή, όπως η παρούσα περίπτωση.

Τι θα γίνουν τα παιδιά που υπέστησαν το bullying; Τι ψυχολογικά προβλήματα και τι διαταραχές συμπεριφοράς θα αναπτύξουν στο μέλλον; Καθ’ όσον είναι απόλυτα τεκμηριωμένο ότι η συντριπτική πλειοψηφία των ψυχολογικών προβλημάτων και των διαταραχών της συμπεριφοράς των παιδιών είναι μια απεγνωσμένη κραυγή απελπισίας στην προσπάθεια τους να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που τους προκαλεί το περιβάλλον τους οικογενειακό ή σχολικό.

Είναι πολύ τρυφερή, πολύ ευάλωτη η ψυχή του παιδιού.

Χρέος μεγάλο, καθήκον ύψιστο αλλά και τεράστια ευθύνη έχουμε να προστατέψουμε την παιδική ψυχή κυρίως όσοι ερχόμαστε σε άμεση επαφή με τα παιδιά από την πρώτη παιδική τους ηλικία: γονείς, παιδίατροι, δάσκαλοι.

2. για τ’ιμένα: για μένα την ίδια

3. παράδεις: παράδες, χρήματα

4. που θα μάσου: που θα μαζέψω

5. φυλακουμένους: φυλακισμένους

Η δράση του Συλλόγου μας

Η εννιάμηνη εκδρομή στην Κάτω Ιταλία και τη Σικελία.

Από 6 έως 14 Οκτωβρίου 2015 ο Παγχαλκιδικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης πραγματοποίησε την καθιερωμένη πλέον ετήσια πολυήμερη εκδρομή του. Προορισμός φέτος ήταν η Κάτω Ιταλία- Σικελία η Μεγάλη Ελλάδα . Η ιδιαιτερότητα αυτής της εξόρμησης έγκειται στο ότι δεν ήταν μια απλή περιήγηση ψυχαγωγικού και ίσως επιμορφωτικού χαρακτήρα, αλλά και προσκύνημα σε μέρη όπου οι αρχαίοι Έλληνες πριν από 2.500 και πλέον χρόνια ταξίδεψαν και ίδρυσαν ανθηρές πολιτείες που άφησαν ένα δυνατό στίγμα μέχρι τις μέρες μας : Τάραντας, Ταυρομένιο-Ταορμίνα, Μεσσήνη, Συρακούσες, Κατάνη, Ακράγαντας, Κεφαλού-Τσεφαλού, Πάνορμος-Παλέρμο είναι κάποιες από τις αρχαίες αυτές αποικίες που παραμένουν μέχρι σήμερα μάρτυρες της αρχαιοελληνικής παρουσίας, μαζί βέβαια με τα εμφανέστερα στοιχεία των επάλληλων λαών, πολιτισμών και θρησκειών που ακολούθησαν.

Ελάχιστα τα αρχαιοελληνικά απομεινάρια από τον Τάραντα, τη σπαρτιατική αυτή αποικία, πολύ γραφικό όμως το κάστρο της και το παλιό ιστορικό κέντρο με το πανεπιστήμιό της ενταγμένο αρμονικά μέσα σ'αυτό. Αλλά και το Αλμπερομπέλο, η μικρή αυτή πόλη με τις μοναδικές κατοικίες από ασβεστόλιθο που έχουν σχήμα θόλου και ονομάζονται τρούλι, το πρώτο αξιοθέατο που συναντήσαμε μετά την «απόβασή» μας στην Κάτω Ιταλία (Τετάρτη 7/10) μας αποζημίωσε και με το παραπάνω ,παρά την καταρακτώδη βροχή που ακολούθησε.

Καταιγιστικά πραγματικά οι εντυπώσεις και από την πρώτη μας μέρα στη Σικελία (8/10), όταν αφήσαμε την Κοσέντζα και τη στεριανή Ιταλία. Ταορμίνα, Αίτνα, Συρακούσες. Αναρωτηθήκαμε και μεταξύ μας. Ποια εικόνα αφήνει τη πιο ζωηρή εντύπωση ; Η πανέμορφη κοσμοπολίτικη Ταορμίνα σκαρφαλωμένη πάνω στο βράχο με μια θέα που κόβει την ανάσα και με τα κομψά café, όπου παγκοσμίως γνωστοί αστέρες του τραγουδιού και της οθόνης απολάμβαναν το ποτό τους ή η κατάμαυρη Αίτνα με την υποβλητική και επιβλητική αγριάδα της , τους κρατήρες , και τα θαμμένα στη λάβα της χωριά παρειών της.

Την επόμενη μέρα (9/10) είχε την τιμητική της η πόλη των Συρακουσών, η πόλη μνημείο της Μεγάλης Ελλάδος με το ανέπαφο ιστορικό της κέντρο πάνω στο νησάκι Ωρτυγία . Ιδιαίτερα εντυπωσιακό σε μέγεθος το αρχαίο θέατρο, ανέπαφο σχεδόν από το χρόνο τα περισσότερα από τα εννέα της λατομεία με το περίφημο «Αυτί του Διονύσου», όπου βρήκαν τραγικό θάνατο χιλιάδες Αθηναίοι σ'εκείνη την αλήστου μνήμης σικελική εκστρατεία (415-413 π.Χ). Συναρπαστικός και ο καθεδρικός ναός όπου συναντήθηκαν τρεις θρησκείες: η αρχαιοελληνική του δωδεκάθεου, η ορθοδοξία και ο καθολικισμός, αφήνοντας και οι τρεις εμφανή τα σημάδια τους.

Αλλά οι όμορφες εκπλήξεις δεν είχαν τέλος. Αυτή τη φορά ήταν η σειρά της Κοιλιάδας των Ναών, στον Ακράγαντα, για να μας καταπλήξει. Πώς να μη νιώσει κάποιος θαυμασμό για τους εκπληκτικούς αρχαίους ναούς του Δία, του

Ηρακλή και της Ομόνοιας, που τόσες χιλιάδες πριν, τόσα χιλιόμετρα μακριά από τις πατρίδες τους οι μακρινοί μας πρόγονοι τους έχτισαν, για να στέκουν αδιάψευστοι μάρτυρες των αλλοτινών μεγαλείων. Ο tempora, o mores!

Η Σικελία όμως δεν είναι μόνο Μεγάλη Ελλάδα. Είναι, ως γνωστόν, και η πατρίδα της μαφίας. Μία αναγκαστική παράκαμψη λόγω κατολισθήσεων από τον κανονικό δρόμο-εκπληκτικό, ειρήσθω εν παρόδω , ακόμη και στον υποβαθμισμένο νότο το οδικό δίκτυο της Ιταλίας- μας έδωσε την ευκαιρία να περάσουμε από τα σκαρφαλωμένα σαν αετοφωλιές στις κορυφογραμμές της εσωτερικής Σικελίας μαφιόζικα χωριά. Κατεβασμένα ρολά, ελάχιστα μπαλκόνια, υποτυπώδης κίνηση, αλλά και ελικοδρόμιο στο πουθενά, σκηνικό έτοιμο για ανάλογη μαφιόζικη ταινία.. Και αμέσως μετά απότομη αλλαγή σκηνικού και... να τη μπροστά μας η πανέμορφη παραθαλάσσια Τσεφαλού που με τα στενά της σοκάκια θύμιζε έντονα ελληνικό νησί. Κατάληξη και διανυκτέρευση στο πολύβουο Παλέρμο (10/10).

Πόλη των αντιθέσεων το Παλέρμο. Επιβλητική η μονή Μονρεάλε με τα περίφημα ψηφιδωτά της και τους τάφους των βασιλέων, αξιοθέατα τα μεσαιωνικά κτίρια και ο καθεδρικός ναός της, και από την άλλη τεράστιο το λιμάνι της και ανεκμετάλλευτη- έτσι τη θέλουν ίσως κάποιοι - η ατέλειωτη προκουμαία της.

Ευχάριστες εντυπώσεις μας άφησε και η πόλη του Λέτσε στη νότια Ιταλία (12/10), όπου είχαμε και την τελευταία μας διανυκτέρευση. Γνωστή και ως Φλωρεντία του Νότου εντυπωσιάζει με το έντονο μπαρόκ στυλ στους ναούς και τα κτίριά της.

Η εκδρομή μας είχε την πιο ευχάριστη και συγκινητική συγχρόνως κατάληξη με την επίσκεψή μας την τελευταία μέρα στο χωριό Στερνατία της Απουλίας, όπου οι κάτοικοι μιλούν τη γνωστή διάλεκτο, τα γραικάνικα. Και είναι πραγματικά συγκινητικό το γεγονός ότι οι κάτοικοι της περιοχής, απόγονοι της αρχαίας Υδρούσας, αποικίας των Ροδίων, μετά από τόσες εκατοντάδες χρόνια διατηρούν τόσες ελληνικές λέξεις στη διάλεκτό τους, που, με λίγη προσπάθεια τους καταλαβαίνεις. Μας υποδέχτηκαν στο Σύλλογό τους, μας μίλησαν, μας τραγούδησαν και μας εξέφρασαν το παράπονό τους που το ελληνικό κράτος αδυνατεί να τους στείλει δασκάλους και βιβλία για να καλλιεργήσουν την ελληνική γλώσσα.

Η ευχάριστη έκπληξη ήταν βεβαίως το προηγούμενο- τελευταίο- βράδυ στην Κάτω Ιταλία, όπου στα ξενοδοχεία όπου διαμείναμε ήρθαν τοπικά μουσικά συγκροτήματα που τραγούδησαν γραικάνικα τραγούδια και ταραντέλες παρασέρνοντας πολλούς από εμάς να χορέψουμε συνοδεύοντας τις εκπληκτικές χορεύτριες στους γρήγορους ρυθμούς τους.

Γενικά η εκδρομή σχεδιάστηκε και εκτελέστηκε άψογα. Άνετα λεωφορεία, έμπειροι οδηγοί, καταρτισμένοι ξεναγοί σε αγαστή συνεργασία και συνεννόηση μεταξύ τους, καθαρά και φιλόξενα ξενοδοχεία και πάνω απ' όλα η σφραγίδα ποιότητας του Παγχαλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονί-

κης που εκπροσωπήθηκε από το Γεν. Γραμματέα Ιωάννη Κοτσάνη, τον ταμιά Αβραάμ Παπαδόπουλο και την έφορο Αναστασία Δάφφα, που ήταν αντίστοιχα οι τρεις αρχηγοί στα τρία λεωφορεία. Είχαν σχεδιάσει τα πάντα με πολύ κόπο, πολλή προσοχή και φροντίδα για τον καθένα ξεχωριστά.

Στον Παγχαλκιδικό, τον προαιώνιο Σύλλογο της ιδιαίτερης Πατρίδας μας, που πέρα από τη λοιπή ποικίλη πολιτιστική δράση, απέκτησε τα τελευταία χρόνια και την εμπειρία της διοργάνωσης μεγάλων και ποιοτικών εκδρομών, αξίζουν συγχαρητήρια και ταυτόχρονα ένα μεγάλο «ευχαριστώ» για την ευκαιρία που έδωσε σ' όλους εμάς τους συμμετάσχοντες. Μακάρι να μας αξιώσει ο Θεός να ξαναβρεθούμε και σ' άλλα ταξίδια όλοι μαζί.

Μαγδαληνή Λαλιώτου – Παπαδημητρίου

Σημείωση Δ.Σ.: Ήταν η μεγαλύτερη εκδρομή του Συλλόγου μας από ιδρύσεως του. Πήραν μέρος 156 μέλη και φίλοι του Παγχαλκιδικού με τρία πολυτελή σύγχρονα λεωφορεία του γραφείου ταξιδιών ATHOS HELLAS, το οποίο είχε την ευθύνη της εκδρομής. Η αναχώρηση έγινε στις 17:00 της Τρίτης 6/10 και ακολούθησε το δρομολόγιο Θεσσαλονίκη – Ηγουμενίτσα – Μπάρι – Κάτω Ιταλία – Σικελία και αντίστροφα στην επιστροφή, με τελική ώρα άφιξης στη Θεσσαλονίκη την 14:00 της Τετάρτης 14/10.

Την Αρναιώτισσα φιλόλογο Κυρία Μαγδαληνή Λαλιώτου – Παπαδημητρίου που έγραψε στο χρονικό της εκδρομής απευθύνουμε πολλές ευχαριστίες.

Η εφεντινή επταήμερη εκδρομή στη Ρωσία (Μόσχα-Πετρούπολη) 1-17 Ιουλίου 2015

Αν ήθελε κάποιος να βάλει έναν τίτλο σ' αυτό το άρθρο μάλλον θα συναντούσε μεγάλη δυσκολία, γιατί θα μπορούσε να κατηγορηθεί για έλλειψη πρωτοτυπίας, αφού θα χρησιμοποιούσε τετριμμένες λέξεις, όπως υπέροχη, καταπληκτική, εξαιρετική, μοναδική, ονειρεμένη, αξέχαστη.

Η πραγματικότητα όμως είναι ότι επρόκειτο για μια ξεχωριστή εμπειρία, γιατί η Ρωσία είναι η χώρα των αντιθέσεων. Συνδυάζει δημιουργικά το χτες με το σήμερα, την αυτοκρατορική μεγαλοπρέπεια με τη λιτότητα και την αυστηρότητα του σοσιαλιστικού της παρελθόντος, το πνεύμα της ορθόδοξης μακριά από τα κέντρα του ευρωπαϊκού γίνεσθαι η ζωή των κατοίκων της δεν υστερεί ούτε κατ'ελάχιστον από αυτή των κατοίκων των άλλων μεγαλουπόλεων της ηπείρου μας.

Ο επισκέπτης απολαμβάνει τους ευρείς πολυσύχναστους δρόμους της χώρας που εντυπωσιάζουν με την καθαριότητα και την τάξη. Η ψυχή του αγαλλιάζει από το πλουσιότατο πράσινο στα απέραντα πάρκα της και την ποικιλία των μνημείων της.

Η περιήγησή μας ξεκίνησε από τη διάσημη «Κόκκινη πλατεία» στη Μόσχα, που έφερε στο νου όλων μας εικόνες από το πλούσιο παρελθόν των μεγάλων στιγμών της ιστορίας της πόλης. Αγγίξαμε όμως και μια πλευρά της σύγχρονης πλευράς μέσα από το εμπορικό κέντρο ΓΚΟΥΜ με τον εξαιρετικό διάκοσμο.

Η δεύτερη ημέρα ήταν αφιερωμένη στη γνωριμία με τα

πιο σημαντικά αξιοθέατα της πόλης. Επισκεφθήκαμε διάφορες πλατείες που συναγωνίζονται η μια την άλλη σε ομορφιά και γραφικότητα. Πήραμε τον καφέ μας στον πεζόδρομο Στάρι Αρμπάτ, πήραμε μια γεύση από το Πανεπιστήμιο Λομονόσοφ, τον καθεδρικό ναό της πόλης. Αξίζει να σημειωθεί ότι το επιβλητικό αυτό κτίσμα περατώθηκε σε χρόνο – ρεκόρ (πέντε χρόνια, αν δε με ξεγελάει η μνήμη), του οποίου την εσωτερική διακόσμηση ανέλαβαν νέοι άνθρωποι, κάτω των τριάντα, που εργάστηκαν με αυταπάρνηση υπηρετώντας το όραμα του τότε Πατριάρχη Μόσχας, του Αλέξιου.

Το μετρό της Μόσχας είναι για τον αμήτο μια αποκάλυψη. Σκαμμένο με το χέρι (10ετία του 1930) κρύβει πίσω από τους τοίχους του ανθρώπινες ιστορίες, που θα μείνουν άγνωστες για πάντα. Αρκεί να σημειωθεί μόνο ότι οι εργάτες υποσιτισμένοι δούλευαν ασταμάτητα, αφού τότε δεν υπήρχε μετροπόντικας, και πολλοί άφηναν την τελευταία τους πνοή εκεί στα έγκατα της γης στοιχειώνοντας το μεγαλόπνοο έργο. Πρόκειται πάντως για μια τεχνική κατασκευή που κοσμεύεται από σπάνιες τοιχογραφίες μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας, αγάλματα, βιτρώ, μωσαϊκά, ψηφιδωτά ενταγμένα καλαισθητά στο χώρο, ώστε να τον ανάγουν σε χώρο πολιτισμού.

Ένα άλλο εξαιρετικό σημείο της ρωσικής πρωτεύουσας είναι βέβαια και το πολεμικό της μουσείο, αυτό του «Μεγάλου πατριωτικού πολέμου 1941-45», που εκτός από το υπόλοιπο οπτικοακουστικό υλικό διαθέτει και τους έξι πανοραμικούς πίνακες που απεικονίζουν τις αντίστοιχες έξι σκληρότερες μάχες του πολέμου.

Η τέταρτη ημέρα ήταν αφιερωμένη στη γνωριμία με το Μουσείο που φιλοξενείται στο χώρο του Κρεμλίνου. Εκεί θαυμάσαμε ανεκτίμητους θησαυρούς των Τσάρων, αλλά και έναν μεγάλο αριθμό αυτών Φαμπερζέ.

Η Αγία Πετρούπολη, η πάλα πρωτεύουσα της χώρας και αγαπημένη πόλη των Τσάρων και των αυτοκρατόρων υπερτερεί της Μόσχας σε κομψότητα, καλαισθησία και ομορφιά και τον κοσμοπολίτικο χαρακτήρα της και κρατάει ζηλότυπα ένα μεγάλο μέρος της παλιάς της λάμψης. Της εποχής που οι φιλόδοξοι άρχοντες της χώρας όρθωναν εκεί χειμερινά και θερινά καταλύματα και σώριαζαν αμέτρητες ποσότητες χρυσού, πολύτιμων λίθων και κεχριμπαριού.

Κτισμένη πάνω στον πλωτό ποταμό Νέβα με τα γραφικά κανάλια του και τις γέφυρες θυμίζει κάτι από Βενετία, ίσως και λιγάκι από Άμστερνταμ, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν έχει τη δική της προσωπικότητα.

Παρά τον άστατο καιρό της ευτυχίσαμε να τη βρούμε σε καλοκαιρινή ραστώνη και, εκτός από τις λευκές νύχτες της, απολάυσαμε από κοντά το άνοιγμα των γεφυρών, μοναδικό ίσως θέαμα. Κι ακόμη σπουδαίοι ναοί με πλούσια διακόσμηση, ανάκτορα, παλάτια, πινακοθήκες, αγάλματα.

Στολίδι της πόλης το πλούσιο σε εκθέματα και διάσημο Μουσείο «Ερμιτάζ» (ερμητητήριο σημαίνει το όνομά του, αλλά μόνο ερμητητήριο δε μοιάζει, εφόσον κατακλύζεται από πλήθος επισκεπτών που καταφθάνουν εδώ από όλο τον κόσμο). Θα ήταν εξαιρετικά παρακινδυνευμένο να τολμήσει να περιγράψει κανείς τη σωρευμένη ομορφιά, αλλά

και τον προκλητικό πλούτο των ισχυρών ενοίκων των βασιλικών και μη καταλυμάτων της πόλης .

Κι ακόμη δεν είναι δυνατό να ξεχάσουμε τις θερινές τσαρικές κατοικίες στα παράλια της Βαλτικής θάλασσας , στα παραμυθένια χωριά (;) Πετροντβόρετς και στο Τσάρσκογιε Σελό (ή χωριά του Πούσκιν). Τα περίφημα 173 συντριβάνια, οι κήποι, οι τεχνητές αλλά και οι φυσικές λίμνες, ο εντυπωσιακός εσωτερικός διάκοσμος με κορυφαία στιγμή το κεχριμπαρένιο δωμάτιο στη θερινή κατοικία της Αικατερίνης είναι ελάχιστα μόνο από όσα μπορούμε να αναφέρουμε από το πλήθος των αξιοπρόσεκτων και αξιοθαύμαστων στοιχείων που συνθέτουν τη σπανιότητα των χώρων.

Προφανώς είναι κατανοητό ότι είναι αδύνατο να καταγραφούν όλα τα αξιόλογα που ζήσαμε αυτές τις λίγες ημέρες στην αχανή Μόσχα και την απέραντη Αγία Πετρούπολη. Μία γεύση παίρνει κανείς που όμως είναι λάθος να τη στερηθεί. Όλοι εμείς που είχαμε την τύχη να καταγράψουμε στη μνήμη μας τόση ομορφιά, να αποκομίσουμε τόση γνώση, μόνο ευγνωμοσύνη νιώθουμε για τον Παγχαλκιδικό, που μας έδωσε την ώθηση και το κίνητρο για το μεγάλο ταξίδι. Οφείλουμε τον έπαινο στη Μάχη Κωστοπούλου για τη γλυκιά ηρεμία και το χαμόγελό της, που ομόρφυνε την εκδρομή μας. Τα εύσημα αποδίδουμε επίσης στον Γιάννη τον Κοτσάνη, που με υπομονή και μεθοδικότητα οργάνωσε την εξόρμησή μας αυτή με τρόπο υποδειγματικό.

Νίκος Κασσιανίδης

Η παρουσίαση του βιβλίου του κ. Άγγελου Μάντσιου: Προσωπογραφία. Τετάρτη 21 Οκτ. 2015.

Πραγματοποιήθηκε όπως είχε προγραμματισθεί την Τετάρτη 21 Οκτωβρίου 2015 στην αίθυσά μας, η παρουσίαση του νέου βιβλίου του Νικητιανού συγγραφέα Αγγέλου Φιλ. Μάντσιου Προσωπογραφία. Την παρουσίαση ανέλαβαν και πραγματοποίησαν: ο καθηγητής παιδιατρικής του ΑΠΘ κ. Γιάννης Τσίκουλας (Πολυγυρινός), ο καθηγητής αστρονομίας του ΑΠΘ κ. Σταύρος Αυγολούπης (Μεγαλοπαναγιώτης), ο γενικός αρχίατρος ε.α. κ. Χρήστος Παπαγιάννης (Ταξιαρχιώτης) και ο φιλόλογος κ. Δημ. Κοσμάς έγκριτος φιλόλογος. Και οι τέσσερις κορυφαία αναστήματα του επιστημονικού μας στερεώματος, καθένας από τη σκοπιά του και από τη δική του οπτική γωνία, παρουσίασαν θαυμάσια το πολυσέλιδο (450 σελίδες) βιβλίο, ανέδειξαν τους χαρακτήρες των Νικητιανών κυρίως που περιγράφονται σ' αυτό, αναφέρθηκαν στα ιστορικά και κοινωνιολογικά στοιχεία που παρουσιάζονται, έκαμαν συγκριτικές θεωρήσεις των καταστάσεων της εποχής των μέσων του 20ού αιώνα που περιγράφονται με τις σημερινές, με αποτέλεσμα, παρά το χρόνο που έτρεχε, το ενδιαφέρον των ακροατών να μείνει αδιάπτωτο μέχρι τέλους.

Είχε προηγηθεί σύντομη αναφορά στο πρόσωπο του συγγραφέα και στο έργο του από το γνωστό Νικητιανό έγκριτο αρχαιολόγο δρ. κ. Ιωακείμ Αθ. Παπάγγελο, ο οποίος εξήρε την προσωπικότητα του κ. Μάντσιου και τόνισε την αξία του συγγραφικού του έργου. Ο ίδιος ο συγγραφέας

είχε λάβει πρώτος το λόγο και ευχαρίστησε με σεμνότητα όσους τον βοήθησαν στην ολοκλήρωση και έκδοση του βιβλίου. Γενικά η βραδιά ήταν πολύ ζεστή. Η αίθουσα από νωρίς υπερπληρώθηκε, από Χαλκιδικιώτες και κυρίως Νικητιανούς που ήρθαν από τη Νικήτη ειδικά για το σκοπό αυτόν. Ο Πρόεδρος του Παγχαλκιδικού κλείνοντας την εκδήλωση συνεχάρη τον συγγραφέα, τον μικρό Παπαδιαμάντη της Χαλκιδικής όπως συνηθίζει να λέει, για τις πνευματικές ψηφίδες που κάθε τόσο βάζει με τα έργα του στο χτίσιμο του πνευματικού οικοδομήματος της Χαλκιδικής. Συνεχάρη στη συνέχεια τους πέντε έγκριτους επιστήμονες που με το υψηλό τους το κύρος και την επιστημονική τους εμβρίθεια ανέδειξαν το έργο του κ. Μάντσιου και τέλος ευχαρίστησε το πολυπληθές ακροατήριο για την προσέλευση και την προσήλωσή του για δυο ώρες στα γενόμενα. Στο τέλος ο συγγραφέας πρόσφερε δωρεάν αντίτυπα του βιβλίου σε όλους τους παρισταμένους μαζί με πλούσια δεξίωση (μπουφέ) που επιμελήθηκε η σύζυγός του κ. Αριστούλα. Άγγελε συγχαρητήρια. Σε ευχαριστούμε και σε άλλα με υγεία.

Μνήμη Βρασίδα Κυργιαφίνη, Τετάρτη 11-11-2015

Πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη 11-11-2015, σεμνή τελετή-εκδήλωση τιμής και μνήμης για τον αείμνηστο Βρασίδα Κυργιαφίνη, επί 15ετία πρόεδρο του Παγχαλκιδικού, με πρωτοβουλία της οικογένειάς του: της συζύγου του Άννας και των τέκνων του Δημήτρη, Φωτεινής και Πασχαλίνας, στην Εστία μας που τιμητικά φέρει το όνομά του, με την συμπλήρωση επτά ετών από το αιφνίδιο θάνατό του (11-11-2008). Πολύς ο κόσμος που προσήλθε τιμώντας τη μνήμη του μακαριστού. Ασφκτικά γεμάτη η αίθουσα. Παρόν και σύσσωμο το Δ.Σ. του Συλλόγου. Μετά το χαιρετισμό της μικρότερης θυγατέρας του μεταστάτος Πασχαλίνας, μίλησαν για την προσωπικότητα και το έργο του ανδρός : ο αντιπρόεδρος του Συλλόγου κ. Πάνος Βερροιώτης και οι καθηγητές Γιάννης Τσίκουλας, και Σταύρος Αυγολούπης, ενώ παρεμβάσεις έγιναν από τη Μαρία Γκριλλη, τον Απόστολο Κελιαφάνο, τον Γιάννη Σαμαρά, την Τασούλα Βογιατζή, τον Γιάννη Κοτσάνη, τον Αβραάμ Παπαδόπουλο κ.ά., οι οποίοι αναφέρθηκαν στην προσωπικότητα του Βρασίδα και στη δράση του. Ο φιλόλογος και ποιητής Γιάννης Καραμύχος απήγγειλε τα δυο γνωστά ποιήματά του αφιερωμένα στον αείμνηστο. Την τελετή , μετά τις ευχαριστίες που απηύθυνε η σύζυγος του αείμνηστου, Άννα, έκλεισε με κατάλληλους επαινετικούς λόγους για τον εκλιπόντα και ευχές για αιώνια μνήμη ο πρόεδρος του Συλλόγου κ. Μιχ. Καρτσιώτης. Στη συνέχεια η οικογένεια παρέθεσε δεξίωση στους παρισταμένους.

Χαλκιδικιώτικα μαγειρέματα, με τον σεφ κ. Γιώργο Παλησίδη και τον Αγιορείτη Μοναχό π. Επιφάνειο. Τετάρτη 18 Νοεμβρίου 2015.

Στην Εστία μας πραγματοποιήθηκε την Τετάρτη το βράδυ 18-11-2015 η προγραμματισμένη εκδήλωση «Χαλκιδικιώτικα μαγειρέματα με ντόπια προϊόντα». Ενώπιον ικανού αριθμού παρισταμένων, κυρίως γυναικών, ο ξα-

κουστός σεφ και καθηγητής της διατροφολογίας και μαγειρικής κ. Γιώργος Παλησίδης, Νικητιανός εκ μητρός και επίλεκτο μέλος του Συλλόγου μας, με μια ομάδα μαθητών του έφεραν στην αίθουσα τα απαραίτητα σκεύη και εργαλεία (φλόγιστρο, υγραέριο, ταψιά, σουπιέρες κλπ) και μεγείρυσαν, στο αίθριο μαραθοκεφτέδες με κρίταμο και σπανάκι Οικονομούδη, λουκάνικο χοιρινό με τσίπουρο Μεταγγισίου και μέλι Νικήτης, έκαναν σαλάτα με σπανάκι μανούρι και τυρί Αρβανίτη, χρησιμοποίησαν ελιές πράσινες και μαύρες Χαλκιδικής Παύλου Δέα, ελαιόλαδο γαλανό και ροδόκερο του Συνεταιρισμού του Μεταγγισίου καθώς και του Στόικου Παπαστόικου του ίδιου χωριού. Όλα τα παρασκευάσματα προσφέρθηκαν στο κοινό μαζί με εύγευστο τσίπουρο του κ. Παπαστόικου και κρασί που εξασφάλισε ο Σύλλογος, όλοι ευφράνθηκαν και ταυτόχρονα έμαθαν μυστικά της μαγειρικής. Η έκπληξη της βραδιάς όμως ήταν η παρουσία στην εκδήλωση του ξακουστού διατροφολόγου και πασίγνωστο μάγειρα, του αγιορείτη μοναχού πατρός Επιφανείου του Μυλοποταμινού, ο οποίος μαγειρεύει στα μοναστήρια στις μεγάλες πανηγύρες, για να τραπεζωθούν χιλιάδες προσκυνητές και ο οποίος έγραψε το περίφημο βιβλίο « Η αγιορείτικη μαγειρική» όπου είναι καταχωρημένα ένα πλήθος «μυστικών» και συνταγών, έχει κάνει πολλές εκδόσεις και έχει μεταφραστεί σε επτά γλώσσες. Ο π. Επιφάνειος μίλησε προς τους ακροατές και αναφέρθηκε στα της μαγειρικής και ως παραγωγός του περίφημου κρασιού «Μυλοπόταμος» υπεσχέθη να προσφέρει το απαραίτητο κρασί Μυλοπόταμος για την εφετινή Χριστουγεννιάτικη γιορτή μας. Ο πρόεδρος του Συλλόγου με θερμούς λόγους ευχαρίστησε τόσο τον κ. Παλησίδη και τους βοηθούς του όσο και τον π. Επιφάνειο και τον κάλεσε την επόμενη φορά να προσέλθει και να επιμεληθεί ο ίδιος τα παρασκευάσματα με προϊόντα της Χαλκιδικής, Τέλος οι λουκουμάδες με μέλι από τον συνεταιρισμό Νικήτης « Ο Σίθων» ήταν το γλυκό που ταχύτατα παρασκεύασε ο κ. Παλησίδης και χόρτασε όλος ο κόσμος. Σ' ευχαριστούμε Γιώργο και με σεβασμό ευχαριστούμε ιδιαίτερα τον π.Επιφάνειο.

Οι εμφανίσεις της χορωδίας μας το μήνα Νοέμβριο 2015

1.-Κυριακή 15 Νοεμβρίου 2015. Στην αίθουσα Αλέξανδρος, στη Θεσσαλονίκη, πραγματοποιήθηκε η 12η Συνάντηση Χορωδιών της Χαλκιδικής, που διοργάνωσε ο Σύλλογος μας, στην αίθουσα Αλέξανδρος (έναντι Λ. Πύργου). Στη Συνάντηση κλήθηκαν και πήραν μέρος, εκτός από τη δική μας χορωδία, οι χορωδίες: 1) Του Πολιτιστικού Συλλόγου Ιερισσού Ο ΚΛΕΙΓΕΝΗΣ, 2) Του πολιτιστικού Συλλόγου Ν. Μαρμαρά Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ και 3) Της Μουσικής Σχολής του Δήμου Βόλβης. Η βραδιά ήταν υπέροχη. Στους εκπροσώπους των χορωδιών και στους μαέστρους προσφέρθηκε Αναμνηστικό Δίπλωμα συμμετοχής, σε όλους δε τους χορωδούς το τελευταίο τεύχος του Παγχαλκιδικού Λόγου μαζί με κέρασμα και ευχαριστίες για τη συμμετοχή. Και του χρόνου θα σας περιμένουμε και πάλι.

2.- Σάββατο 21 Νοεμβρίου 2015. Η χορωδία μας κλήθηκε και πήρε μέρος στο 31ο διεθνές χορωδιακό φεστιβάλ της Πολιτιστικής Λέσχης Προσωπικού ΟΤΕ Ν. Θεσσαλονίκης, που πραγματοποιήθηκε στη μεγάλη αίθουσα τελετών του ΑΠΘ. Στη χορωδία μας η οποία τραγούδησε με επιτυχία το μεσημέρι του Σαββάτου 21-11-2015 απονεμήθηκε μετά το χειροκρότημα αναμνηστική πλακέτα συμμετοχής.

3.- Κυριακή 29 Νοεμβρίου ο Παγχαλκιδικός σε συνεργασία με τον Οργανισμό Πολιτισμού και Αθλητισμού του Δήμου Ν. Προποντίδας οργάνωσαν την 13η Συνάντηση χορωδιών της Χαλκιδικής στο νεότευκτο Πολιτιστικό Κέντρο Ν. Τρίγλιας. Στη συνάντηση εκτός από τη δική μας χορωδία κλήθηκαν και πήραν μέρος: 1) Η Δημοτική Χορωδία της Ν. Τρίγλιας, 2) Η χορωδία της Κρήνης, 3) Η χορωδία του Αγίου Μάμαντος και 4) Η χορωδία του Συλλόγου των απανταχού Τενεδίων. Ο Παγχαλκιδικός πρόσφερε σε όλους τους χορωδούς το 23ο τεύχος του Παγχαλκιδικού Λόγου ως αναμνηστικό. Στην εκδήλωση παρέστη ο Βουλευτής ιατρός κ. Γεώργιος Βαγιωνάς, ο Δήμαρχος Ν. Προποντίδας κ. Εμμ. Καρράς, Αντιδήμαρχοι, οι Πρόεδροι των Κοινοτήτων και των Συλλόγων των γύρω χωριών και πλήθος κόσμος. Παρών ήταν φυσικά και ο Πρόεδρος του ΟΠΑ ιατρός κ. Εμμ. Μπέης, ο οποίος πολύ κοπίασε για την εκδήλωση και του αξίζουν ιδιαίτερα συγχαρητήρια.

Η δράση των άλλων Χαλκιδικιώτικων Συλλόγων

Δραστηριότητες του Συλλόγου Ιερισσιωτών Θεσσαλονίκης

• Ο Σύλλογος Ιερισσιωτών Θεσσαλονίκης, μετά τις επιτυχημένες καλοκαιρινές δραστηριότητές του, στη γενέτειρά του, παρά τους δύσκολους καιρούς προσπάθησε να συνεχίσει απρόσκοπτα το έργο του και στην έδρα του. Συγκεκριμένα στις 8 Νοεμβρίου, ημέρα Κυριακή, διοργάνωσε για τα μέλη και τους φίλους του περιήγηση στα αξιοθέατα της πόλης μας, με λεωφορείο και συνοδεία διπλωματούχου ξεναγού.

Η συμμετοχή ήταν αθρόα και όλοι εντυπωσιάστηκαν από όσα είδαν και κυρίως άκουσαν, από την καθ'όλα άξια, ξεναγό κυρία Μαρία Κυριακίδου.

Μετά την ξενάγηση, ακολούθησε γεύμα σε ταβέρνα της Άνω Πόλης, όπου έγινε συνάντηση και συνδιασκέδαση με

τον Σύλλογο Γυναικών Ιερισσού, ο οποίος βρέθηκε εδώ για συγκεκριμένο φιλανθρωπικό έργο. Γενικά η εκδήλωση αυτή, στέφθηκε από πλήρη επιτυχία.

• Στις 9 Νοεμβρίου μια ομάδα μελών και φίλων του Συλλόγου, συμμετείχε στην ψυχαγωγική βραδιά την οποία διοργάνωσε το Ελληνικό Παιδικό Χωριό Φιλύρου στην Στρατιωτική Λέσχη για την οικονομική ενίσχυσή του.

• Για την 13η Δεκεμβρίου προγραμματίζεται μεγάλη συμμετοχή μελών και φίλων του Συλλόγου, στην καθιερωμένη Χριστουγεννιάτικη γιορτή του Ελληνικού Παιδικού Χωριού Φιλύρου, καθώς και προσφορά διαφόρων παιδικών δώρων και κυρίως, ειδών πρώτης ανάγκης.

• Τέλος για την 19η Δεκεμβρίου προγραμματίζεται η καθιερωμένη Θεία Λειτουργία, με επιμνημόσυνη δέηση υπέρ των εκλιπόντων μελών του Συλλόγου, καθώς και συγκέ-

ντρωση χρημάτων από προαιρετικές εισφορές των συμμετεχόντων, για βοήθεια απόρων οικογενειών της Ιερισσού κατά τις γιορτές των Χριστουγέννων.

Το Συλλόγου Απανταχού Ταξιαρχιωτών

8ο ΑΝΤΑΜΩΜΑ ΤΩΝ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΤΑΞΙΑΡΧΙΩΤΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΜΟΝΙΜΟΥΣ ΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ 6-9-2015

Με μεγάλη επιτυχία πραγματοποιήθηκε η εκδήλωσή μας το πρώτο Σάββατο του Σεπτεμβρίου 6-9-2015 στην πλατεία του χωριού μας, όπου πλήθος κόσμου μετά την περιφορά της θαυματουργής εικόνας του Αρχαγγέλου Μιχαήλ και το Μέγα Πανηγυρικό Εσπερινό για τον εορτασμό του «Εν Χώναις θαύμα του Αρχαγγέλου Μιχαήλ», (το Αρχαγγελοῦδ'ι), απόλαυσε το χορευτικό του Παγχαλκιδικού Συλλόγου Θεσσαλονίκης ο «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ» και την αναβίωση του Μικρασιάτικου γάμου από τον Πολιτιστικό Λαογραφικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης Οι Φίλοι της Παράδοσης. Μετά από τις παραπάνω παραδοσιακές εμφανίσεις και το αδιαχώρητο που δημιουργήθηκε στην πλατεία, ακολούθησε τρικούβερο λαϊκό γλέντι με ζωντανή μουσική και μεγάλο κέφι όλων των συμμετεχόντων, που κράτησε μέχρι πρωΐας.

Το Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου Απανταχού Ταξι-

αρχιωτών ευχαριστεί όλους του Ταξιαρχιώτες (Απανταχού και Μόνιμους) και τους φίλους του χωριού μας για τη αθρόα συμμετοχή τους στην εν λόγω εκδήλωσή μας. Να μας έχει ο Θεός γερούς ώστε ανάλογες εκδηλώσεις να επαναληφθούν και του χρόνου με την ίδια επιτυχία

• «ΠΕΡΙΔΙΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΧΟΛΟΜΩΝΤΑ» Λόγω βροχής ακυρώθηκε η πεζοπορία μας και το πικ νικ που είχαμε προγραμματίσει για το Σάββατο 26 Σεπτεμβρίου 2015

• ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΕΚΔΡΟΜΗ Ακυρώσαμε την πενήμερη οδική εκδρομή στην Κωνσταντινούπολη για τις 24,25,26,27,28 Οκτωβρίου, λόγω των ταραχών και των εκλογών που προγραμματίζαν στην Τουρκία

• ΠΡΟΣΕΧΕΙΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ Για τις προσεχείς εκδηλώσεις, τη γενική συνέλευση, την κοπή πίτας, τον ετήσιο χορό του Συλλόγου, τις εκδρομές κλπ, τα μέλη μας θα ενημερωθούν με την καθιερωμένη χριστουγεννιάτικη επιστολή. Φυσικά όλοι μπορούν να ενημερώνονται και να αντλούν περισσότερες πληροφορίες για το Σύλλογο και το χωριό μας, από την Ιστοσελίδα του Συλλόγου των Απανταχού Ταξιαρχιωτών Χαλκιδικής, στη διεύθυνση <http://www.taxiarchis.net>, το facebook του Συλλόγου, το κανάλι του Συλλόγου στο youtube/taxiarchisdotnet όπου μπορούν να δουν όλα τα ανηρτημένα βίντεο.

Συγχαρητήρια στους εκλεγέντες βουλευτές

Στις εθνικές εκλογές της 20ής Σεπτεμβρίου 2015 στο νομό Χαλκιδικής εκλέχτηκαν βουλευτές: Η κ. Κατερίνα Ιγγλέζη (ΣΥΡΙΖΑ), ο κ. Γεώργιος Βαγιωνάς (Ν.Δ.) και η κ. Σωτηρία Βλάχου (Χρυσή Αυγή). Ο Παγχαλκιδικός συγχαίρει και τους τρεις και εύχεται να έχουν υγεία και δύναμη στη διακονία του δύσκολου λειτουργημάτων τους, προς ωφέλεια της Πατρίδας μας και ιδιαίτερα της Χαλκιδικής μας. Το Δ. Σ.

ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΟΦΛΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ 2015

Όπως είναι ήδη γνωστό:

1. Τις συνδρομές τις εισπράττουν ο ταμίας και όλα τα μέλη του Δ.Σ.
  2. Τις εισπράττουν επίσης οι Αντιπρόσωποι στα Παραρτήματα και οι Ανταποκριτές στα χωριά.
- Όμως για τη διευκόλυνση του πλήθους των μελών που ζουν στη Θεσσαλονίκη και σε κωμοπόλεις με επίσης πολλά μέλη (Αρναία, Πολύγυρος) με απόφαση του Δ.Σ.

Ορίσθηκαν ειδικοί συνεργάτες για τις εισπράξεις των συνδρομών ως εξής:

Για την πόλη της Θεσσαλονίκης και για το Παράρτημα Αρναίας ορίστηκε η κ. **Ζηνοβία Πάχτα** 6937313294.

Για το Παράρτημα του Πολυγύρου και τη Χαλκιδική γενικά ο κ. **Νικόλαος Πιτσιόρλας**, κάτοικος Πολυγύρου 6979816851.

Παράκληση για την ταμειακή τακτοποίηση όλων.

Σημ.1. Πάντοτε με την καταβολή κάθε ποσού εκδίδεται από τον εισπράττοντα απόδειξη προσωρινή ή οριστική υπογεγραμμένη και σφραγισμένη δεόντως. Διευκρινίζεται ότι στην περίπτωση έκδοσης προσωρινής αποδείξεως, η οριστική αποστέλλεται ταχυδρομικώς από τον ταμία στη διεύθυνσή του συνδρομητή.

2. Η ετήσια συνδρομή παραμένει εδώ και 15 χρόνια η ίδια, δηλαδή δεκαπέντε ευρώ το χρόνο. Ύστερα δε από διακανονισμό, λόγω της οικονομικής κρίσης, όλοι, όσοι χρεωστούμε, πληρώνουμε μόνο τα δύο τελευταία έτη 2014 και 2015.

Η ΧΟΡΗΓΙΑ

Χορηγοί της έκδοσης του παρόντος 25ου τεύχους είναι

**η δασκάλα κ. Αγγελική Καραβάτου
και η κόρη της κ. Κατερίνα Καραβάτου,
εις μνήμην του συζύγου και πατέρα τους**

ΓΙΑΝΝΗ ΣΑΡ. ΚΑΡΑΒΑΤΟΥ

με τη συμπλήρωση ενός έτους από το θάνατό του (28-9-2014).

Ο αείμνηστος Γιάννης Καραβάτος ήταν γνωστός και αγαπητός στη μικρή αλλά και στην ευρύτερη κοινωνία της γενέτειράς του, της Παλαιόχωρας Χαλκιδικής, σεβαστός κι αναγνωρισμένος από την εκπαιδευτική κοινότητα των Δημοτικών Σχολείων της Χαλκιδικής και της Θεσσαλονίκης, στα οποία υπηρέτησε για 37 χρόνια ως δάσκαλος και διευθυντής, και προσφιλής από το σύνολο των μελών και φίλων του Συλλόγου μας. Ως εκπαιδευτικός διέπρεψε. Ως κοινωνικός παράγων υπήρξε παραδειγματικός. Από όπου πέρασε άφησε αγαθή μνήμη.

Στον Παγχαλκιδικό εντάχθηκε από πολύ νωρίς. Υπήρξε πολύ δραστήριο μέλος του και για μια οκταετία τον υπηρέτησε ως Αντιπρόεδρος και Έφορος Δημοσίων Σχέσεων στα Διοικητικά Συμβούλια της περιόδου 1999-2007. Για τη διαρκή παρουσία του αλλά και τη συνολική προσφορά

του ανακηρύχθηκε από τη Γεν. Συνέλευση των μελών ΕΠΙΤΙΜΟ ΜΕΛΟΣ (Ιανουάριος 2011).

Στην ερίτιμη κ. Αγγελική και την κόρη της κ. Κατερίνα, γνωστή τηλεπαρουσιάστρια, το Δ.Σ. απευθύνει ευχαριστίες για τη χορηγία και διαβεβαιώνει ότι η μνήμη του συζύγου και πατέρα τους, πολυαγαπητού φίλου Γιάννη, θα μείνει

στις καρδιές μας αιώνια.

Τέλος, σημειώνεται ότι ο Παγχαλκιδικός οφείλει χάριτες στην κ. Αγγελική, γιατί η οξυδέρκεια και η ανησυχία της για τη στέγαση του Συλλόγου, την οδήγησε να βρει και να υποδείξει τη σημερινή αίθουσα ως έδρα του, η οποία τελικά αγοράστηκε και στεγάστηκε οριστικά ο Παγχαλκιδικός.

ΑΙΩΝΙΑ ΣΟΥ ΜΝΗΜΗ ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΗ ΦΙΛΕ ΜΑΣ
ΓΙΑΝΝΗ.

ΤΟ Δ.Σ.

ΟΙ ΧΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Μέχρι σήμερα χορηγοί του περιοδικού είναι :

**ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΑΓΙΩΝΑΣ (τ. 1-4), ΑΣΤΕΡΙΟΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ (τ. 5-6),
ΕΥΡΥΔΙΚΗ ΜΑΣΑΛΑ-ΜΟΥΣΤΟΥ (τ. 7), ΜΟΣΧΟΣ ΜΟΣΧΟΣ (τ. 8),
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ & ΟΛΥΜΠΙΑ ΓΡΑΜΜΕΝΑ (τ. 9), ΔΗΜΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΟΥ (τ. 10),
ΧΡ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΑΡΑΣ (τ. 11), ΠΕΡΙΦ. ΕΝΟΤΗΤΑ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ (τ. 12),
ΚΩΝ. & ΑΦΡ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ (τ. 13), ΔΗΜΟΣ ΣΙΘΩΝΙΑΣ (τ. 14),
ΜΑΓΔΑ ΚΕΚΕΡΗ-ΣΛΙΝΗ (τ. 15), ΗΛΕΚΤΡΑ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (τ. 16),
ΕΛΛΗ, ΜΑΡΙΑ, ΚΑΙΤΗ & ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥΔΗ (τ. 17),
ΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ (τ. 18), ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΙΧΟΣ (τ. 19),
ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΟΛΥΓΥΡΙΝΩΝ & ΘΩΜΑΣ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ (τ. 20),
ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΓΛΟΥ (τ. 21), ΙΩΑΝΝΗΣ ΤΖΙΤΖΙΟΣ (τ. 22),
ΕΚΜΕ Α.Ε. Ι. & Β. ΚΑΡΥΩΤΗΣ (τ.23), ΠΑΥΛΟΣ ΔΕΑΣ (τ. 24),
ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΡΑΒΑΤΟΥ (τ.25)**

Ενημέρωση

για όλα όσα έχουν παραλειφθεί από το παρόν τεύχος

Λόγω των πολλών άρθρων που δεχτήκαμε για το αφιερωματικό τεύχος, το οποίο ήδη έχετε στα χέρια σας και προκειμένου αυτά να χωρέσουν, παραλείφθηκαν και δεν δημοσιεύονται τακτικές στήλες όπως, επιστολές, αγγελίες εκδόσεως βιβλίων, έντυπα που λάβαμε, δράση των συλλόγων, νέα της Χαλκιδικής, ονόματα νέων μελών, ονόματα αντιπροσώπων και ανταποκριτών, διάφορες ανακοινώσεις κλπ. Ακόμα και μερικά άρθρα συνεργατών παραλείφθηκαν. Όλα όμως κρατήθηκαν για να δημοσιευθούν στο επόμενο τεύχος.

ΖΗΤΕΙΤΑΙ ΧΟΡΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ 26ο ΤΕΥΧΟΣ

Η εκτύπωσή του κοστίζει 1.980 ευρώ. Μπορεί η χορηγία να γίνει από ένα πρόσωπο ή φορέα, ή από δύο, ή και από περισσότερα. Για εκδήλωση ενδιαφέροντος στο τηλέφωνο του προέδρου μας **κ. Μιχ. Καρτσιώτη 6946470157**.

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ

Το επόμενο 26ο τεύχος των μηνών Ιανουαρίου - Μαρτίου 2016 θα κυκλοφορήσει τέλος Φεβρουαρίου. Παρακαλούνται οι συνεργάτες για την αποστολή άρθρων μέχρι 10 Φεβρουαρίου 2016.
Τηλέφωνο: 6946 470157 **Μιχάλης Καρτσιώτης**

Ευχαριστήριο για υπηρεσία

Το Δ.Σ. εκφράζει τις θερμές του ευχαριστίες προς τον ιατρό κ. **Θωμά Παπαδόπουλο**, επίλεκτο μέλος του Παγχαλκιδικού Συλλόγου (Α.Μ. 970), που αποδέχτηκε παράκλησή του και μετέβη στο στάδιο της Νικήτης στις 18 Ιουλίου 1015, όπου προσέφερε υπηρεσία «ιατρού αγώνων» κατά τους εκεί διεξαχθέντες διεθνείς αγώνες ρίψεων.

Ευχαριστήριο για δωρεά

(ορθή επανάληψη)

Η ερίτιμη Κυρία **Αγγελική Αρσένη** ομότιμη καθηγήτρια του ΑΠΘ, από τον Άγ. Νικόλαο, τακτικό μέλος του Παγχαλκιδικού, πρόσφερε στο ταμείο του Συλλόγου 200 ευρώ εις μνήμην του πατέρα της **Σπύρου Αρσένη του Δημοκράτη (1912-2010)**, εν ζωή μηχανολόγου- ηλεκτρολόγου του ΕΜΠ.

Το Διοικητικό Συμβούλιο εκφράζει θερμές ευχαριστίες.

Ανακοίνωση της «Ένωσης Βαβδινών Θεσσαλονίκης»

Σας ενημερώνουμε ότι το επόμενο φύλλο της Φωνής του Βάβδου θα καθυστερήσει να εκδοθεί για λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή μας, τους οποίους δεν έχουμε τη δυνατότητα να παραθέσουμε.

Ευχαριστούμε για την υπομονή και την κατανόησή σας.

Πένθη

Έφυγαν από τη ζωή ο Μιχαήλ Νταλός από τη Γαλάτιστα, μέλος του Παγχαλκιδικού με Α.Μ.1347, και η Σουλτάνα Φυργάδη από τον Πολύγυρο, μέλος του Παγχαλκιδικού με Α.Μ.617.

Το Δ.Σ. εκφράζει θερμά συλλυπητήρια στους οικείους τους και εύχεται η μνήμη τους να μείνει αιωνία.

Υπόμνηση προσεχών εκδηλώσεων

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2015

1.- Τετάρτη 2 Δεκεμβρίου ώρα 20.00' στην Εστία μας, θα γίνει η παρουσίαση του βιβλίου του φιλόλογου κ. Δημ. Κοσμά (από Πολύγυρο): Το Γ' Γυμνάσιο Θηλέων Θεσσαλονίκης. Παρουσιαστής ο φιλόλογος και ποιητής κ. Ιω. Καραμύχος (από Αρναία) και ο συγγραφέας.

2.- Κυριακή 13 Δεκεμβρίου. Περιήγηση με λωφορείο (5 ευρώ κατ' άτομο) στην πόλη μας. Θα προηγηθεί εκκλησιασμός στον Ι. Ν. Τριών Ιεραρχών. Αναχώρηση του λεωφορείου από πλατεία Χάψα ώρα 10.45'. Μετά το τέλος της περιήγησης θα ακολουθήσει συνεισίαση (εξ ιδίων) σε κέντρο που θα επιλεγεί. Δηλώσεις συμμετοχής στην κ. Μάχη 6932474037.

3.- Πέμπτη 17 Δεκεμβρίου ώρα 20.00' στην Εστία μας θα γίνει η Χριστουγεννιάτικη γιορτή του Συλλόγου με ΒΑΖΑΑΡ για τα παιδιά που πάσχουν από καρκίνο και με τραγούδια, με δρώμενα και στη συνέχεια με μουσική, μεζέδες και χορό. Οι νοικοκυρές όπως κάθε χρόνο ας φέρουν κάτι για τη βραδιά κατά προτίμηση νηστίσιμο. Η φιλόλογος κ. Γεωργία Πούλου είχε εφέτος την ευχαρίστηση να συντονίσει τα της βραδιάς.

ΕΤΟΣ 2016

1. Κυριακή 24 Ιανουαρίου 2016. Τακτική γενική συνέλευση των μελών του Συλλόγου ώρα 11.30' στην Εστία μας με θέματα ημερήσιας διάταξης αυτά που αναφέρονται στην σχετική επίσημη πρόσκληση η οποία δημοσιεύεται σε άλλη σελίδα του παρόντος τεύχους.

2. Σάββατο 30 Ιανουαρίου 2016 Ημερήσια εκδρομή στο Καϊμακτσαλάν (χιονοδρομικό κέντρο) και Άγ. Αθανάσιο Πέλλας. Άτομο 15 ευρώ. Πληροφορίες και δηλώσεις συμμετοχής στην κ. Μάχη Κωστοπούλου 2310413053 και 6932474037.

3. Τετάρτη 3 Φεβρουαρίου 2016, ώρα 20.00' στην Εστία μας θα γίνει η παρουσίαση της νέας ποιητικής Συλλογής του φιλόλογου και ποιητή κ. Γιάννη Καραμύχου (από Αρναία) με τίτλο Λοξές Ματιές. Θα την παρουσιάσει ο φιλόλογος κ. Δημ. Κοσμάς (από Πολύγυρο) και ο ίδιος ο ποιητής. Στο τέλος θα προσφερθούν σε όλους που θα προσέλθουν αντίτυπα του βιβλίου δωρεάν.

4. Επίσης για το τέλος Φεβρουαρίου 2016 προγραμματίζεται τριήμερη εκδρομή για Αθήνα προκειμένου να επισκεφθούμε το μουσείο της Ακρόπολης και στη συνέχεια κρουαζιέρα στα Αίγαια, Πόρο και Ύδρα. Η τιμή θα ανακοινωθεί μετά την έρευνα αγοράς. Για πληροφορίες στον κ. Γιάννη Κοτσάνη 6936950188.

5. Κυριακή της Αποκριάς 6 Μαρτίου 2016 ώρα 13.00'. Ο μεγάλος ετήσιος χορός του Συλλόγου στο γνωστό κέντρο FOCUS. Η συμμετοχή 15 ευρώ/άτομο με όλα πληρωμένα. Δηλώσεις στον κ. Γιάννη Κοτσάνη 6936950188 και στην κ. Μάχη Κωστοπούλου 6932474037

Σημειώσεις: 1. Αναβλήθηκε η ημερίδα υγείας που είχε προγραμματισθεί να πραγματοποιηθεί στην Πορταριά στις 6-12-2015 σε συνεργασία με τον ΟΠΑ του Δήμου Ν. Προποντίδας, λόγω κωλυμάτων τριών καθηγητών-ιατρών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, από του τέσσερις που επρόκειτο να πάρουν μέρος.

2. Επίσης ματαιώθηκε η προαναγγελθείσα εκδρομή για την Πρωτοχρονιά στο Βελιγράδι λόγω μικρού αριθμού δηλώσεων (προφανώς εξαιτίας των τελευταίων γεγονότων στην Ευρώπη γενικότερα).

3. Το οριστικό λεπτομερές πρόγραμμα των εκδηλώσεων του Α' εξαμήνου 2016 θα καταρτισθεί μετά τη Γεν. Συνέλευση του Ιανουαρίου 2016, όπως κάθε χρόνο και θα ανακοινωθεί με κάθε μέσο.

Κάτι καινούργιο γεννιέται

Με ιδιαίτερη χαρά ανακοινώνουμε ότι συγκροτήθηκε επί τέλους το τμήμα των νέων και ήδη λειτουργούν κανονικά δύο επί μέρους τμήματα:

1. **Η μουσική παρέα** με αγόρια και κορίτσια που κάνουν μαθήματα κάθε Δευτέρα βράδυ 7-8 με δασκάλα τη μουσικό κ. **Χρύσα Καραμυχάλη** και η πρώτη τους εμφάνιση θα γίνει στη γιορτή των Χριστουγέννων Πέμπτη 17 Δεκεμβρίου 2015

2. **Το χορευτικό** με αγόρια και κορίτσια που κάνουν μαθήματα παραδοσιακών χορών, κάθε Δευτέρα βράδυ ώρα 8-9 με δάσκαλο τον καθηγητή φυσικής Αγωγής κ. **Θεόδωρο Φλώρο** και η πρώτη τους εμφάνιση θα γίνει στον μεγάλο ετήσιο χορό του Συλλόγου 6 Μαρτίου 2016.

Το Δ.Σ. του Συλλόγου συγχαίρει τις κοπέλες και τα αγόρια που έχουν προσέλθει και καλεί και άλλα κορίτσια και άλλα αγόρια ώστε να γεμίσει ο Παγχαλκιδικός με ζωντάνια και σφρίγος νεανικό.

Υπεύθυνος του τμήματος των νέων είναι ο ειδ. Γραμματέας του Συλλόγου κ. **Αστ. Λυρτζής** 2310214076 και 6944779345.

Σημείωση: Διευκρινίζεται ότι η συμμετοχή στα τμήματα των νέων προσφέρεται εντελώς δωρεάν, χωρίς συνδρομή, εισφορές και άλλη οικονομική επιβάρυνση.

**ΠΑΓΧΑΛΚΙΔΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
«Ο ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»**

Έτος ιδρύσεως 1903

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2015

Π Ρ Ο Σ Κ Λ Η Σ Η

προς όλα τα μέλη του Συλλόγου

Θέμα μόνο: ΣΥΓΚΛΗΣΗ ΕΤΗΣΙΑΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΗΣ

Σύμφωνα με το άρθρο 19 του ισχύοντος καταστατικού καλούμε όλα τα ΤΑΚΤΙΚΑ μέλη του Συλλόγου στην ετήσια τακτική Γενική Συνέλευση, που θα πραγματοποιηθεί στην ΕΣΤΙΑ μας, που φέρει το όνομα του αιώνηστου προέδρου μας Βρασίδα Κυργιαφίνη (Μαντώς Μαυρογένους 23, Νέα Ελβετία, Θεσσαλονίκη) την Κυριακή 17 Ιανουαρίου 2016 και ώρα 11.00 π.μ. με τα παρακάτω θέματα ημερήσιας διάταξης:

- Εκλογή προεδρείου Γεν. Συνελεύσεως
- Απονομή ηθικών αμοιβών
- Έκθεση πεπραγμένων του Δ.Σ.
- Οικονομικός απολογισμός για το έτος 2015 - Προϋπολογισμός 2016
- Έκθεση εξελεγκτικής επιτροπής
- Έλεγχος πεπραγμένων - Προτάσεις
- Έγκριση ή μη των πεπραγμένων
- Δευτερολογία
- Πέρας Γεν. Συνελεύσεως

Προσφορά αρτιδίων βασιλόπιτας

Σε περίπτωση μη απαρτίας, όπως συνήθως συμβαίνει, η Γενική Συνέλευση θα επαναληφθεί την Κυριακή 24 Ιανουαρίου 2016 την ίδια ώρα (11.00΄) στον ίδιο χώρο, με τα ίδια θέματα της Η.Δ. και με οσαδήποτε μέλη βρεθούν παρόντα, χωρίς άλλη πρόσκληση.

Για τη διευκόλυνση στην πληρωμή των συνδρομών και επαναβεβαίωση των στοιχείων, ο Ταμίας και ο Γραμματέας του Συλλόγου θα βρίσκονται στην ΕΣΤΙΑ μία ώρα νωρίτερα. Η παρουσία όλων στη Γεν. Συνέλευση κρίνεται απαραίτητη.

Καλές γιορτές και Καλή Χρονιά

Για το Διοικητικό Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος
Μιχαήλ Θεμ. Καρτσιώτης

Ο Γεν. Γραμματέας
Ιωάννης Τηλ. Κοτσάνης

Βίγλα Αγ. Όρους. Απαντήματα μοναδικά στο απότατο άκρο της χερσονήσου του Άθωνα. Ο Έλληνας πιλότος, γεράκι των αιθέρων και ο Αγιορείτης μοναχός Ιωσήφ συσμίγουν και αποχωρίζονται, χαίρουν και αντιχαίρουν, για να μετρηθεί μετά ο καθείς μόνος του με το δικό του ιερό καθήκον. Περιπολίες ξέχωρες πάνω από τους αφρούς του Αιγαίου και συνάμα σφιχτοδεμένες με των Έλλληνων την πίστη, την ιστορία και τα ιδανικά τα απιθωμένα σε λεπτό κυανόλευκο πανί, που σαλεύει ατίθασα υψωμένο σε σταυροκόρυφο κοντάρι.

Μίνα Καϊάφα - Σαροπούλου